

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Antti Valorinta

Kulutusluottomarkkinoiden sääntelyn toimivuus ja tehokkuus

Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö
Taloustieteen pro gradu -tutkielma
Taloustieteen maisteriohjelma

Vaasa 2025

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö**

Tekijä:	Antti Valorinta		
Tutkielman nimi:	Kulutusluottomarkkinoiden sääntelyn toimivuus ja tehokkuus		
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri		
Oppiaine:	Taloustiede		
Työn ohjaaja:	Panu Kalmi		
Valmistumisvuosi:	2025	Sivumäärä:	87

TIIVISTELMÄ:

Kulutusluotot alkoivat yleistyä Suomessa vuodesta 2005 lähtien niiden sääntelyn vapautuessa. Sääntelyn puuttuessa luotoista perittävät korot olivat erittäin korkeita ja vuosikorot ylsivät satoihin prosentteihin. Samalla huomattiin kulutusluottojen lisäävän kuluttajien velkaongelmia. Vuonna 2013 kulutusluotoille asetettiin korkokatto, mikä vähensi erityisesti pienten ja lyhytaikaisten luottojen tarjontaa. Vuoden 2019 lakisääntelyssä korkokattoa tiukennettiin entisestään. Tämän seurauksena pienet ja lyhytaikaiset luotot käytännössä katosivat markkinoilta. Viimeisimpänä koronapandemian aikainen tilapäinen lakisääntely sekä vuoden 2023 korkokattouudistus ovat muokanneet kulutusluottomarkkinoiden toimintaympäristöä. Kotimaisten kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden toiminta on vaikeutunut. Kotimaisten toimijoiden markkinaosuutta on vallannut ulkomaiset digipankit, jotka ovat kasvattaneet luottokantaansa voimakkaasti 2020-luvun aikana. Kulutusluotot tuotteena sekä kulutusluottomarkkinat ovat hyvin erilaisia nykyään verrattaessa 2000-luvun puoliväliin. Keskimääräisen kulutusluoton suuruus on tuhansissa euroissa sekä takaisinmaksuaika mitataan vuosissa. Kokonaiskuvassa kulutusluotoille on riittänyt kysyntää, sillä kulutusluottokanta on pitkällä aikavälillä kasvanut.

Suomessa kulutusluottojen sääntelyn painopiste on ollut korkokaton sekä mainonnan rajoittamisen kaltaisissa keinoissa. Sääntelyn tavoitteena on ollut kuluttajien velkaantumisen vähentäminen sekä kulutusluottokannan kasvun hillitseminen. Asiantuntijoiden mielestä korkokatto yksinään ei ole toimivin ja tehokkain tapa kulutusluottojen sääntelyyn. He suosittelivat myös muita välineitä velkaantumisen vähentämiseen. Näitä ovat positiivinen luottotietorekisteri ja enimmäisvelanhoitorasite. Positiivinen luottotietorekisteri otettiin Suomessa käyttöön 2024, mutta enimmäisvelanhoitorasitteen etenemisestä ei ole vielä tietoa.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää korkokaton sekä muiden makrotaloudellisten muuttujien vaikutusta kulutusluottojen luottokannan, takaisinmaksuajan sekä lainasumman kehitykseen. Aineistona on käytetty Suomen Pankin sekä Sortterin tilastoja. Empiirisen osuuden tutkimusmenetelmänä on hyödynnetty usean muuttujan regressioanalyysiä.

Tutkielman tuloksissa korkokatto oli tilastollisesti merkitsevä kaikissa malleissa, mutta vaikutuksen suunta vaihteli käytetyn mallin mukaan. Makrotaloudellisten muuttujien tilastollinen merkitsevyys vaihteli mallien välillä. Esimerkiksi 3 kuukauden euribor ja inflaatio olivat tilastollisesti merkitseviä kaikissa malleissa. Sen sijaan BKT per asukas ja työllisyysaste olivat tilastollisesti merkitseviä vain osassa malleista. Merkittävin yhteys luottokannan kehitykseen oli euriborkorolla, jonka vaikutuksen suunta vaihteli mallin mukaan. Lisäksi inflaation ja luottokannan kehityksen välille löydettiin negatiivinen yhteys. Tulokset osoittavat, että korkokatolla ja muilla makrotaloudellisilla muuttujilla voidaan selittää kulutusluottojen luottokannan, takaisinmaksuaikojen sekä lainasummien vaihtelua.

AVAINSANAT: korkosääntely, kulutusluotto, kulutusluottomarkkinat, lakisääntely, positiivinen luottotietorekisteri, sääntelyn tehokkuus

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Kulutusluotot Suomessa	9
2.1	Lyhytaikaisten kulutusluottojen tarjoajat	9
2.2	Kulutusluottojen saatavuuden hyödyt kuluttajalle	11
2.3	Kulutusluottojen saatavuuteen liittyvät ongelmat	13
3	Kulutusluottojen talousteoria	16
3.1	Kulutusluottomarkkinoiden kilpailun täydellisyys	16
3.2	Kulutusluottomarkkinoiden informaation epäsymmetrisyys	17
3.3	Haitallinen valikoituminen ja moraalikato	18
3.4	Epärationalinen käyttäytyminen kulutusluottomarkkinoilla	20
4	Kulutusluottojen lakisäätelyt	22
4.1	Hallituksen esitys 78/2012	22
4.2	Hallituksen esitys 230/2018	24
4.3	Hallituksen esitys 53/2020 ja 234/2020	25
4.4	Hallituksen esitys 109/2021 ja 218/2022	27
5	Lakisäätelyiden vaikutukset kulutusluottomarkkinoihin	30
5.1	Lakisäätelyiden toimivuus ja tehokkuus	40
5.2	Asiantuntijoiden näkemyksiä sääntelystä	45
6	Kulutusluotoista seuranneiden ongelmien ehkäiseminen	51
6.1	Positiivinen luottotietorekisteri	51
6.2	Enimmäisvelanhoitorasite	53
7	Empiirinen tutkimus	55
7.1	Tutkimustapa ja -menetelmä	56
7.2	Tutkimuksen tavoite ja hypoteesit	60
7.3	Aineisto	62
7.4	Tulokset	71
8	Johtopäätökset	76

Kuviot

Kuvio 1. Kotitalouksien kulutusluottokanta, miljardia euroa.	40
Kuvio 2. Esimerkki siitä, miten korkokatto sulkee osan väestöstä ulos lainanannon piiristä.	48
Kuvio 3. Korkokaton kehitys Suomessa 1.6.2013-31.12.2024.	55
Kuvio 4. Vakuudettomat kulutusluotot ml. ajoneuvolainat: Keskimääräinen takaisinmaksuaika, vuotta.	65
Kuvio 5. Keskimääräinen haettu lainasumma (€).	67

Taulukot

Taulukko 1. Kulutusluottokannan kehitys joulukuuta 2016-2024.	63
Taulukko 2. Regressioiden 1 ja 2 tilastotieto.	64
Taulukko 3. Regression 3 tilastotieto.	66
Taulukko 4. Regression 4 tilastotieto.	67
Taulukko 5. Regression 1 korrelaatiomatriisi.	68
Taulukko 6. Regression 2 korrelaatiomatriisi.	69
Taulukko 7. Regression 3 korrelaatiomatriisi.	69
Taulukko 8. Regression 4 korrelaatiomatriisi.	69
Taulukko 9. Regression 3 VIF-kertoimet.	70
Taulukko 10. Regression 4 VIF-kertoimet.	70
Taulukko 11. Regression 1 tulokset kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden luottokannasta.	71
Taulukko 12. Regression 2 tulokset ulkomaisten digipankkien luottokannasta.	72
Taulukko 13. Regression 3 tulokset kulutusluottojen keskimääräisistä takaisinmaksuajoista.	73
Taulukko 14. Regression 4 tulokset kulutusluottojen keskimääräisistä lainasummista.	74

1 Johdanto

Rahoitusmarkkinoiden olemassaolon kantava ajatus on rahoituksen välittäminen sitä tarvitsevalle taholle. Tämä pätee myös kuluttajien lainamarkkinoilla. Samaan aikaan kuluttajien lainatarpeet ovat yksilöllisiä. Yksi tarvitsee asuntolainan, kun taas toinen tarvitsee lyhytaikaisen kulutusluoton yllättävän menon kattamiseksi. Tänä päivänä rahoituksen tarpeessa olevalla kuluttajalla on useita vaihtoehtoja, miltä toimijalta tulee rahoituksen ottamaan. Perinteisenä vaihtoehtona tähän nähdään pankit, mutta digitalisaation edetessä on kuluttajien valinnanvara kasvanut ja lainasopimuksesta kilpailemaan on noussut uusia toimijoita. Erityisesti kulutusluottomarkkinat ovat kohdanneet useita käännteitä, kun niiden sääntelyä vapautettiin 2000-luvun puolivälissä ja tarjontapuolelle perinteisten rahoituslaitosten rinnalle tuli myös muita toimijoita (Järvelä ja muut, 2019, s. 5–10). Rahoitusmarkkinoiden vapautumisen seurauksena etenkin lyhytaikaisten kulutusluottojen myöntäminen ja näin ollen niiden luottokanta lähti voimakkaaseen nousuun. Alalle perustettiin runsaasti uusia yrityksiä ja kasvuvauhti oli nopeaa. Kehityksellä oli myös kääntöpuolensa. Seurauksena olivat kasvaneet talousongelmat kuluttajille. Ongelmien vähentämiseksi kulutusluotoille kohdistettiin asteittain kiristyvää sääntelyä, jonka toivottiin helpottavan kuluttajien taloudellista ahdinkoa.

Taloustieteen peruseriaatteiden mukaisesti markkinaehtoisesti toimivalla taloudella päädytään parhaaseen lopputulokseen (Mankiw, 2020, s. 7–8). Siinä markkinoiden uskotaan toimivan parhaiten ilman ulkoista puuttumista niiden toimintaan ja puuttumista pidetään jopa haitallisena. Tähän on olemassa kuitenkin poikkeus. Ulkoinen puuttuminen on sallittua, jos sillä kyetään parantamaan markkinoiden tehokkuutta. Pohjola (2019, s. 299) kirjoittaa teoksessaan: ”Julkinen valta voi parantaa markkinoiden toimintaa silloin, kun ne toimivat tehottomasti tai johtavat epäoikeudenmukaiseen tulonjakoon”. Näin on käynyt lyhytaikaisten kulutusluottojen kohdalla Suomessa, kun julkinen valta on puuttunut niiden toimintaan.

Kulutusluotot ovat olleet alati tiukentuneen sääntelyn kohteena niiden rantauduttua Suomen markkinoille. Raijas (2019, s. 631) kirjoittaa ensimmäisten sääntelyiden olleen

varsin varovaisia ja näiden vaikutusten jääneen vaisuiksi. Käännekohta sääntelyssä nähtiin vuonna 2013, kun kulutusluotoille säädettiin korkokatto. Tämä tuntuva kiristys iski alan tarjontapuoleen, sillä luoton korko ei voinut enää olla järjestyttävän korkea. Seuraava muutos kulutusluottojen sääntelyyn oli vuorossa vuonna 2019, kun vuoden 2013 korkokatto tiukkeni entisestään 20 prosenttiin (Majamaa & Rantala, 2020, s. 19–20). Tästä ei ehtinyt kulua kauaa, kun koronapandemia sekoitti maailmantalouden. Epävarmuuden keskellä hallitus päätti kiristää kulutusluottojen sääntelyä väliaikaisella lailla laskien enimmäiskoron 10 prosenttiin suojellakseen haavoittuvassa asemassa olevia kuluttajia ylivelkaantumiselta (HE 53/2020 vp, s. 7). Tilapäinen sääntely oli lopulta voimassa 1.7.2020-30.9.2021. Tämän ajanjakson jälkeen palattiin noudattamaan vuoden 2019 lakiuudistusta. Viimeisin sääntelyuudistus kulutusluotoille astui voimaan 1.10.2023. Keskeisin muutos oli korkokaton sitominen korkolain 12 §:ssä tarkoitettuun viitekorkoon, kun se aiemmin oli ollut täysin kiinteä (HE 218/2022 vp, s. 24). Siten nykyinen enimmäiskorko on 15 prosenttia lisättynä korkolain viitekorolla, ehdottoman ylärajan pysyessä edelleen 20 prosentissa.

Keskeinen perustelu sääntelyn lisäämiselle on ollut velkaantumisen kasvu vuosi vuodelta. Velkaongelmien kasvusta kertoo summaaristen riita-asioiden lisääntyminen käräjäoikeuksissa (Aspelund ja muut, 2019, s. 28). Summaarisella riita-asialla tarkoitetaan riidatonta velkomisasiaa, jonka piiriin myös kulutusluotot kuuluvat. Toinen ylivelkaantuneisuuden mittari on maksuhäiriömerkinnän saaneiden ihmisten määrä. Asiakastiedon (2024) tiedotteen mukaan 361 700 suomalaisella oli yksi tai useampi maksuhäiriömerkintä heinäkuussa 2024. Aspelund ja muut (2019, s. 30) jatkavat ylivelkaantumisen olevan keskeisimpiä yksilön hyvinvointia heikentäviä taustatekijöitä. Ylivelkaantuminen voi ajaa yksilön velkakierteeseen, johon liitetään yleensä sosiaalista häpeää sekä eriarvoisuuden kasvua. Näin ollen myös yhteiskunnalle aiheutuu kustannuksia kuluttajien ylivelkaantumisesta.

Kulutusluotoista aiheutuvat lieveilmiöt ja niiden vähentämiseen tähtäävä sääntely on pysynyt tasaisesti yhteiskunnallisen keskustelun aiheena. Keskustelu on kiihtynyt vuoden

2023 lakiuudistuksen ja koronapandemian seurauksena. Poliittisten päättäjien toimet kulutusluottomarkkinoiden hillitsemiseksi ovat painottuneet korkosäätelyyn ja niiden markkinoinnin rajoittamiseen (Järvelä ja muut, 2019, s. 15). Luotonen ja muut (2020, s. 3–4) lisäävät, että taloustieteilijät eivät ole onnistuneet pääsemään yhteisymmärrykseen oikeasta tavasta säännellä kulutusluottoja.

Kulutusluottojen ajankohtaisuuden ja viimeaikaisen kehityksen perusteella, lisätutkimukselle onkin vielä tarvetta. Tutkielman tarkoituksena on selvittää kulutusluottokannan kehityksen ja sääntelyn välistä suhdetta. Tavoitteena on kulutusluottojen sääntelyn toimivuuden ja tehokkuuden tarkastelu empiirisen tutkimuksen keinoja käyttäen. Lisäksi tavoitteena on tarkastella kulutusluotoille asetetun sääntelyn seurauksia kulutusluottomarkkinoiden kehitykseen. Pyrin selvittämään, onko sääntelyllä saatu aikaan haluttuja tavoitteita. Tämän lisäksi tulen esittelemään asiantuntijoiden näkemyksiä sääntelystä. Tähän liittyen vertailen kulutusluotoille kohdennetun sääntelyn yhtäläisyyksiä ja eroja asiantuntijoiden näkökulmiin. Tuon myös esille muita vaihtoehtoisia keinoja kulutusluotoista seuranneiden ongelmien ehkäisyyn. Tutkimusongelmaan pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksien avulla:

- Miten tiukentunut sääntely on vaikuttanut kulutusluottomarkkinoiden kehitykseen?
- Miten toimivaa ja tehokasta sääntely on ollut kulutusluottokannan hallinnassa?
- Minkälaisia muita keinoja on kulutusluotoista seuranneen velkaantumisen ennaltaehkäisyyn?

2 Kulutusluotot Suomessa

Kulutusluotoille on vaikea löytää yhtä määritelmää, joka kattaisi niiden laajan kirjon. Kilpailu- ja kuluttajavirasto (2021a) kirjoittaa kulutusluoton tarkoittavan luottoa, jonka luotonantaja myöntää kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisena järjestelyinä. Kulutusluotoiksi huomioidaan esimerkiksi tili- ja luottokorttiluotot sekä pienlainat eli pikavipit (Kuluttajaliitto, 2021). Niitä voi hakea pankista sekä luottokortti- ja rahoitusyhtiöistä. Luotto voi olla vakuudellista tai vakuudetonta. Kulutusluotot voidaan jaotella kertaluottoihin tai jatkuviin luottoihin. Kilpailu- ja kuluttajavirasto (2021a) jatkaa kertaluoton tarkoittavan luottoa, jota myönnetään ennalta sovittu määrä. Luoton takaisinmaksu tapahtuu sovitun mukaisesti joko kerralla tai osissa. Jatkuva luotto eroaa kertaluotosta siinä, että sille on sovittu ennalta tietty luottoraja. Kuluttaja voi tämän luottorajan sallimissa rajoissa nostaa luottoa haluamansa määrän.

Kuluttajaliiton (2021) mukaan kulutusluottojen todelliset vuosikorot ovat erittäin korkeita, mikä tekee niistä hyvin kalliita kuluttajille. Kulutusluoton hinta koostuu luottokustannuksista (Kilpailu- ja kuluttajavirasto, 2021b). Niitä ovat muun muassa nimelliskorko, luoton perustamiskulu, erilaiset käsittelymaksut ja muut luottoon liittyvät palvelumaksut. Myös luottoajan pituus ja takaisinmaksutapa vaikuttavat luoton hintaan. Yleisesti lainajan kasvattaminen nostaa luoton kustannuksia.

2.1 Lyhytaikaisten kulutusluottojen tarjoajat

Luotonen ja muut (2020, s. 4) toteavat Suomen lyhytaikaisten kulutusluottojen markkinoista olevan yllättävän vähän tietoa ja tutkimusta. Yhdeksi syyksi he tarjoavat sen seurannan ja valvonnan hajanaisuuden. Kulutusluottojen tarjontapuoli koostuu monista eri toimijoista, joista yksittäisellä viranomaisella tai tutkimuslaitoksella ei ole kattavaa tietoa.

Kulutusluottojen tarjoajat voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan niiden seurannan ja valvonnan perusteella (Luotonen ja muut, 2020, s. 5). Ensimmäinen ryhmä on perinteiset

luottolaitokset, mikä on myös luottokannaltaan suurin. Tätä ryhmää seuraa Suomen Pankki ja niiden luottokannan kehityksestä julkaistaan kuukausittain tietoa. Ryhmään kuuluu monille suomalaisille tuttuja pankkeja, kuten Nordea ja OP.

Toiseen ryhmään kuuluu Suomeen rekisteröidyt vakuudettomien kulutusluottojen myöntäjät, jotka eivät kuitenkaan ole luottolaitoksia. Luotonen ja muut (2020, s. 6) jatkavat näiden eroavan luottolaitoksista siinä, että nämä toimijat eivät ota vastaan talletuksia yleisöltä. Näin ollen ne eivät myöskään tarvitse pankkitoiminnan vaatimia toimilupia.

Järvelä ja muut (2019, s. 11) toteavat Etelä-Suomen aluehallintoviraston (ESAVI) ylläpitäneen luotonantaja- ja vertaislainavälittäjärekisteriä, johon toiseen ryhmään kuuluvien kulutusluottojen myöntäjien tuli rekisteröityä. Tilastokeskus seurasi ESAVI ylläpitämän rekisterin yritysten luottokannan kehitystä vuosina 2008–2015. Tilastojen avulla tiedetään kulutusluottojen yleistyneen nopeasti vuodesta 2008 aina vuoden 2013 puoliväliin saakka. Luottokanta saavutti huippunsa vuoden 2013 alussa juuri ennen lakiuudistusta. Raijas (2019, s. 622) lisää luottokannan olleen 142 miljoonaa euroa huipussaan.

Luotonen ja muut (2020, s. 6–7) kirjoittavat Tilastokeskuksen lopettaneen ESAVI rekisteriin merkattujen yritysten luottokannan seurannan vuonna 2015, jonka jälkeen Suomen Pankki alkoi kerätä rekisteriin merkattujen yritysten tilinpäätöstietoja. Kuluttajaluotonantajien ja vertaislainavälittäjien rekisteröinti ja valvonta siirtyivät Finanssivalvonnan alaisuuteen heinäkuussa 2023 (Finanssivalvonta, 2023). Ennen siirtymistä viimeisin tieto on päivältä 20.3.2023, jolloin ESAVI luotonantaja- ja vertaislainavälittäjärekisterissä oli 45 kuluttajaluotonantajaa, joista kolme tarjosi pelkkiä vertaislainoja (Etelä-Suomen aluehallintovirasto, 2023). Päivämäärällä 3.7.2025 Finanssivalvonnan (2025) rekisterissä on 27 kuluttajaluottojen myöntäjää, joista yksikään ei tarjoa vertaislainoja.

Kolmannen ryhmän muodostaa yritykset, joista ei ole minkäänlaista rekisteriä olemassa. Luotonen ja muut (2020, s. 8–9) jatkavat tähän ryhmään kuuluvien yritysten olevan

ulkomaisia kulutusluottojen tarjoajia, joilla ei ole Suomessa erillistä sivuliikettä. Nämä yritykset tarjoavat lainojaan suoraan rajan yli. Suomen markkinoilla näin toimivia yrityksiä ovat esimerkiksi Bank Norwegian ja Santander Consumer Finance. Täysin ilman toimenpiteitä eivät nämä rajan yli lainaavat yritykset voi Suomen markkinoille tulla. Yritysten tulee tehdä toiminnastaan ilmoitus Finanssivalvonnalle. Vaikka ilmoitus tehdään, niin yrityksen ei tarvitse yksilöidä tarjoamiaan palveluita. Tästä syystä Finanssivalvonta ei tiedä, ketkä ilmoituksen tehneistä myöntävät vakuudettomia kulutusluottoja. Sen seurauksena myös niiden luottokannan kehityksen seuraaminen on vaikeaa.

Tavallisessa puhekielessä kuulee usein lyhytaikaisista kulutusluotoista käytettävän nimitystä pikavippi. Raijas (2019, s. 620–622) kertoo artikkelissaan vakuudettomien kulutusluottojen olevan summaltaan pieniä ja laina-ajaltaan lyhyitä. Nämä vakuudettomat kulutusluotot tunnetaan paremmin nimellä pikavippi. Muita nimityksiä ovat muun muassa pikalaina, pikaluotto tai pienlaina. Hän jatkaa pikavippien tarjoajien tulevan perinteisten finanssimarkkinoiden ulkopuolelta. Pikavippitoimijat ovat keskittyneet myöntämään vakuudettomia kulutusluottoja. Tyypillisesti pikavippitoimijoiden myöntämien luottojen vuosikorot ovat korkeampia kuin perinteisten luottolaitosten. Pikavippien tarjoajat käyttävät liiketoiminnassaan vahvasti hyväkseen digitaalisuutta ja yleensä kaikki yhteydenpito tapahtuu verkon välityksellä. Järvelä ja muut (2019, s. 9) jatkavat pikavipin hakemisen tapahtuvan internetissä tai puhelimella. Ominaista pikavipeille on lainapäätöksen nopea saaminen. Päätökseen saattaa kulua ainoastaan minuutteja. Heti hyväksytyyn päätöksen saatuaan kuluttaja saa rahat käyttöönsä. Pikavipin kaltaiset lyhytaikaiset kulutusluotot olivat erityisen suosittuja ennen vuoden 2013 korkokattouudistusta. Kiristyneen sääntelyn seurauksena pikavippien kaltaiset tuotteet ovat lähestulkoon kadonneet Suomen markkinoilta nykypäivään tultaessa.

2.2 Kulutusluottojen saatavuuden hyödyt kuluttajalle

Kulutusluottojen ottajissa on suuri määrä niitä, jotka selviytyvät luoton takaisinmaksusta ongelmitta ja maksavat sen ajallaan (Servon, 2017, s. 243). Gathergoodin ja muiden

(2019, s. 513) mukaan etenkin lyhyen aikavälin tarkastelussa kulutusluoton nostamisella oli välitön positiivinen vaikutus kuluttajan taloudelliseen turvallisuudentunteeseen. Autio ja muut (2009, s. 413) toteavat osan kuluttajista käyttävän kulutusluottoja lisäämään oman taloutensa liikkumavaraa ja joustavuutta. Näille kuluttajille kulutusluotot tuovat turvan selviytyä laskujen eräpäivistä. Markkinoilla on kuluttajia, jotka käyttävät kulutusluottoja vain tarpeen vaatiessa päästäkseen yli talouteensa kohdistuvista odottamattomista takaiskuista (Morse, 2011, s. 29 ja 41). Toisaalta joillekin kuluttajille kulutusluotot ovat arkipäiväinen rahoituslähde, huolimatta niiden korkeista kustannuksista. Gathergood ja muut (2019, s. 499) huomasivat kulutusluottojen saatavuuden pienentävän kuluttajien todennäköisyyttä laskujen maksamatta jättämiselle, tilinylitykselle sekä muiden velkojen takaisinmaksun laiminlyömiselle lyhyellä aikavälillä. Kulutusluotot tarjoavat osalle kuluttajista keinon selviytyä kotitalouteen kohdistuvista taloudellisista shokeista (Bhutta ja muut, 2015, s. 225). Lisäksi kulutusluottojen saatavuuden nähdään ehkäisevän luottotietojen menetystä. Autio ja muut (2009, s. 413) jatkavat kulutusluoton saattavan olla ainoa tapa kattaa pakollisia menoja niille kuluttajille, joilla ei ole mahdollisuutta luottokorttiin taikka muihinkaan luottomuotoihin.

Kulutusluotto on erittäin käyttökelpoinen kuluttajille, joiden tulot ovat epäsäännölliset ja vaikeasti ennakoitavissa. Toisin sanoen kulutusluotot antavat kuluttajille mahdollisuuden tasoittaa kulutustaan (Gathergood ja muut, 2019, s. 500). Parsons ja Van Wesep (2013, s. 375 ja 386) kirjoittavat etenkin pienituloisten työssäkäyvien hyötyvän tästä mahdollisuudesta. He kuitenkin toteavat, että kulutusluottoa tulisi käyttää mahdollisimman pienissä määrin sekä sen noston olisi suotavaa tapahtua lähellä seuraavaa palkanmaksua.

Kulutusluottojen korkeista kustannuksista ja kritiikistä huolimatta niiden on todettu auttavan taloudellisen kriisin kohdanneita kuluttajia (Morse, 2011, s. 29). Kulutusluottoja käyttävien kuluttajien käytös leimataan helposti epärationaaliseksi, koska kulutusluottojen kulut koetaan kohtuuttoman korkeiksi (Harmon-Kizer, 2019, s. 257). Olettama ei kuitenkaan päde kaikkiin kulutusluottojen käyttäjiin, sillä osan käytöstä voisi pikemminkin

kuvata suhteellisen rationaaliseksi. Gathergood ja muut (2019, s. 520) kirjoittavat kulutusluottojen toimivan hätärahoituksen kanavana taloudellisen kriisin kohdatessa. Kulutusluoton ottaminen taloudellisesta kriisistä selviytymiseksi nähdään rationaalisena käytöksenä, sillä sen tavoitteena on välttää vielä vakavammat seuraukset. Morsen (2011, s. 28–29) mukaan taloudellisen kriisin ratkaisematta jättäminen voi johtaa muihin ikäviin seurauksiin, kuten henkilökohtaiseen konkurssiin, häätöön ja velkavankeuteen.

Makkosen (2014, s. 96) mukaan kulutusluottojen tulo laajensi lainamarkkinoiden piirissä olevien kuluttajien määrää, mikä on selkeä parannus näiden kuluttajien asemaan. Näin ollen entistä useammalla kuluttajalla on mahdollisuus ottaa ja saada lainaa. Rantala ja Tarkkala (2010, s. 21) jatkavat markkinoilla olevien rahoitustuotteiden olevan saatavilla valtaosalle täysi-ikäisistä kuluttajista, mukaan lukien myös pienituloiset.

2.3 Kulutusluottojen saatavuuteen liittyvät ongelmat

Kulutusluottojen saatavuus tuo mukanaan paljon hyvää, mutta niihin liittyy myös paljon ikäviä lieveilmiöitä. Rantala (2012, s. 26) kirjoittaa kulutusluottojen käyttäjien jakautuvan kahteen leiriin. Kulutusluotoille ominainen lainan saannin helppous ja nopeus hyödyttää sitä leiriä, joka onnistuu takaisinmaksussa ongelmitta. Toiselle osapuolelle takaisinmaksusta muodostuu mahdottomuus ja laina vaikeuttaa nykyistä tilannetta entisestään. Gathergood ja muut (2019, s. 499) toteavat kulutusluottojen lisäävän taloudellista liikkumavaraa monelle kuluttajalle lyhyellä aikavälillä. Pitkän aikavälin tarkastelussa positiiviset vaikutukset vähenevät ja kulutusluottoihin liitetyt ongelmat nousevat esille. Pitkällä aikavälillä esimerkiksi kulutusluottoja käyttävien kuluttajien kokonaisvelkamäärän havaittiin kasvavan ja muista veloista suoriutumisen on todettu kärsivän. Kulutusluotoista saatavan hyödyn voidaankin sanoa laskevan voimakkaasti tarkasteluvälin pidentyessä. Morse (2011, s. 29) kirjoittaa kulutusluottojen helpon ja nopean saatavuuden altistavan osan kuluttajista elämään yli varojensa.

Kulutusluottojen saama kritiikki painottuu niiden aiheuttamaan ylivelkaantumiseen, jonka seurauksena on usein velkakierre. Rantala (2012, s. 26) kirjoittaa kulutusluottojen poikkeavan lainamuodon olevan velkakierteeseen ajautumisen riskiä kasvattava tekijä. Kulutusluoton hakeminen on tehty vaivattomaksi ja kuluttajalla on vapaat kädet lainan käyttökohdetta valittaessa. Kulutusluottojen uusimisella voidaan myös selittää riskiä ajautua velkakierteeseen. Autio ja muut (2009, s. 410–411) toteavat tutkimukseen osallistuneista kuluttajista vain 17 prosentin ottaneen kulutusluoton ainoastaan kerran. Yli 50 prosenttia tutkimuksen kuluttajista olivat ottaneet kulutusluoton neljä tai viisi kertaa, tai vieläkin useammin. Kulutusluottonsa uusivilla kuluttajilla laina ei ole jäänyt yhteen kertaan, vaikka kulutusluottojen markkinoinnissa luoton lyhytaikaisuutta korostetaankin (Servon, 2017, s. 243). Tämän seurauksena velkaantumisen suunniteltu kesto kasvaa aiottua pidempiaikaiseksi. Gathergood ja muut (2019, s. 499) kertovat kulutusluottojen käyttäjille kasautuvan monia erityyppisiä velkoja. Kalmin (2020) mukaan useiden erityyppisten velkojen kertyminen on usein taustatekijä ylivelkaantumiselle.

Kulutusluottojen tulo mahdollisti entistä useamman kuluttajan pääsyn lainamarkkinoiden piiriin. Kulutusluottojen mukanaan tuomat ongelmat, kuten ylivelkaantuminen ja velkakierteeseen ajautuminen voivat rajata tietyn tyyppiset lainavaihtoehdot kuluttajan ulottumattomiin (Autio ja muut, 2009, s. 411). Kulutusluottojen myöntämisehdot ovat muita luottoja löysemmät, jolloin kokonaisvelan runsas määrä tai maksuhäiriömerkintä ei välttämättä muodostu esteeksi. Tilanne on toinen luottolaitosten ja pankkien kohdalla, joiden kautta ei maksuhäiriöisen ole mahdollista saada lainaa.

Kulutusluottoihin liittyviä ongelmia mietittäessä pohdinta on ulotettava yksilöä laajemmalle tasolle. Kulutusluottojen mukanaan tuomat ongelmat koskettavat koko yhteiskuntaa. Harmon-Kizer (2019, s. 246) toteaa kulutusluottojen puolustajien ja vastustajien olevan yksimielisiä siitä, että se on erittäin kallis lainamuoto korkeiden kustannustensa vuoksi. Kulutusluottojen pitkäaikaisella käytöllä on havaittu olevan tulo- ja varallisuuseroja kasvattava vaikutus (Harmon-Kizer, 2019, s. 248 ja 257). Pienituloiset kuluttajat joutuvat ottamaan korkeakuluisia kulutusluottoja, kun taas hyvätuloiset saavat luottoa

alhaisemmalla korolla. Tämän seurauksena pienituloisten ja hyvätuloisten varallisuudet kehittyvät eri tahtiin. Ajan kuluessa ero suurenee ja hyvätuloisen varallisuus kasvaa nopeammin kuin pienituloisen. Bos ja muut (2022, s. 106) kirjoittavat kulutusluottojen ottamisen nostavan riskiä taloudellisen aseman heikkenemiselle. Kulutusluottoihin turvautuvat pienituloiset ajautuvat helposti luottojen uusimiskierteeseen, jolloin aina seuraavan kuukauden luottokustannukset ovat edeltävää suuremmat. Tämänlainen kehitys tarkoittaa sitä, että näiden kuluttajien tuloista luottokustannuksiin menee jatkuvasti suurempi osuus. Tämä toimii usein alkusysäyksenä velkakierteelle.

Velkakierteessä olevan lähipiirikin saattaa joutua osalliseksi tämän yrittäessä selviytyä veloistaan (Rantala, 2012, s. 25). Parhaassa tapauksessa velkakierre saadaan pysäytettyä nopeasti, kun ystävä tai läheinen suostuu maksamaan erääntyneet velat tai toimimaan takaajana. Makkonen (2014, s. 97) toteaa kulutusluoton olevan kyseessä joka kolmannessa velkomustuomiossa Suomen käräjäoikeuksissa. Kulutusluotot eivät siis kuormita ainoastaan yksilöitä, vaan myös Suomen oikeuslaitosta ja ulosottoviranomaisia.

3 Kulutusluottojen talousteoria

Kulutusluottojen käyttöä sekä kulutusluottomarkkinoita on tutkittu kansainvälisesti ja siellä esiintyviä ilmiöitä on selitetty talousteorialla. Itse kulutusluottomarkkinoiden toimivuutta voidaan arvioida siellä vallitsevan kilpailurakenteen ja informaation jakautumisella markkinaosapuolten välillä. Lisäksi kuluttajien käyttäytymistä kulutusluottomarkkinoilla pyritään selittämään behavioraalisen taloustieteen avulla. Seuraavissa alaluvuissa lähestytään kulutusluottomarkkinoita taloustieteellisen teorian lähtökohdista.

3.1 Kulutusluottomarkkinoiden kilpailun täydellisyys

Ahonen (2011, s. 27) kirjoittaa, että täydellisen kilpailun markkinat taloustieteessä sisältävät tiettyjä piirteitä. Ensinnäkin ideaalimallissa markkinoilla on erittäin laaja määrä tuotteita, tuottajia sekä ostajia. Kaikilla markkinoiden osapuolilla oletetaan olevan käytössään täydellinen informaatio. Reaalimaailmassa markkinat ovat aina enemmän tai vähemmän epätäydellisiä, jonka vuoksi niiden toimintaan puuttumiseen katsotaan olevan tarvetta.

Allcott ja muut (2022, s. 1047) toteavat kulutusluottomarkkinoilla olevan nähtävissä kilpailullisten markkinoiden piirteitä. Markkinoilla on useita toimijoita ja markkinoille tuolle on vain vähän esteitä. Horowitzin (2017, s. 249) mukaan normaalissa markkinatilanteessa hintatietoiset kuluttajat jahtaavat hyödykkeen alinta hintaa. Tämän käytöksen seurauksena tuottajat pakotetaan laskemaan hintojaan saadakseen asiakkaita. Tämä tavomainen toimintamalli ei kuitenkaan päde kulutusluottomarkkinoilla, koska luotonantajat ovat huomanneet taloudellisessa ahdingossa olevien kuluttajien jättävän hintavertailun tekemättä. Kulutusluottomarkkinoilla määräävät tekijät ovat nopeus, hakuprosessin kätevyys, luotonsaannin varmuus ja lainasumman suuruus, sillä luotonantajat eivät kilpaile hintatasolla. Kuluttajien arvostaessa edellä mainitut tekijät korkeammalle päätöksenteossaan kuin luoton hinnan voivat kulutusluottojen tarjoajat asettaa lainan hinnaksi lain salliman ylärajan.

Kulutusluottomarkkina on saanut osakseen kritiikkiä, koska luoton hinta ei muodostu normaalien kilpailullisten markkinoiden periaatteiden mukaisesti. Kilpailullisilla ja tehokkailla markkinoilla luoton hinnan tulisi vastata sen rajakustannuksia, toteaa Francis (2010, s. 631). Tämä oletama ei kuitenkaan kulutusluottomarkkinoilla toteudu. Kulutusluottojen tarjoajien on mahdollista ylläpitää korkeaa hintaa, sillä kuluttajilla on pieni hintaherkkyys ja kulutusluottojen kysyntäjousto on alhainen (The Pew Charitable Trusts, 2015, s.21–24). Lisäksi kulutusluottojen ottajien muut mahdollisuudet edullisemman lainarahan saamiseksi ovat vähäiset.

3.2 Kulutusluottomarkkinoiden informaation epäsymmetrisyys

Informaation epäsymmetrisyys on rahoitusmarkkinoilla tavanomainen ilmiö. Ruuskanen ja muut (2021, s. 17–19) kirjoittavat informaation epäsymmetrisyyden tarkoittavan tilannetta, jossa toinen markkinaosapuolista tietää enemmän omista ominaisuuksistaan, valitsevista sitoumuksistaan, maksuvalmiudestaan tai käyttäytymisestään. Seurauksena voi olla liian vähäinen luotonmyöntäminen tai riskipitoisten lainojen ylenmääräinen myöntäminen. Pitkään jatkuessa tällaisella toiminnalla voi olla vakavia kansantaloudellisia vaikutuksia (Ruuskanen ja muut, 2021, s.17–19; Takalo, 2017, s.383).

Holmström (2015, s. 5–6) toteaa, että itse informaation kokonaismäärä ei ole oleellinen pohdittaessa sen epätasaista jakautumista. Rahoitusmarkkinoiden toiminnan kannalta tärkeämpää on informaation tasainen jakautuminen osapuolten välillä. Markkinat voivat olla täysin toimivia vähäiselläkin informaatiolla, jos se on molempien osapuolten käytävissä.

Ruuskanen ja muut (2021, s. 17–19) jatkavat, että epäsymmetrisen informaation esiintyessä, voi luotonhakijalla olla parempi tietämys omasta riskistään ja maksukyvyystään kuin luotonantajalla. Tämän vuoksi luotonantaja ei onnistu erottamaan maksukykyisiä ja

kannattavia asiakkaita riskipitoisemmista. Lopputuloksena on kasvaneet luottotappiot, missä kärsijänä ovat hyvät asiakkaat.

Informaation jakautuessa epätasaisesti kulutusluottojen tarjoajat eivät ole ainoita, joilla on vaikeuksia arvioida kuluttajan riskitasoa ja maksukyvykkyyttä (Ruuskanen ja muut, 2021, s. 17–19). Myös muiden luotonantajien on vaikea saada yksilöllinen ja todenmukainen arvio tehtyä. Markkinoille jääkin luottokelpoisia kuluttajia, joiden on turvauduttava korkeampikuluisiin kulutusluottoihin. Vaikka nämä kuluttajat jäävät ulos matalakorkeisen lainan saannista, ei heidän lainatarpeensa ole poistunut. Hemphill (2020, s. 150) lisää kyseisten kuluttajien ainoaksi jäljelle jääväksi vaihtoehdoksi kulutusluoton ottamisen. Siispä informaation epäsymmetrisestä jakautumisesta on tunnusmerkkejä myös kulutusluottomarkkinoilla.

3.3 Haitallinen valikoituminen ja moraalikato

Takalo (2017, s. 383) väittää informaation epäsymmetrisen jakautumisen seurauksena olevan erityisesti haitallinen valikoituminen ja moraalikato. Haitallinen valikoituminen saa alkunsa siitä, että luotonantaja ei kykene ennakolta arvioimaan matalan ja korkean riskin asiakkaita riittävän hyvin (Kirabaeva, 2010, s. 12). Tällöin molemmille tarjotaan lainaa samoilla ehdoilla, vaikka heidän maksukyvyssään on eroja. Korkeamman takaisinmaksukyvyyn asiakkaat poistuvat lainamarkkinoilta, jonka seurauksena korot nousevat ja lainojen myöntämismäärät laskevat. Tästä seuraa luotonhakijoiden keskimääräisen tason lasku, joka nostaa korkotasoa entisestään. Stiglitz ja Weiss (1981, s. 393) lisäävät jäljelle jäävän ne luotonhakijat, jotka ovat valmiita maksamaan korkeat korot. Samalla näiden luotonhakijoiden todennäköisyys selviytyä lainan takaisinmaksusta on huono. Luotonantajien riskit kasvavat ja kannattavuus pienenee. Dobbie ja Skiba (2013, s. 262–263) jatkavat korkean riskin asiakkaiden hakevan suurempia lainoja kulutusluottomarkkinoilla. Nämä kuluttajat tiedostavat itsekin, että lainan takaisinmaksu ei ole todennäköistä ja siten lainaa yritetään hakea suurin mahdollinen määrä. Vaikka luotonantajat

kieltäytyvätkin yleisesti luoton myöntämisestä mainitun kaltaisille kuluttajille, niin kulu-
tusluottomarkkinoilla korkean ja matalan riskin kuluttajien erottaminen ei silti aina on-
nistu.

Moraalikadolla tarkoitetaan pankkien ja luottolaitosten moraalitonta toimintaa (Pohjola,
2019, s. 111). Tällöin pankki tai luottolaitos toimii huolimattomasti ja varomattomasti.
Toiminta saattaa näkyä liiallisena riskinottona ja riskien seurannan laiminlyöntinä. Pa-
himmillaan luottoriski voi realisoitua ja johtaa pankin maksukyvyttömyyteen. Pankit ja
luottolaitokset saattavat myös tuudittautua oletukseen, että keskuspankki toimii viime-
kädessä luotonantajana kriisitilanteissa. Ilman ulkoista puuttumista suuren pankin tai
luottolaitoksen kaatuminen voisi keikuttaa koko rahoitusjärjestelmän vakautta.

Dam ja Koetter (2012, s. 2373–2374) toteavat pankkien avustamisen lisäävän moraalika-
don esiintymistä rahoitusmarkkinoilla. Moraalittoman toiminnan määrän kasvaessa, to-
dennäköisyys pankin tai luottolaitoksen ajautumiseen kohti maksukyvyttömyyttä lisään-
tyy. Li ja muut (2014, s. 586) väittävät kuluttajan ajautumisella maksukyvyttömyyteen ja
moraalikadon esiintymisellä olevan yhteys toisiinsa.

Adams ja muut (2009, s. 50) kirjoittavat havainneensa kulutusluottomarkkinoilla positii-
visen yhteyden suuremman lainamäärän ja kuluttajan maksukyvyttömyyden välillä. Tut-
kimuksessaan he havaitsivat kuluttajan maksukyvyttömyyden riskin nousevan 16 pro-
sentilla, kun lainamäärä kasvoi 1000 Yhdysvaltain dollarilla. Tämän mukaan moraalikatoa
esiintyy kulutusluottomarkkinoilla ja seurauksena on kuluttajien maksukyvyttömyysris-
kin kasvu. Dobbie ja Skiba (2013, s. 279–280) ovat päätyneet täysin päinvastaiseen tu-
lokseen heidän tutkimuksessaan. Heidän päätelmänsä mukaan suurempi lainasumma
pienentää kuluttajan maksukyvyttömyysriskiä. Kuluttajien uskotaan maksavan ensisijai-
sesti heidän suurimmat lainansa takaisin, jotta heidän luottokelpoisuutensa säilyy myös
jatkossa. Toisaalta heidän ajatellaan pelkäävän ankaria perintätoimia, jos he eivät maksa
suurinta lainaansa takaisin. Hakiessaan ja saadessaan suuremman lainan kerralla, on ku-
luttajalla myös enemmän puskuria yllättävien menojen kattamiseen ja jokaiseen

menoon ei tarvitse hakea uutta lainaa erikseen. Jos kuluttajalta evätään hänen hake-
mansa laina, saattaa hän joutua hakemaan lainaa entistä kalliimmalta tarjoajalta.

3.4 Epärationalinen käyttäytyminen kulutusluottomarkkinoilla

Klassisen taloustieteen suuntauksen mukaan kuluttajat tavoittelevat aina suurinta hyö-
tyä (Scott, 2000, s. 126–128). Kuluttajien käytöstä kohti maksimaalista hyötyä nimitetään
myös rationaalisuudeksi. Teorian mukaan kuluttajat laskelmoivat aina ennen jokaista
pääöstä sen hyödyt ja haitat, jonka jälkeen heidän tulisi valita itselleen suotuisin vaihto-
ehto. Harmon-Kizer (2019, s. 253) lisää rationaalisten kuluttajien kykenevän saavutta-
maan tavoitteensa itsenäisesti ja ilman virheitä. Kulutusluottomarkkinoilla toimivan ku-
luttajan voisi olettaa osaavan hyödyntää kulutusluottoja parhaalla mahdollisella tavalla.
Rationaalinen kuluttaja käyttää kulutusluottoja yllättävien ja lyhytaikaisten menojen kat-
tamiseen. Harmon-Kizer (2019, s. 246) jatkaa kulutusluottojen markkinoinnin olevan
kohdennettu äkillisen rahantarpeen edessä oleviin kuluttajiin ja osan kuluttajista käyttä-
vän niitä johdonmukaisesti.

Kuluttajien toimiessa täysin rationaalisesti, julkisella vallalla ei ole syytä puuttua markki-
noiden toimintaan. Kulutusluotoista aiheutuu kuitenkin haittavaikutuksia, kuten kulutta-
jien velkaantumista ja maksuhäiriöitä. Näin ollen kaikki kuluttajat eivät toimi rationaali-
sesti. Näiden kuluttajien käytöstä voidaan kuvata epärationaliseksi. Behavioraalinen ta-
loustiede, toiselta nimeltään käyttäytymistaloustiede, pyrkii selittämään, miksi kaikki ku-
luttajat eivät maksimoi omaa hyötyään. Kotakorpi (2017, s. 551) listaa tahdonheikkou-
den, epäjohdonmukaisen päätöksenteon ja lyhytnäköisyyden olevan keskeisiä tunnus-
merkkejä epärationaliselle käytökselle.

Behavioraalinen taloustiede lähtee liikkeelle siitä, että kuluttajilla on rajoittunut ratio-
naalisuuden taso. Harmon-Kizer (2019, s. 253) toteaa tämän rajoittuneisuuden saavan
kuluttajat epäonnistumaan rationaalisten päätösten tekemisessä. Rajoittunut rationaali-
suus on seurausta siitä, että kuluttajien on vaikea tiedostaa itselleen optimaalisen

ratkaisu. Myös kuluttajien rajalliset kognitiiviset taidot estävät täysin rationaalisen toiminnan. Seurauksena on kognitiivisia vinoumia, jotka vaikuttavat kuluttajan päätöksentekoon. Kognitiivisten vinoumien vuoksi kuluttajat harvoin maksimoivat hyötyään.

Harmon-Kizer (2019, s. 257) väittää kulutusluottomarkkinoilla havaittavan merkkejä siitä, että ne hyödyntävät kognitiivisia vinoumia ja epärationaalista käytöstä. Hyödyntämällä näitä heikkouksia, kulutusluottojen tarjoajien pyrkimyksenä on saada entistä useammat ottamaan kulutusluotto sekä uusimaan sen. Francis (2010, s. 632) kirjoittaa tiuhaan lainaavien ja lainan uusivien olevan kannattavimpia asiakkaita kulutusluottojen tarjoajille. Valtaosa kulutusluottoyritysten tuotoista tulee kuluttajilta, jotka uusivat kulutusluoton viidesti tai useammin vuodessa. Näillä kuluttajilla on huomattavissa epärationaalista käytöstä, mitä kulutusluottojen tarjoajat ovat oppineet käyttämään hyväkseen.

Kulutusluotot kuvaillaan ja markkinoidaan lyhytaikaiseksi sekä nopeaksi lainaksi (Francis, 2010, s. 632–633). Niiden ei ole tarkoitus olla pitkäaikaisia lainoja, vaikka todellisuudessa lainaa uusimalla lyhytaikaisesta lainasta saattaa muodostua pitkäaikainen. Kulutusluotot korostavat markkinoinnissaan lainan lyhyttä kestoa ja kertaluontoisuutta, jolla hyödynnetään kuluttajan lyhytnäköisyyttä. Tällä saadaan lisättyä todennäköisyyttä, että kuluttaja uusii velan ja tekee siitä pitkäaikaisemman kuin aluksi suunnitteli.

Autio ja muut (2009, s. 408) kuvaavat tutkimuksessaan kulutusluottojen markkinoinnin olevan aggressiivista. Rantala (2012, s. 14–20) kirjoittaa katsauksessaan usean kulutusluottojen käyttäjän kritisoivan niiden mainontaa ja pitävän itseään mainonnan uhrina. Mainonnassa korostetaan kulutusluottojen olevan yllättävien menojen varalle. Kulutusluoton otettua, on kuluttajille lähetetty lisää mainosviestejä tekstiviestillä puhelimeensa. Mainontaa kohdistetaan jopa ylivelkaantuneille ja velkakierteessä oleville. Mainontaan sisällytetään vertailua, joka on todellisuudessa vain näennäistä. Kulutusluottojen aggressiivinen mainonta yhdistettynä kognitiivisiin vinoumiin ja vaikean taloustilanteeseen, saa osan kuluttajista tarttumaan pieneen ja helposti myönnettävään lainaan, jonka ehtoja kuitenkin suurin osa kuluttajista ei hyväksyisi (Horowitz, 2017, s. 253).

4 Kulutusluottojen lakisääntelyt

Kulutusluottomarkkinat ovat osa rahoitusmarkkinoiden suurempaa kokonaisuutta, jossa esiintyy markkinoiden epätäydellisyyksiä, kuten informaation epäsymmetristä jakautumista. Markkinoiden epätäydellisyyden yhtenä seurauksena voi olla liiallinen lainananto ja -otto (Takalo, 2019, s. 349–350). Tästä voi puolestaan seurata kuluttajien ylivelkaantumisista. Kulutusluottojen sääntelyn päätavoitteena on pidetty kuluttajien suojaamista niiden haitoilta. Osalle kuluttajista kulutusluottojen tosiasiallisten kulujen hahmottaminen on osoittautunut hankalaksi ja luoton takaisinmaksu ei ole onnistunut ongelmitta. Näistä syistä kulutusluotot ovat olleet lakisääntelyn alla myös Suomessa. Seuraavissa alaluvuissa esitellään kulutusluottojen keskeiset lakiuudistukset. Vuosien 2013, 2019 ja 2023 korkokattouudistukset käsitellään pääpiirteittäin. Lisäksi koronapandemian aikainen tilapäinen lakisääntely vuosina 2020–2021 on sisällytetty mukaan. Lopuksi myös maksuhäiriömerkintöjen kestoon vaikuttanut vuoden 2022 lakiuudistus on esitelty.

4.1 Hallituksen esitys 78/2012

Kulutusluottoja koskevalle lainsäädäntöuudistukselle nähtiin olevan välttämätön tarve, koska olemassa olevalla sääntelyllä ei katsottu olleen haluttua vaikutusta (HE 78/2012 vp, s. 9). Pikavippien nähtiin lisäävän riskiä kuluttajien velkakierteelle. Toinen huolestuttava piirre oli maksuvaikeuksien keskittyminen alle 25-vuotiaille nuorille. Lisäksi osa alan yrityksistä ei noudattanut lain säännöksiä luotonannosta.

Hallituksen esityksen (HE 78/2012 vp, s. 4) mukaan kulutusluottomarkkinat olivat kasvaneet voimakkaasti vuodesta 2005 lähtien, tuoden mukanaan myös ongelmia enenevässä määrin. Ensinnäkin pikavippejä tarjoavia yrityksiä oli Suomen markkinoilla noin 80 vuonna 2012, kun vuonna 2005 niitä oli vain noin 20. Vuonna 2011 Suomessa myönnettiin noin 1,4 miljoonaa pikavippiä. Myönnettyjen luottojen arvo oli noin 322 miljoonaa euroa. Luotoista maksettavat kulut olivat suhteellisen korkeat, sillä näiden yhteismäärä oli noin 79 miljoonaa euroa. Kulujen osuus oli siis keskimäärin neljännes myönnetystä

lainapääomasta. Vuonna 2011 pikaluoton keskimääräinen takaisinmaksuaika oli 33 päivää ja suuruus 228 euroa.

Hallituksen esityksen (HE 78/2012 vp, s. 11–13) mukaan muutoksia tuli tehdä kuluttajan luottokelpoisuuden arviointiin, kulutusluottojen markkinointiin ja hintasääntelyyn. Lainantajan tuli uudistuksen mukaan huolellisemmin selvittää kuluttajan taloudellinen asema. Luottotietojen tarkastamista yksinään ei pidetä riittävänä arviointina, vaan luotonmyöntäjän tulee selvittää myös muita kuluttajan taloudelliseen asemaan vaikuttavia tietoja, kuten tämän tulojen suuruutta. Lisäksi esityksessä (HE 78/2012 vp, s. 23) todetaan luotonantajan olevan velvoitettu tarjoamaan neuvontaa kuluttajalle maksukyvyttömyystilanteessa. Maksujärjestelyyn luotonantajan tulee suhtautua myönteisesti. Uudistuksessa haluttiin puuttua kulutusluottojen aggressiiviseen markkinointiin sekä poistaa mahdollisuus käyttää lisämaksullisia tekstiviestipalveluita luottosuhteen asiointikanavana (HE 78/2012 vp, s. 11–13). Uudistuksen suurin muutos oli kulutusluottojen hintasääntelyyn vaikuttaminen. Tämä tapahtui asettamalla enimmäisraja todelliselle vuosikorolle. Alle 2000 euron kulutusluotoille säädettiin korkokatto, joka oli korkolain mukainen viitekorko lisätynä 50 prosentilla. Uudistusta valmisteltaessa korkokatto oli 51 prosenttia. Uusi sääntely koski ainoastaan puhtaita rahaluottoja, ulkopuolelle rajattiin esimerkiksi kaikki hyödykesidonnaiset luotot.

Hallituksen esityksessä (HE 78/2012 vp, s. 14–16) pohdittiin sen mahdollisia vaikutuksia kuluttajille ja luotonmyöntäjille. Uudistuksen merkittävin vaikutus arvioitiin olevan kulutusluottojen korkokatolla. Korkokaton uskottiin vaikuttavan erityisesti pikaluottojen tarjoajiin. Pikaluottojen tarjonnan uskottiin vähentyvän merkittävästi. Pikaluottojen tarjoajat saattavat siirtyä tarjoamaan toisenlaisia luottosopimuksia paikatakseen menetettyjä tuottoja. Kuluttajien kannalta uudistuksen uskottiin parantavan heidän tilannettaan. Kuluttajien odotettiin saavan lainaa edullisemmin kuluiin. Toisaalta korkokatto saattaa evätä osan kuluttajien lainansaannin.

4.2 Hallituksen esitys 230/2018

Kulutusluotoille kohdennettiin uutta sääntelyä vuonna 2019, koska niistä seuraavat velkaongelmat eivät olleet hävinneet (HE 230/2018 vp, s. 3–4). Kuluttajaluottojen määrästä ei ollut enää tarkkaa tietoa, koska Tilastokeskuksen ylläpitämän Luottokanta-tilaston julkaiseminen oli päättynyt. Voitiin kuitenkin sanoa, että uusien myönnettyjen kulutusluottojen määrät olivat laskeneet, mutta lainasummat kasvaneet. Keskimääräisen lainasumman arveltiin olevan 2000–3000 euron välillä.

Kulutusluottojen tarjoajat olivat kiihdyttäneet kulutusluottojen kysyntää laajentamalla tarjoamiaan rahoitusvaihtoehtoja sekä lisäämällä panostuksia niiden markkinointiin ja digitaaliseen saavutettavuuteen (HE 230/2018 vp, s. 4). Kasvua oli vauhditettu luotonmyöntökriteereitä löysäämällä, luotonmyöntösummien nostamisella ja laina-aikojen pidentämisellä. Kulutusluottojen tarjoajien voitiin todeta tietoisesti lisänneen riskiään luottotappioille. Osan yrityksistä huomattiin myös noudattavan sääntelyä puutteellisesti. Ennen vuonna 2013 tullutta korkokattoa Etelä-Suomen aluehallintoviraston ylläpitämässä luotonantaja- ja vertaislainanvälittäjärekisterissä oli 87 toimijaa. Korkokaton jälkeen vuonna 2014 rekisterissä oli 49 toimijaa. Tätä lakiuudistusta valmisteltaessa kesällä 2018 rekisterissä oli 62 toimijaa. Vuoden 2014 pohjalukemista kasvua on nähtävissä, vaikkakin maltillisesti.

Vuoden 2013 lakiuudistuksessa sääntely kohdennettiin alle 2000 euron suuruisille kulutusluotoille. Kulutusluottojen tarjoajat reagoivat tähän muuttamalla tuotetarjontaansa ja näin ollen onnistuivat kiertämään sääntelyn. Kasvaneiden velkaongelmien ja sääntelyn kiertämisen ehkäisemiseksi hallitus näki tarpeelliseksi kiristää sääntelyä entisestään (HE 230/2018 vp, s. 14–15). Vuoden 2018 hallituksen esityksen keskeisin uudistus oli korkokaton ulottaminen koskemaan myös yli 2000 euron suuruisia kulutusluottoja. Huomionarvoista oli sekin, että uusi sääntely ulotettiin koskemaan muitakin kulutusluottoja, kuten hyödykesidonnaisia luottoja. Myös korkokaton määritelmää muutettiin. Aiemmin korkokatto määriteltiin todellisen vuosikoron perusteella. Tämä määritelmä oli johtanut sääntelyn kiertämiseen, sillä se kannusti luotonmyöntäjät pidentämään laina-aikoja.

Lakiuudistuksessa esitetyn määritelmän mukaan lakiin asetetaan yläraja perittävän korkon määrälle. Esityksessä yläraja oli 30 prosenttia, mutta lopulta raja laskettiin 20 prosenttiin. Korkokaton muutoksella tavoiteltiin sääntelyn tehostamista ja luottojen hinnoittelun läpinäkyvyyden lisäämistä.

Toisekseen lakiuudistuksella (HE 230/2018 vp, s. 15–16) haluttiin rajoittaa luotonantajien oikeutta periä kuluttajalta muita luottokustannuksia. Esityksen mukaan muiden luottokustannusten määrä ei saisi ylittää 0,01 prosenttia luoton määrästä tai luottorajasta päivää kohden laskettuna. Pieniä luottoja koskien säädettiin enimmäisrajaksi 5 euroa, kunhan luoton pituus on vähintään 30 päivää. Suuremmille luotoille kustannusten enimmäisrajaksi säädettiin enintään 150 euroa vuodessa. Lisäksi lakiuudistuksella haluttiin tiukentaa luotonmyöntäjien seuraamuksia heidän periessään liikaa muita luottokustannuksia. Ehdotuksen mukaan kuluttajan ei tarvitse maksaa ollenkaan luottonsa kustannuksia tai korkoja, jos luotonmyöntäjä perii muita luottokustannuksia enemmän kuin on sallittu. Myös laina-ajan pidentämisestä perittävien kulujen määrää rajoitettiin.

4.3 Hallituksen esitys 53/2020 ja 234/2020

Vuonna 2019 uudistettu korkokatto ei ehtinyt olemaan pitkään voimassa koronapandemian sekoittaessa maailmantalouden (Luotonen ja muut, 2020, s. 1). Huhtikuussa 2020 oikeusministeri Anna-Maja Henriksson kertoi Suomen valtioneuvoksen valmistelevan uutta esitystä, jossa vakuudettomien kulutusluottojen korkokattoa haluttiin laskea entisestään. Lakiesityksessä (HE 53/2020 vp, s. 1) kulutusluottojen vuosikorolle haluttiin asettaa 10 prosentin tilapäinen korkokatto. Esityksestä rajattiin ulkopuolelle hyödykesidonnaiset luotot. Myös luotosta perittäviä muita kuluja säänneltiin. Sääntelyn voimassaolon aikana muihin kuluihin ei saanut tehdä korotuksia. Lisäksi kulutusluottojen markkinointiin puututtiin tehokkaammin. Niiden suoramarkkinointi sekä luotonvälittäjien omien palveluiden suoramarkkinointi kiellettiin lain voimassaoloajaksi. Muilla tavoin tapahtuva markkinointi pysyi sallittuna.

Odotettavissa oli, että useampi suomalainen kuluttaja joutuu turvautumaan lainarahoitukseen. Esityksen tavoitteena oli näiden kuluttajien aseman helpottaminen ja velkaongelmien hillitseminen (HE 53/2020 vp, s. 1). Korkokatolla ajateltiin turvattavan kuluttajan mahdollisuus saada kohtuuhintaista luottoa. Suoramarkkinoinnin rajoittamisella pyrittiin estämään luotonmyöntäjien hyötyminen taloudellisessa ahdingossa olevista kuluttajista. Korkokatto astui voimaan heinäkuussa 2020 ja sen oli alun perin tarkoitus jatkaa vuoden loppuun saakka. Koronapandemia ei kuitenkaan näyttänyt hiljentymisen merkkejä, joten tilapäisyyttä päätettiin jatkaa. Lakiesityksellä (HE 234/2020 vp, s. 1) korkokattoa jatkettiin seuraavan vuoden puolelle 30.9.2021 saakka.

Uudempaan lakiesitykseen (HE 234/2020 vp, s. 1) sisällytettiin lisäksi mahdollisuus antaa varoitus luotonmyöntäjälle siinä tapauksessa, jos hän viittaa mainonnassaan tilapäiseen hintasääntelyyn. Kulutusluottojen markkinointiin tehtiin yksi myönnytys tuoreemmassa lakiesityksessä. Kulutusluottojen markkinointi sallittiin, jos kyseessä on tavaran tai muun hyödykkeen hankinta. Siispä kuluttajan ostaessa tavaran tai muun hyödykkeen, on elinkeinonharjoittajan luvallista mainita luottomahdollisuudesta.

Vuoden 2019 lakiuudistuksessa sääntely kohdistettiin kaikkiin kulutusluottoihin. Vuonna 2020 tullessa tilapäisessä sääntelyssä ulkopuolelle jätettiin hyödykesidonnaiset luotot. Lakiuudistuksessa (HE 53/2020 vp, s. 7–9) perusteluina käytettiin sitä, että velkaongelmat painottuvat puhtaisiin rahaluottoihin. Toisaalta luottomahdollisuuden olemassaolo nähtiin erityisen tärkeäksi pienituloisten kannalta hyödykettä ostettaessa. Pidettiin todennäköisenä, että 10 prosentin korkokatolla pienten ja lyhytaikaisten luottojen tarjonta pienenisi olemattomiin.

Koronaviruksen iskiessä monet yritykset ajautuivat vaikeuksiin. Yritysten vaikeudet heijastuivat luonnollisesti myös kotitalouksien tilanteeseen. Työ- ja elinkeinoministeriön (2020, s. 15–17) mukaan koronaviruksen seurauksena Suomessa oli 14.4.2020 uusia lomautettuja työntekijöitä noin 140 000. Uusien työttömien määrä oli kasvanut noin 19 000. Yhteistoimintaneuvotteluiden piirissä oli samaan aikaan noin 400 000 työntekijää.

Suomen hallitus ennakoi kotitalouksien velkaantumisen kasvavan koronapandemian aikana (HE 53/2020 vp, s. 3). Lakiesityksen tarpeellisuutta puolsi myös suomalaisten kotitalouksien valmiiksi korkea velkaantumisen taso. Mäki-Fränti (2021) toteaa suomalaisten velkaantumistasen olleen 133 prosenttia vuoden 2020 lopussa.

Tilapäiseen lakiesitykseen oli tehty mielenkiintoinen lisäys, jolla oli vaikutusta jo ennen lain voimaantuloa solmittuihin luottosopimuksiin (HE 53/2020 vp, s. 9). Lisäys koski jatkuvia rahaluottoja, joiden vuosikorko ylitti 10 prosenttia. Näihin niin kutsuttuihin joustoluottoihin 10 prosentin korkokattoa sovellettiin siinä tapauksessa, kun nostot tapahtuivat tilapäisen sääntelyn ollessa voimassa. Siispä joustoluoton ottaneen kuluttajan ensimmäisten nostojen vuosikorko saattoi lähennellä 20 prosenttia, mutta tilapäisen sääntelyn aikaisten nostojen vuosikorko ei saanut ylittää 10 prosenttia. Väänänen (2019) toteaa, että samankaltainen lisäys yritettiin saada vuoden 2019 lakiuudistukseen, mutta vaatimus ei mennyt lävitse.

4.4 Hallituksen esitys 109/2021 ja 218/2022

Korkosääntelyn ohella Suomen hallitus teki muutoksia luottotietolakiin, jossa säädetään maksuhäiriömerkintöjen säilytysajoista. Maksuhäiriömerkinnät liittyvät oleellisesti kulutusluottoihin, sillä usein maksuhäiriömerkinnän taustalla on maksamaton kulutusluotto (Luotonen ja muut, 2021, s. 17). Hallituksen esityksessä (HE 109/2021 vp, s. 8–10) todeetaan luonnollisten henkilöiden määrän, joilla on vähintään yksi maksuhäiriömerkintä kasvaneen läpi 2010-luvun. Lakiuudistusta valmisteltaessa vuonna 2020 näiden ihmisten lukumäärä oli noin 392 000. Aiemmassa sääntelyssä yksityishenkilön maksuhäiriömerkinnän säilytysaika oli 2–4 vuotta. Kuluttaja ei voinut nopeuttaa merkinnän poistumista velan takaisinmaksulla tänä aikana, vaan merkintä oli voimassa 2–4 vuotta maksuhäiriömerkinnän kirjauksesta luottotietorekisteriin. Lisäksi aiemmassa sääntelyssä uudet maksuhäiriömerkinnät saattoivat pidentää jo olemassa olevien maksuhäiriömerkintöjen kestoja. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikaan haluttiin muutos niissä tapauksissa, joissa kuluttaja kykenee maksamaan velan onnistuneesti takaisin.

Maksuhäiriömerkinnän verrattain pitkän säilytysajan nähtiin asettavan maksusta suoriutuvat kuluttajat kohtuuttomaan tilanteeseen, kun maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa esimerkiksi vuokra-asunnon tai työpaikan saantia.

Luottotietolain lakimuutos astui voimaan 1.12.2022 (Takuusäätio, 2022). Lakiuudistuksen keskeisin muutos oli maksuhäiriömerkinnän poistuminen luottotietorekisteristä yhden kuukauden jälkeen siitä, kun velka on maksettu (HE 109/2021 vp, s. 15). Uusilla maksuhäiriömerkinnöillä ei ollut enää vaikutusta aiempien maksuhäiriöiden keston. Jokainen maksuhäiriömerkintä käsitellään itsenäisesti, eikä niillä ole vaikutusta muihin merkintöihin. Lisäksi lakimuutos kosketti myös maksuhäiriömerkintöjä, jotka olivat olleet ennen lain voimaantuloa. Näin ollen maksuhäiriömerkintä poistuu luottotietorekisteristä kuukauden kuluttua siitä, kun tieto maksusta on ollut järjestelmässä yli kuukauden.

Viimeisin kulutusluotoille kohdistettu sääntely astui voimaan 1.10.2023, kun korkokattoon tehtiin pieniä muutoksia (HE 218/2022 vp, s. 24). Korkokatto oli ollut aiemmin täysin kiinteä, mutta uudistuksessa enimmäiskorko sidottiin korkolain viitekorkoon. Tällä haluttiin varmistaa markkinakorkojen muutosten välittyminen myös kulutusluottomarkkinoille ja turvata rahapolitiikan oikeanlainen välittyminen. Lakiesitystä valmisteltaessa yleinen korkotaso euroalueella oli alkanut nousta aiemmalta nollakorkotasolta, jonka vuoksi korkokaton sitominen viitekorkoon nähtiin perusteltuna. Lakiuudistuksessa kulutusluottojen korkokatto laskettiin aiemmasta 20 prosentista 15 prosenttiin. Tällä kertaa sillä erolla, että kulutusluoton enimmäiskorko sai olla 15 prosenttia lisättynä sen hetkisen korkolain viitekorolla. Siispä jo aiemmin sovellettu 20 prosentin yläraja toimii edelleen ehdottomana ylärajana kulutusluottojen korolle. Esitystä valmisteltaessa korkolain mukainen viitekorko oli (1.7.-31.12.2022) 0 prosenttia. Tällöin kulutusluottojen korkokatto olisi esityksen mukaan ollut 15 prosenttiyksikköä. Tutkielman kirjoitushetkellä viitekorko on (1.7.-31.12.2025) 2,5 prosenttia eli kulutusluottojen enimmäiskorko on 17,5 prosenttia (Suomen Pankki, 2025a).

Hallituksen esityksessä (218/2022 vp, s. 24–26) jatketaan kulutusluotoille ulotettavan korkokaton koskevan useita erityyppisiä kulutusluottoja. Sääntely ulottuu sekä hyödyke-sidonnaisiin luottoihin että puhtaisiin rahaluottoihin niiden summasta riippumatta. Korkokaton ulkopuolelle jätetään ainoastaan ajoneuvojen osamaksusopimukset sekä esinevakuudelliset asuntoluotot. Uudistunut korkokatto koskisi ensisijaisesti lain voimaantulon jälkeisiä luottosopimuksia. Lisäksi korkokatto ulotetaan myös ennen lain voimaantuloa solmittuihin jatkuvan luoton sopimukseen, kun uudet nostot tapahtuvat lakiuudistuksen jälkeen. Erityisesti tällä lisäyksellä on vaikutusta jatkuvan luoton luottosopimukseen, jotka on solmittu ennen syyskuun 2019 uudistusta, jolloin sääntelyä ei ulotettu lain voimaantuloa edeltäviin sopimukseen. Lakiuudistuksessa myös tiukennettiin kulutusluottojen markkinointia kuluttajille. Kulutusluoton mainostusta maksutapana esimerkiksi verkon välityksellä tapahtuvassa kaupankäynnissä haluttiin muuttaa. Uudistuksen jälkeen kuluttajalle ei saa tarjota ensimmäisenä maksuvaihtoehtona kulutusluottoa, koska kuluttaja saattaa käyttää tarpeettomasti mahdollisuutta maksaa ostoksensa luotolla. Mieluiten kulutusluoton tulisi olla tarjotuista maksuvaihtoehdoista listan häntäpäässä. Lisäksi kulutusluottoa maksuvaihtoehtona ei saa käyttää oletuksena, kun kuluttaja valitsee tarjolla olevista maksuvaihtoehdoista. Mainontaan kohdennetulla sääntelyllä annetaan kuluttajalle itselleen mahdollisuus tehdä tietoinen valinta toivomastaan maksutavasta ja näin välttää tarpeeton kulutusluottojen käyttö osana kulutusta.

5 Lakisäätelyiden vaikutukset kulutusluottomarkkinoihin

Kulutusluottojen lakisäätelyt ovat jättäneet oman jälkensä kulutusluottomarkkinoihin ja jokaisen uudistuksen jälkeen markkinat ovat muovautuneet. Vaikutukset ovat kohdistuneet niin kysyntä- kuin tarjontapuolelle. Seuraavaksi esitellään lakiuudistusten keskeiset vaikutukset kulutusluottomarkkinoihin.

Raijas (2019, s. 629–630) kirjoittaa vuoden 2013 olleen käännekohta suomalaisille kulutusluotoille. Tiukan korkokaton seurauksena pikavippiyritysten kannattavuus romahti, koska vuosikorko oli huomattavasti alempi kuin ennen. Osa yrityksistä lopetti heti uuden lain astuessa voimaan. Lyhyen ajan sisällä lain voimaantulosta noin kolmannes alan yrityksistä oli lopettanut toimintansa. Kuluttajien ottamien pikavippien määrä laski samaan aikaan rajusti, jonka seurauksena myös niiden luottokanta pieneni.

Vuoden 2013 lakiuudistuksen seurauksena pikavippeinä tunnetut lainatuotteet hävisivät markkinoilta. Pikavippien korvaajaksi tuli uudenlaisia lainatuotteita, joissa kuluttaja saattoi hakea tietyn suuruista lainaa, mutta nostaa luoton useammassa erässä. Näitä uudenlaisia tuotteita markkinoitiin joustoluottona, -limiittinä, laina- ja luottotilinä, limiittinä sekä tililuottona lisää Raijas (2019, s. 621). Raijas (2019, s. 630) jatkaa yli 2000 euron joustoluottojen jääneen korkosäätelyn ulkopuolelle siinäkin tapauksessa, jos kuluttaja nosti lainaa alle 2000 euroa. Uusien lainatuotteiden jäädessä säätelyn ulkopuolelle, niiden todellinen vuosikorko voitiin pitää korkeana. Vuosikorko oli keskimäärin yli 100 prosenttia. Oikeusministeriön (2017, s. 1) mukaan osa aikaisemmasta tarjonnasta siirtyi vertaislainamarkkinoille.

Järvelä ja muut (2019, s. 11) toteavat pikavippien yleistyneen nopealla vauhdilla aina vuoteen 2013 saakka. Luottokanta saavutti huippunsa juuri ennen vuonna 2013 tullutta korkokattoa. Korkokaton tullessa luottokanta romahti vuoden 2011 tasolle. Vuonna 2015 kulutusluottojen luottokanta lähti jälleen kasvu-uralle. Myös keskimääräisissä lainasummissa havaittiin muutoksia lakiuudistuksen jälkeen. Ennen korkokattoa vuosien 2008–2013 välillä keskimääräinen lainasumma oli 232 euroa. Lainasummien huomattiin

nousseen korkokaton tultua. Vuonna 2014 keskiarvo lainasumma oli noussut 432 euroon. Seuraavana vuonna summa olikin jo 504 euroa.

Raijas (2019, s. 630) kirjoittaa, että lakiuudistuksen selkein muutos oli uusien luottojen takaisinmaksuajan kasvu. Järvelä ja muut (2019, s. 11) jatkavat pikavippien takaisinmaksuajojen kasvaneen selvästi korkokaton tultua vuonna 2013. Tämän myötä pikavipit eivät olleet enää nopeasti takaisinmaksettavia lainoja, millaisina ne oli aikaisemmin markkinoitu. Ennen 2013 korkokattoa pikavippien takaisinmaksuajat vaihtelivat 27 päivästä 40 päivään. Vuonna 2015 keskimääräinen takaisinmaksuaika oli kasvanut 138 päivään.

Hallituksen esityksessä (HE 230/2018 vp, s. 20–23) käsitellään 2019 lakiuudistuksen mahdollisia vaikutuksia kuluttajille ja luotonmyöntäjille. Uudistuksen ennakoitiin vaikuttavan luoton hintaan vain kalleimpien kulutusluottojen osalta. Luoton tarjoajien ennakoitiin joutuvan muuttamaan kulutusluottojensa hinnoittelurakennetta, sillä yritykset olivat tehneet aiemmin tuottonsa luotosta perittävillä muilla kustannuksilla. Lain voimaantulon jälkeen tuotto rakentui kasvavissa määrin luotosta perittävän koron ympärille. Uuden sääntelyn oletettiin parantavan kuluttajan asemaa. Luottojen hinnan odotettiin kohtuullistuvan ja hinnoittelun tulevan selkeämmäksi. Toisaalta sääntely saattoi tehdä pienten ja lyhytaikaisten luottojen tarjonnasta kannattamatonta, jolloin niiden tarjonta olisi myös päättynyt. Kuluttajille voidaan tarjota summaltaan suurempia kulutusluottoja pidemmällä takaisinmaksuajalla, jotta toiminta olisi kannattavaa.

Ennen vuonna 2019 voimaan tullutta uudistusta kulutusluottomarkkinoilla tapahtui muitakin muutoksia. Koskinen ja Tuomikoski (2017) toteavat kulutusluottojen tarjonnan laajentuneen merkittävästi pankkisektorin ulkopuolelle vuodesta 2015 lähtien. Esimerkiksi vertaislainaus sekä ulkomaisten luottolaitosten rajan yli lainaamisen huomattiin yleistyvän. Vakuudettomien kulutusluottojen tarjoamiseen keskittyvien ja perinteisten liikepankkien asiakaskunnassa ja toimintamalleissa havaittiin eroja. Vakuudettomia kulutusluottoja tarjoavilla yrityksillä oli tarjoamissaan lainoissa korkeammat vuosikorot, mutta

myös heidän luottotappionsa olivat suurempia kuin liikepankeilla. Tämän perusteella näiden yritysten asiakkaiksi ajautuu henkilöitä, joiden luottokelpoisuus on alhainen.

Saada (2019) kirjoittaa vakuudettomia kulutusluottoja tarjoavien yritysten saamisten määrän kasvaneen voimakkaasti vuonna 2017. Tuona vuonna kulutusluottoja myöntävien yritysten lainasaamiset kasvoivat 52 prosenttia. Näiden pikavippiyritysten kokonaisuamiset olivat suuruudeltaan noin 700 miljoonaa euroa. Kehityksen suunta oli pysynyt samanlaisena. Vuoteen 2019 tultaessa kulutusluottokannan kasvu oli pysynyt voimakkaana. Aaltonen ja Koskinen (2019) väittävät korkeakorkoisten kulutusluottojen luottokannan vuosittaisen kasvuvauhdin olleen yli 50 prosenttia vuonna 2019. Samaan aikaan luottojen keskikorko oli yli 15 prosenttia.

Aaltonen ja Koskinen (2019) lisäävät ulkomaisten toimijoiden osuuden Suomessa myönnettyistä kulutusluotoista olleen myös tasaisessa kasvussa. Suomen markkinoita ovat erityisesti vallanneet verkossa toimivat ulkomaiset pankit sekä pikavippiyhtiöt. Varsinkin Norjassa ja Ruotsissa verkon välityksellä toimivat luotonantajat ovat tarjonneet kasvavissa määrin kulutusluottoja suomalaisille kuluttajille.

Ennen vuoden 2019 lakiuudistusta kulutusluottomarkkinat olivat säilyneet kannattavana siellä toimiville yrittäjille. Aaltonen ja Koskinen (2019) jatkavat Etelä-Suomen aluehallintoviraston listalla olevien pikavippiyritysten liikevoiton olleen keskimäärin 3,5 miljoonaa euroa vuonna 2017. Samana ajankohtana yritysten liikevoittoprosentti oli 35 prosenttia. Luotonen ja muut (2020, s. 16–17) lisäävät vuoden 2019 lakiuudistuksen tavoitteena olleen kulutusluotoista saatavan tuoton pienentäminen niiden tarjoajille. Uudistuksella olikin vaikutuksia kotimaisiin kulutusluottojen tarjoajiin. Lakiuudistuksen astuessa voimaan usea toimija lopetti uusien vakuudettomien kulutusluottojen myöntämisen. Yhteensä 12 toimijaa ajoi toimintansa alas lähellä uudistuksen ajankohtaa. Määrä on sinällään suuri, sillä vakuudettomia kulutusluottoja tarjoavia yrityksiä oli 32 tuohon aikaan.

Uudistuneella sääntelyllä oli nähtävissä vaikutuksia myös jäljelle jääneisiin yrityksiin. Suurimpien Suomessa toimivien yritysten luottokannan havaittiin lähteneen pienoiseen laskuun uudistuksen seurauksena. Lakiuudistuksen voidaan sanoa hankaloittaneen erityisesti pienten kotimaisten luotonantajien liiketoimintaa. Kokonaiskuvaan uudistus ei sen sijaan vaikuttanut. Luotonen ja muut (2020, s. 3) nostavat esille kulutusluottomarkkinan jatkaneen kasvua melko pian kiristyneen sääntelyn jälkeen. Jo tammikuussa 2020 kulutusluottoja nostettiin melkein 300 miljoonan euron edestä, mikä oli sillä hetkellä uusi kuukausikohtainen ennätys.

Vuoden 2019 varsinainen lakiuudistus ei ehtinyt olemaan pitkään voimassa koronapandemian sekoittaessa Suomen talouden, jolloin kulutusluotoille säädettiin tilapäinen lakiesitys (HE 53/2020 vp, s. 9–11). Kuluttajien odotettiin saavan tilapäisen sääntelyn ajan edullisempaa luottorahoitusta. Tällä tavoin myös heidän kykynsä suoriutua velan takaisinmaksusta olisi parempi. Tiukemman korkokaton käänköpuolena osa kuluttajista saattaa tipahtaa lainamarkkinoiden ulkopuolelle. Haavoittuvimmassa asemassa ovat kaikista heikoimman takaisinmaksukyvyyn kuluttajat. Toisaalta luotonsaannin tyrehtyessä estetään velkaongelmien syventyminen, sillä maksuongelmat realisoituvat aiemmin ja aiheuttavat näin vähemmän harmia. Luotonmyöntäjät saattavat pidentää laina-aikojaan ja lainasummien suuruuksia, jotta toiminta pysyy kannattavana. Tavalliselle kuluttajalle tilapäinen lakisääntely voi näyttäytyä epäselvänä ja vaikeaselkoisena. Suoramarkkinointikiellon odotettiin vähentävän hetken mielijohteesta tapahtuvaa luotonottoa.

Lakiesityksen mukaan tilapäisellä korkokaton oli onnistuttu laskemaan kulutusluottojen korkotasoa. Esityksessä (HE 234/2020 vp, s. 6) käytettyjen Suomen Pankin tilastojen perusteella tammikuussa 2020 vakuudettomien kulutusluottojen myöntämiseen erikoistuneiden luottolaitosten uusien myönnettyjen luottojen korko oli 11,9 prosenttia. Tilapäisen korkokaton tullessa näiden lainojen korko laski 10 prosenttiin. Kun huomioidaan kaikki Suomessa toimivat luottolaitokset ja niistä nostetut vakuudettomat kulutusluotot, oli keskiporko heinäkuussa 2020 noin 5,7 prosenttia.

Kulutusluottojen määrien kehityksestä ei voida sanoa samaa. Suomen Pankin (2020) tiedotteen perusteella suomalaiset kuluttajat nostivat heinäkuussa 2020 302 miljoonan euron arvosta vakuudettomia kulutusluottoja. Kasvua vuoden takaiseen vastaavaan aikaan oli hienoisesti. Pitkällä aikavälillä määrä on yksi suurimpia kuukausittaisia nostomääriä, joten tilapäisellä sääntelyllä ei ole nähtävissä välitöntä vaikutusta kulutusluottokannan kasvuun. Haitallisempina pidettyihin vakuudettomien kulutusluottojen tarjoamiseen keskittyviin yrityksiin tilapäinen sääntely näyttää vaikuttaneen. Lakiesityksen (HE 234/2020 vp, s. 7) tukena käytettyjen Suomen Pankin tilastojen perusteella suomalaiset kuluttajat nostivat syyskuussa 2020 57 miljoonan euron edestä vakuudettomia kulutusluottoja näiltä toimijoilta. Tunnusomaista näiden kulutusluottojen luottokannalle oli keskimääräistä nopeampi vuosittainen kasvu. Nyt kuitenkin verrattaessa vuoden takaiseen vastaavaan ajanjaksoon oli nostettujen lainojen määrä pienentynyt.

Tilapäisen lakiuudistuksen (HE 234/2020 vp, s. 6) vaikutuksista ei voida kuitenkaan tehdä varmoja johtopäätöksiä, koska ei voida varmuudella sanoa onko kehitys seurausta vuoden 2019 lakiuudistuksesta vaiko koronapandemian vuoksi asetetusta tilapäisestä korkokatosta. Lisäksi tilapäinen sääntely on ollut vasta vähän aikaa voimassa, kun sen jatkoesitystä käsitellään, joten lopullisten vaikutusten arviointi ei ole mahdollista.

Luoton tarpeessa oleville kuluttajille korkosääntelyllä on ollut vaikutusta. Lakiesityksessä esitettyjen tietojen mukaan hylättyjen lainahakemusten määrä on kasvanut pienituloisten kohdalla (HE 234/2020 vp, s. 7). Paremman takaisinmaksukyvyyn kuluttajat ovat taas hyötäneet sääntelystä, koska he saavat luottoa edullisemmilla ehdoilla. Yleisesti voidaan nähdä kuluttajien lainansaannin vaikeutuneen tilapäisen lakisääntelyn seurauksena.

Tilapäisen lakisääntelyn myötä kulutusluottoja tarjoavat yritykset on ajettu erittäin ahtaalle. Lakiesityksessä (HE 234/2020 vp, s. 7) mainitaan monen luotonantajan reagoineen tuntuvasti kiristyneeseen korkokattoon. 11 kulutusluottoja tarjoavaa yritystä oli lopettanut uusien luottojen myöntämisen sekä uusien nostojen tarjoamisen jo olemassa oleville jatkuvan luoton sopimuksille. 6–7 yritystä oli muuttanut toimintaansa siten, että

he sallivat ainoastaan uudet nostot jo olemassa oleviin sopimuksiin. Selvityksessä oli mukana yhteensä 42 yritystä, joten usea joukkoon kuuluva yritys on mukauttanut toimintaansa.

Hallituksen esityksen perusteella tilapäinen lakiuudistus vaikeuttaa eniten puhtaita rahaluottoja tarjoavien yritysten toimintaa (HE 234/2020 vp, s. 10). Varsinkin korkeakorkeisten kulutusluottojen tarjoajat ovat hankalassa tilanteessa. Pahimmillaan näillä yrityksillä voi olla edessä henkilöstövähennyksiä. Toisaalta uudistunut sääntely saattaa siirtää kulutusluottojen tarjoajien luottotarjontaa hyödykesidonnaisten luottojen suuntaan, sillä ne jätettiin sääntelyn ulkopuolelle. Todennäköisyys tällaiselle liiketoiminnan muokkaamiselle on kasvanut, sillä yrittäjien on reagoitava muuttuneeseen markkinatilanteeseen sääntelyn pitkittyessä.

Lakimuutoksen vaikutuksia voidaan arvioida tarkastelemalla Etelä-Suomen aluehallintoviraston rekisteriin merkattujen luotonantajien määrän kehitystä. Lakiesityksessä (HE 234/2020 vp, s. 11) todetaan 31.3.2020 rekisterissä olleen 63 luotonantajaa. Reilun puolen vuoden kuluttua, 30.10.2020 rekisterissä olevien luotonantajien määrä ei ollut muuttunut suuntaan eikä toiseen. Siispä tilapäinen kiristynyt lakisääntely ei välittömästi ajanut alas kulutusluottojen tarjoajia, kuten tapahtui vuoden 2013 lakiuudistuksen kohdalla.

Aaltonen ja Koskinen (2022) kirjoittavat koronaviruspandemian ja lakiuudistusten muovanneen kulutusluottomarkkinoita. Erilaisten kulutusluottojen valikoima on lisääntynyt, uusia luotonantajia on tullut enemmän markkinoille ja lainojen hakeminen tapahtuu täysin verkon välityksellä. Kuluttajille ovat tulleet tutuksi digitaaliset rahoituspalvelut ja arjen kuluja kustannetaan kasvavissa määrin kulutusluotoilla.

Ennen koronapandemiaa kulutusluottojen luottokanta oli rajussa kasvussa (Aaltonen & Koskinen, 2022). Koronapandemia muutti pitkään jatkuneen nousu-uran. Sen seurauksena kulutusluottokannan kasvu hidastui huomattavasti. Samaan aikaan kotitaloudet vähensivät roimasti kulutustaan ja lisäsivät säästämistään. Koronapandemian ensimmäisen

vuoden aikana kulutusluottokanta jopa hieman pieneni. Pandemian alkuaikoina, maaliskuussa 2020, kulutusluottokannan kasvu oli vielä 8 prosenttia vuodessa.

Koronapandemian kehitys oli ailahtelevaa ja Aaltosen ja Koskisen (2022) mukaan vuoteen 2021 tultaessa pandemian vuoksi asetettuja rajoituksia alettiin purkaa ja talouskasvu alkoi elpymään. Tämän seurauksena kuluttajien luottamus talouteen kasvoi ja heidän kulutuksensa lisääntyi. Kuluttajien lisätessä kulutustaan myös kulutusluottokanta palasi kasvu-uralle. Suunnanmuutos tapahtui loppuvuodesta 2021 ja joulukuussa 2021 vuosittainen kasvuvauhti oli 3 prosenttia.

Aaltonen ja Koskinen (2022) kertovat noin 50 prosenttia kuluttajien nostamista kulutusluotoista olleen vakuudettomia vuoden 2021 lopussa. Suomessa toimivat luottolaitokset kasvattivat vakuudettomien kulutusluottojensa tarjontaa pandemian ajanakin. Pandemia tosin hidasti niiden kasvuvauhtia selvästi. Selkein pandemian vaikutus on nähtävissä tili- ja korttiluottokannassa, joka pieneni voimakkaasti vuonna 2020. Kuluttajien kasvaneen kuluttamisen myötä luottokorttien käyttö on palannut entiselle tasolle. Lisäksi uusien vakuudettomien kulutusluottojen takaisinmaksuajan havaittiin pidentyneen. Vuoden 2021 lopussa luottolaitosten myöntämien kulutusluottojen keskimääräinen takaisinmaksuaika oli 5 vuotta ja 4 kuukautta. Muilla vakuudettomilla kulutusluotoilla takaisinmaksuaika oli hieman pidempi, sen ollessa 5 vuotta ja 6 kuukautta.

Tilapäinen lakisääntely kulutusluotoille päättyi syyskuussa 2021 (Aaltonen & Koskinen, 2022). Saman vuoden viimeisen kvartaalin aikana kuluttajat nostivat Suomen luottolaitoksilta vakuudettomia kulutusluottoja 960 miljoonan euron arvosta. Kasvua vuoden takaiseen 5 prosenttia ja eniten kaikista aikaisemmista neljänneksistä. Samalla neljänneksellä suomalaiset nostivat runsaasti kulutusluottoja niihin erikoistuneilta toimijoilta. Uusista myönnettyistä kulutusluotoista reilu neljännes nostettiin näiltä toimijoilta. Parin edeltävän vuoden aikana kulutusluottoihin erikoistuneiden toimijoiden markkinaosuus on ollut 20–30 prosentin välillä. Näiden korkeakorkoisia vakuudettomia kulutusluottoja tarjoavien yritysten vuosikasvuvauhti on ylittänyt selvästi markkinoiden keskiarvon.

Joulukuussa 2021 vuosittainen kasvuvauhti oli 20,3 prosenttia. Pandemiaa edeltävänä aikana on kasvuvauhti ylittänyt parhaimmillaan 60 prosenttia. Pandemian voidaan sanoa hidastaneen kasvuvauhtia, vaikkakin se on silti pysynyt suurena. Näiden toimijoiden myöntämien luottojen luottokanta oli joulukuussa 2021 1,3 miljardia euroa.

Aaltonen ja Koskinen (2022) toteavat luottolaitosten myöntämien kulutusluottojen korkotason olleen maltillisia jo ennen lakiuudistuksia ja koronapandemiaa. Pandemian aikana luottolaitosten kulutusluottojen korkomuutokset olivat suuruudeltaan pieniä. Kesäkuussa 2020, ennen tilapäistä lakisääntelyä, korkotaso oli 6,2 prosenttia. Tilapäisen lakisääntelyn loputtua, oli korko 6,7 prosenttia vuoden 2021 lokakuussa. Keskikoron hienoiseen nousuun vaikutti korkeakorkoisten kulutusluottojen noston suuri määrä vuoden 2021 lopulla. Tiukemman korkokaton päätyttyä edellä mainittujen kulutusluottojen keskkorko nousi ja lähenteli 12 prosenttia joulukuussa 2021.

Suomalaiset nostavat valtaosan kulutusluotoistaan Suomessa operoivilta luottolaitoksilta (Aaltonen & Koskinen, 2022). Kaikista kulutusluotoista lähes 70 prosenttia on peräisin luottolaitoksilta. Luottolaitoksien taseessa vakuudettomien kulutusluottojen määrä on noussut huomattavasti. Vuoden 2021 lopussa suomalaisten luottolaitosten kulutusluottokanta oli arvoltaan 16,8 miljardia euroa. Vakuudettomat lainat muodostivat 41 prosenttia kaikista kulutusluotoista. Kasvua on ollut, sillä vuonna 2014 ne muodostivat 26 prosenttia. Koronapandemian aikana ulkomaisten verkon välityksellä toimivien pankkien kulutusluottokanta pieneni hieman. Vuoden 2021 lopussa näiden pankkien kulutusluottokanta oli arvoltaan 2,6 miljardia euroa. Samaan aikaan nämä pankit pitivät hallussaan noin 20 prosentin markkinaosuutta vakuudettomissa kulutusluotoissa.

Aaltonen ja Koskinen (2022) kirjoittavat pandemian ja tiukentuneen lakisääntelyn vaikuttaneen erityisesti pienlainoja tarjoaviin toimijoihin. Näiden yritysten lainakanta jatkoi supistumistaan pandemian aikana. Vuonna 2018 lainakanta oli suuruudeltaan 700 miljoonaa euroa. Kesäkuussa 2021 kanta oli pienentynyt 270 miljoonaan euroon. Vuoden 2021 lopussa kanta oli enää hieman reilu 200 miljoonaa euroa. Pienlainoja tarjoavat toimivat

ovat kapea-alaisesti keskittyneet tietynlaisten luottojen myöntämiseen, sillä kaikki niiden tarjoamat luotot ovat vakuudettomia. Kokonaiskuvassa kuluttajilla on vain vähän luottoja näiltä tarjoajilta, koska vuoden 2021 lopussa kulutusluottokannassa oli vain 1 prosentin verran näitä luottoja. Pienlainayhtiöistä nostettujen luottojen korko on tavanomaista korkeampi, sillä joulukuussa 2021 keskikorko lähenteli 40 prosenttia. Keskimääräinen takaisinmaksuaika luotolle oli samaan aikaan 4 vuotta ja 7 kuukautta.

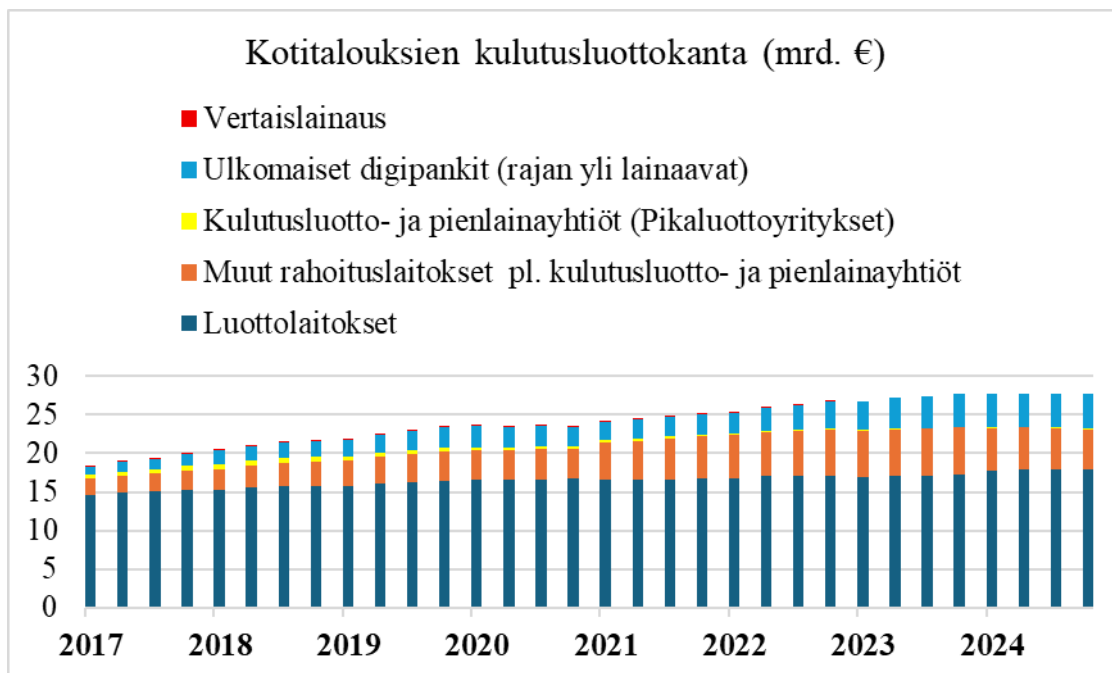
Pandemiatilanteen jäätyä taka-alalle ja elämän normalisoituessa, on kulutusluottojen kysyntä jatkunut suurena. Suomen Pankin (2022) tiedotteen mukaan suomalaiset nostivat vakuudettomia kulutusluottoja 368 miljoonan euron arvosta toukokuussa 2022. Määrä on 15 prosenttia suurempi kuin edeltävän vuoden vastaavana aikana ja suurin kuukausittainen nostomäärä seurannan aikana. Nostettujen luottojen keskikorko oli 8,2 prosenttia.

Viime vuosina suomalaisten kotitalouksien kokonaiskulutusluottokanta on jatkanut nousu-uralla ja vuoden 2024 kesäkuussa sen suuruus on 27,7 miljardia euroa (Luukkonen Yli-Rahnasto & Tähtinen, 2025, s. 56–57). Vuosittainen kasvuvauhti on ollut 2,6 prosenttia. 13,6 miljardia euroa tästä kokonaiskulutusluottokannasta on vakuudettomia kulutusluottoja, joten suhteellisesti hienoisesti yli puolet ovat vakuudettomia. Vakuudettomien kulutusluottojen kasvu on ollut 3,7 prosenttia eli hieman nopeampaa. Valtaosa kulutusluotoista otetaan Suomessa toimivista luottolaitoksista, tarkemmin 68 prosenttia kaikista kulutusluotoista. Jo korona-aikaan Suomen kulutusluottomarkkinoilla markkinaosuuttaan kasvattivat rajojen yli lainaavat luottolaitokset. Kehitys on jatkunut samansuuntaisena, sillä näiltä toimijoilta otettiin 17 prosenttia kaikista kulutusluotoista kesäkuussa 2024. Kulutusluottojen korkotaso on myös vaihdellut alkuun nousevien ja sitä seuranneiden laskevien markkinakorkojen seurauksena, sillä suurin osa kulutusluotoista on sidottu euriborkorkoihin.

Luukkonen Yli-Rahnasto ja Tähtinen (2025, s. 57) jatkavat Suomessa toimivien luottolaitosten myöntämien kulutusluottojen kannan olleen melkein 18 miljardia euroa

syyskuussa 2024. Uusia vakuudettomia kulutusluottoja nostettiin 157 miljoonan euron arvosta syyskuussa 2024. Näiden luottojen keskikorko oli 8,7 prosenttia. Korkotasossa on tapahtunut laskua, sillä vuotta edeltävänä aikana korot olivat keskimäärin 11 prosenttia. Vahingollisempina nähdyt korkeakorkoisten kulutusluottojen tarjoajat myönsivät 23 % syyskuussa 2024 nostetuista uusista vakuudettomista kulutusluotoista. Näiden toimijoiden luottojen keskikorko oli 13,3 %. Myös kulutusluottojen takaisinmaksuajat ovat pidentyneet ja aikaisemman kehityskulun voidaan nähdä jatkuneen. Luottolaitosten myöntämien uusien vakuudettomien kulutusluottojen keskimääräinen takaisinmaksuaika oli 6 vuotta ja 6 kuukautta syyskuussa 2024.

Suomessa toimivien sekä Suomeen rajan yli lainaavien luottolaitosten lisäksi suomalaiset kuluttajat nostavat kulutusluottoja myös muilta rahoituslaitoksilta. Luukkonen Yli-Rahasto ja Tähtinen (2025, s. 58–59) kirjoittavat muiden rahoituslaitosten myöntämien kulutusluottojen kannan olleen 470 miljoonan euron suuruinen kesäkuussa 2024. Vakuudettomia kulutusluottoja nostettiin suomalaisten kuluttajien toimesta 48 miljoonan euron edestä kesäkuussa 2024. Vuoden takaiseen verrattuna luottoja nostettiin 26 % vähemmän. Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden kulutusluottokanta on jatkanut supistumistaan. Kesäkuussa 2024 näiden niin kutsuttujen pikaluottoyritysten kulutusluottokanta oli hieman alle 80 miljoonaa euroa. Kiristyneet korkokatot ovat vaikeuttaneet etenkin pikaluottoyritysten toimintaa ja niiden markkinaosuus kulutusluottojen tarjoajissa on laskenut tasaisesti. Pikaluottoyritysten kulutusluottokannan keskikorko oli 28,7 prosenttia kesäkuussa 2024, kun se edeltävänä vuonna samaan aikaan oli 30,9 prosenttia. Laskenutta korkotasoa selittää kiristyneet korkokatot, koska uusista myönnettyistä kulutusluotoista ei ole enää mahdollista saada sääntelyä edeltäneen ajan korkeita korkoja. Pikaluottoyritykset ovat myös kasvattaneet myöntämiensä kulutusluottojen keskimääräistä takaisinmaksuaikaa. Takaisinmaksuaika oli keskimäärin 8 vuotta kesäkuussa 2024. Alla olevassa kuviossa 1 on havainnollistettu suomalaisten kotitalouksien kulutusluottokannan kehitystä vuosien 2017–2024 aikana.

Kuvio 1. Kotitalouksien kulutusluottokanta, miljardia euroa (Suomen Pankki, 2025b).

5.1 Lakisäätelyiden toimivuus ja tehokkuus

Kulutusluotoille on olemassa monia sääntelykeinoja. Anderson ja Jackson (2018, s. 131) kirjoittavat vaihtoehtojen olevan kulutusluottojen suora kieltäminen, enimmäiskoron rajoittaminen, kulutusluoton enimmäissumman rajoittaminen, yhtäaikaisten kulutusluottojen määrän rajoittaminen, kulutusluoton takaisinmaksuajalle asetettavat ala- ja ylärajat ja uuden kulutusluoton oton odotusaika. Suomessa sääntely on painottunut vahvasti enimmäiskoron asettamiseen kulutusluotoille yllä olevista vaihtoehtoista.

Takalo (2019, s. 348–349) käsittelee artikkelissaan perusteita kulutusluottojen sääntelylle ja pohtii optimaalista sääntelytapaa. Useissa Euroopan maissa on herännyt huoli kotitalouksien ylivelkaantumisesta ja Euroopan järjestelmäriskikomitea varoitti Suomea ja 7 muuta EU-maata vuonna 2016 kotitalouksien korkeasta velkaantumisasteesta. Kulutusluottomarkkinoiden sääntelyn motiivina on usein käytetty tarvetta hillitä kotitalouksien velkaantumista. Suomessa rahoitusviranomaiset ovat korostaneet asuntolainamarkkinoiden sääntelyn tarvetta hillitäkseen kotitalouksien velkaantuneisuutta. Tärkein

yksittäinen poliittinen toimi on ollut asuntolainan koron vähennyskelpoisuuden asteittainen poistaminen, joka päättyi lopullisesti tammikuussa 2023 (Hiilamo, 2023). Vähennyskelpoisuuden poistaminen nostaa asuntolainan reaalikorkoa ja näin ollen tekee lainasta kalliimpaa kuluttajille (Takalo, 2019, s. 349). Kulutusluottojen sääntelyn keskeisenä perusteena on ollut kuluttajien ylivelkaantumisen vähentäminen, mutta kulutusluottojen sääntely on noudattanut päinvastaista kaavaa. Korkokattojen asettaminen nimittäin tekee kulutusluotoista edullisempia kuluttajille. Lisäksi sääntelyn kohdentaminen kapealaisesti vain yhteen luottotyyppiin, kuten kulutusluottoihin ei ole tehokkain toteutus tapa. Kulutusluottojen käytölle on tyypillistä, että niitä nostetaan muiden luottojen lyhentämiseen. Tästä syystä kotitalouksien ylivelkaantumiseen puuttuvan sääntelyn tulisi olla kokonaisvaltaista, jossa huomioidaan kaikki luottomuodot.

Oikeutuksena kulutusluottojen sääntelylle on monessa yhteydessä kuluttajien suojaaminen niiden haitoilta (Takalo, 2019, s. 349–350). Osaa markkinoilla olevista rahoitusmarkkinatuotteista pidetään niin monimutkaisina, että niiden käytölle on asetettava rajoituksia. Heikon talousosaamisen kuluttajan voi olla vaikeaa hahmottaa kulutusluoton todellisia kustannuksia, koska kulutusluotoissa takaisinmaksuajan ollessa lyhyt voi myös korko näyttää alkujaan pieneltä, vaikka vuosittainen korkoprosentti olisikin korkea. Monimutkaisuuden vähentämiseksi kulutusluottojen hintojen läpinäkyvyyden parantaminen olisi askel kohti parempaa sääntelyä ja myös makrovakausten näkökulmasta järkevää. Hintaläpinäkyvyyden lisäksi lainanhakuprosessia voisi olla tarpeen muuttaa, sillä osa kuluttajista ei nosta kulutusluottoa todelliseen tarpeeseen. Esimerkiksi Tanskassa on käytössä 48 tunnin kestoinen odotusaika kulutusluottojen nostamiselle. Tänä aikana kuluttaja on pakotettu miettimään nostotarvettaan ja luoton saa aikaisintaan nostettua 48 tunnin kulluttua myöntävästä lainapäätöksestä.

Skiba (2012, s. 1046) kirjoittaa, että verrattuna moniin markkinoilla tarjolla oleviin rahoitus tuotteisiin, kulutusluotot ovat pohjimmiltaan tuotteena suhteellisen yksinkertaisia ja niiden kustannukset ovat ymmärrettävissä, kunhan ne on esitetty selkeästi. On muistettava, että myös kuluttajilla itsellään on vastuu omista taloudellisista päätöksistään ja

heidän arviointikykyensä on pystyttävä luottamaan, eikä kaikkea vastuuta voida poistaa sääntelyllä. Hyvä uutinen on se, että keskiverto suomalainen kuluttaja arvioi lainanotto-kykynsä suhteellisen oikein (Takalo, 2019, s. 350). Tästä syystä olisi tärkeää, että ennen sääntelyn voimaantuloa lainsäätäjillä olisi luotettavaa tutkimustietoa siitä, ymmärtävätkö kuluttajat kulutusluottojen kustannukset.

Takalo (2019, s. 350) toteaa korkokattojen olevan laajasti käytössä myös muissa EU-maissa kulutusluottojen sääntelykeinona. Kuitenkin taloustieteellisestä kirjallisuudesta on löydettävissä useita syitä korkokattoa vastaan. Kaikki perustuu hintamekanismin häiriöttömään toimintaan, jolla taataan resurssien tehokas käyttö markkinataloudessa. Kulutusluottomarkkinat eivät ole poikkeus ja korkokatto häiritsee hintamekanismin toimintaa. Kulutusluottojen korkokattojen on todettu olevan haitallisia kuluttajille sekä talouden toiminnalle. Yleensä sääntelyn perustana on poliittiset syyt, eikä kansalaisten hyvinvoinnin lisääminen. Ongelmalliseksi korkosääntelyn tekee myös se, että sen kiertäminen on suhteellisen helppoa ja sen seurauksena todelliset vaikutukset jäävät vähäisiksi.

Takalo (2019, s. 351) jatkaa korkokaton tekevän kulutusluotoista edullisempia kuluttajille. Jos oletetaan kulutusluottojen kysynnän olevan laskeva niiden hinnan noustessa, kuten on kyse normaalin hyödykkeen kohdalla, niin korkokatto lisää kulutusluottojen kysyntää. Lainsäätäjän tavoitteena on ollut kulutusluottojen kysynnän pienentäminen, jolloin oikea tapa olisi tehdä kulutusluotoista kalliimpia kuluttajille. Tämän pohjalta korkokatto-sääntely ei olisi toimivin ratkaisu, eikä se ole linjassa tutkimustiedon kanssa, jos tavoitteena on kulutusluottojen kysynnän laskeminen. Korkokaton on myös huomattu voivan lisätä luoton kysyntää alhaisen luottokelpoisuuden kuluttajilla. Tällöin epäsymmetrisen informaation aiheuttama haitallinen valikoituminen voi lisääntyä, kun luoton hinta laskee. Lopuksi ehdotetaan, että tavoitteen ollessa kulutusluottojen koron säätely, mielekkäämpi tapa olisi minimi korkotason asettaminen kulutusluotoille kuin korkokaton.

Enimmäiskoron asettaminen voi myös johtaa kulutusluottojen liikakysyntään, koska se lisää luottojen kysyntää, mutta samaan aikaan saattaa vähentää tarjontaa (Takalo, 2019,

s. 351). Tässä tapauksessa liiakysyntä voi kohdistua myös sääntelemättömille luotto-markkinoille, jossa velkojat saattavat toimia epämääräisesti. Näin ollen kulutusluottojen tarjonnan rajoittaminen keinotekoisesti ei ole kuluttajien tai talouden edun mukaista. Lisäksi korkokatto voi vähentää luoton tarjoajien kannustimia kuluttajien luottokelpoisuuden arviointiin. Korkokaton seurauksena onnistuneen ja epäonnistuneen luotonmyöntöpäätöksen ero kapenee. Toisaalta luottoa hakevien kuluttajien keskimääräisen luottokelpoisuuden lasku pakottaa luoton tarjoajat arvioimaan paremmin hakijan luottokelpoisuutta ja näin ollen lisää kannustimia sen arviointiin.

Takalo (2019, s. 351) kirjoittaa korkokatalle löytyvän myös puolustajia taloustieteilijöiden keskuudesta. Glaeser ja Scheinkman (1998, s. 1) väittävät korkokaton toimivan eräänlaisena sosiaalivakuutuksena, joka siirtää varallisuutta periodeilta, kun kuluttajilla on alhainen tulojen rajahyöty ja he toimivat lainoittajina, periodeille, jolloin heillä on korkea tulojen rajahyöty ja he toimivat lainaajina.

Suomessa vuoden 2019 lakiuudistuksessa otettiin käyttöön myös muita keinoja korkokaton lisäksi kulutusluottojen sääntelyyn (HE 230/2018 vp, s. 15–16). Esimerkiksi muita luotosta perittäviä kustannuksia rajoitettiin ja luotonmyöntäjien seuraamuksia heidän periessään liikaa muita luottokustannuksia kiristettiin. Tämänkaltainen toiminta on osoitus alkuperäisen sääntelyn puutteellisuudesta ja jatkuvat yritykset luoda uutta sääntelyä ja paikata jo olemassa olevaa ovat tunnusmerkki huonosta sääntelystä (Takalo, 2019, s. 351–352). Toisaalta todellisen vuosikoron ilmoittamisvelvollisuutta pidetään oikeasuuntaisena sääntelynä ja tämä on myös Suomessa pakollinen tieto luotonmyöntäjien ilmoittaa. Hintaläpinäkyvyyden lisäämisen on todettu parantavan kuluttajan asemaa ja mahdollisuuksia vertailla kulutusluottojen kustannuksia. Hintaläpinäkyvyyden lisäksi sääntelyssä tulisi huomioida behavioraalinen taloustiede. Esimerkiksi Tanskassa käytössä oleva malli, jossa kuluttaja voi peruuttaa luottonsa pakollisen viiveen aikana ja saa sen käyttöönsä vasta tämän jälkeen perustuu behavioraalisen taloustieteen tutkimustuloksiin. Sääntelyä voidaan myös käyttää lisäämään luotonmyöntäjien kannustimia ja parantamaan heidän mahdollisuuksiaan kuluttajien luottokelpoisuuden arviointiin. Yksi

tällainen keino on helpottaa tiedonsaantia hakijoista esimerkiksi positiivisen luottotietorekisterin avulla. Näin luotonmyöntäjällä on käytössään enemmän tietoa hakijan taloudellisesta tilanteesta ja siten kyky arvioida luottokelpoisuus kokonaisvaltaisemmin.

Suomen kulutusluottomarkkinoiden sääntelyn toimivuutta ja tehokkuutta voidaan arvioida vertailemalla toteutettuja sääntelykeinoja aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja niistä saatuihin tuloksiin. Kulutusluottomarkkinoiden sääntely Suomessa on rakentunut korkokaton ympärille. Takalon (2019, s. 352) mukaan korkokatto ei saa kannatusta tutkimustiedon valossa, koska kulutusluotoista tehdään silloin edullisempia kuluttajille ja tämän seurauksena niiden kysyntä kasvaa. Yleisesti sääntelyn tulisi välttää puuttumista hintamekanismin toimintaan. Siispä Suomessa toteutettu asteittainen korkokaton alentaminen ei ole asiantuntijoiden mielestä tehokkain tapa ja kulutusluotoista tulisi tehdä kalliimpia, jos niiden kysynnän toivotaan kääntyvän laskuun.

Lopuksi Takalo (2019, s. 353) toteaa, että tehokkaan ja toimivan sääntelyn tulisi olla kokonaisvaltaista, jolloin siinä otetaan huomioon kaikki luottomuodot, joilla kotitaloudet velkaantuvat. Viime vuosien aikana Suomessa asuntolainoista on tehty kalliimpia sääntelyn keinoin, kun taas kulutusluotoista on tehty edullisempia. Tämä on osoitus sääntelyn epäjohtonmukaisuudesta. Toiseksi hintaläpinäkyvyyden lisääminen saa kannatusta tutkijoilta. Tästä esimerkkinä on todellisen vuosikoron ilmoittaminen luottoa hakiessa, mikä on myös Suomessa käytössä. Lisäksi behavioraaliseen taloustieteeseen pohjautuvat keinot saavat kannatusta tutkijoilta. Esimerkiksi kulutusluottojen mainonnan rajoittaminen perustuu behavioraaliseen taloustieteeseen. Tähän on myös Suomessa tartuttu ja kulutusluottojen mainontaa on rajoitettu sääntelyllä. Sääntelyn avulla voidaan myös helpottaa luotonmyöntäjän mahdollisuuksia kerätä informaatiota hakijan luottokelpoisuudesta esimerkiksi positiivisen luottotietorekisterin avulla. Positiivinen luottotietorekisteri otettiin Suomessa käyttöön 1.4.2024 (Vero, 2025). Sen avulla hakijan luottokelpoisuus saadaan arvioitua entistä tarkemmin ja luottopäätöksiä voidaan tehdä paremman tiedon pohjalta. Positiivisen luottotietorekisterin on todettu lisäävän informaatiota kulutusluottomarkkinoilla, joten sen käyttöönottoa voidaan pitää hyvänä ratkaisuna. Suomessa

toteutettu korkokaton alentaminen saa kritiikkiä tutkijoilta, sillä se on ristiriidassa heidän näkemyksien kanssa. Sääntelyssä on kuitenkin myös oikeanlaisia elementtejä, kuten hintaläpinäkyvyyden lisääminen sekä kulutusluottojen markkinoinnin rajoittaminen. Lisäksi mainittakoon myös viimeisimpänä käyttöönotettu positiivinen luottotietorekisteri. Vaikka korkokatto yksinään ei olisi toimivin ja tehokkain tapa, on onneksi sen rinnalle otettu myös muita keinoja, joita myös tutkijat kannattavat.

5.2 Asiantuntijoiden näkemyksiä sääntelystä

Takuusäätiön toimitusjohtaja Juha Pantzar pitää todennäköisenä maksuhäiriömerkintöjen kasvua lyhyellä aikavälillä vuoden 2019 korkokattouudistuksen voimaantulon jälkeen Uusitalon (2019) haastattelussa. Luotonantajista tulee varovaisempia, sillä he eivät ole valmiita ottamaan samanlaisia riskejä tuotto-odotuksen pienentyessä. Luotonmyöntäjät eivät myönnä lainaa enää niille kuluttajille, joiden takaisinmaksukyky on heikko. Tämän seurauksena taloudellisessa ahdingossa olevat kuluttajat eivät saa enää lisälainaa, jolla maksaa vanhat lainat takaisin. Tällainen kuluttaja ei suoriudu maksuvelvoitteistaan ja hänelle tulee maksuhäiriömerkintä. Pantzarin mielestä maksuhäiriömerkinnän saamisessa on valoisakin puoli, sillä se katkaisee velkakierteen. Kaikkien etu on saada velkakierre katkaistua ensi tilassa, koska sitä pienemmäksi jää lopullisen takaisinmaksettavan summan suuruus.

Pantzarin näkemys saa tukea Luotosen ja muiden (2021, s. 17) tutkimuksesta maksuhäiriöiden kehityksestä vuoden 2019 lakiuudistuksen jälkeen. He havaitsivat, että kulutusluottoihin liittyvät maksuhäiriömerkinnät kasvoivat vuoden 2020 ensimmäisellä neljänneksellä selvästi aiempaa korkeammalle tasolle. Tästä voidaan tehdä tulkinta, että 2019 korkokatolla oli maksuhäiriömerkintöihin niitä kasvattava vaikutus. Vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevat kuluttajat ovat saaneet maksuhäiriömerkinnän, koska korkean riskin lainaajien luotonsaanti on vaikeutunut kiristyneen korkokaton myötä.

Kuluttaja-asiamies Katri Väänänen (2019) kirjoittaa blogissaan 1.9.2019 voimaantulevan sääntelyn koskevan ainoastaan sen jälkeen solmittuja luottosopimuksia. Siispä markkinoille jää tuhansia kuluttajia, joiden vuosikorot pysyvät kohtuuttomalla tasolla. Tässä joukossa on paljon erittäin heikossa asemassa olevia kuluttajia, jotka eivät pääse hyötymään uuden sääntelyn mukanaan tuomista edullisemmista luotoista. Tiukemman korkokaton tultua luotonantajille jää silti mahdollisuus kasvattaa tuottojaan. Tämä tapahtuu luottosummien kasvattamisella sekä laina-aikojen pidentämisellä. Lisäksi monet kuluttajat eivät tiedosta oikeuttaan luottokustannusten kohtuullistamiseen. Sen seurauksena velkomushaasteet ratkaistaan lainanmyöntäjien kovien korkovaatimusten mukaan.

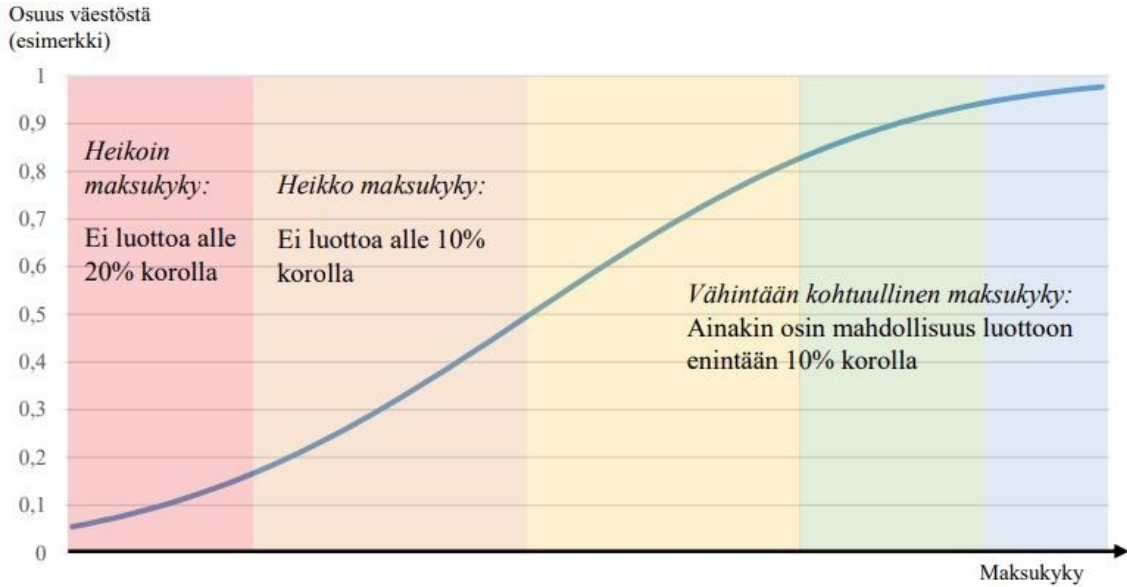
Kalmi (2020) esitti eduskunnan talousvaliokunnalle asiantuntijalausuntonsa koskien koronapandemian tilapäistä lakisääntelyä. Lausunnon mukaan entistä harvempi kuluttaja saa hyväksytyjä kulutusluottopäätöksiä. Hyvän takaisinmaksukyvyyn kuluttajat saavat edelleen lainan pankista, kun korkeariskiset kuluttajat joutuvat turvautumaan muihin toimijoihin. Lakiuudistuksen uskotaan hankaloittavan eniten muiden luottolaitosten tarjoamia lainoja. Toisaalta kaikista heikoimman maksukyvyyn kuluttajien uskotaan pudonneen pois kulutusluottomarkkinoilta jo syksyn 2019 lakiuudistuksessa, joten tällä muutoksella ei ole vaikutusta heidän tilanteeseensa. Markkinoiden tarjontapuolen oletetaan kokevan muutoksia. Tukalimpaan tilanteeseen joutuvat pienet kotimaiset yritykset. Koti- ja ulkomaisten pankkien uskotaan kykenevän sopeutumaan tilanteeseen ja pärjäävän markkinoilla jatkossakin.

Kalmi (2020) pitää erikoisena kulutusluottojen jakamista raha- ja hyödykesidonnaisiin luottoihin. Velkaongelmallisille on tyypillistä monien erityyppisten velkojen kertyminen, joten löysemmin säännellyt hyödykesidonnaiset luotot ovat yhtä vahingollisia aiheuttamaan ylivelkaantumista. Lisäksi vain yhden tyyppinen lainakin riittää velkaongelman syntymiseen. Pidetään ilmeisenä, että kulutusluottojen suuruus sekä takaisinmaksuaika kasvavat. Li ja muut (2012, s. 214) havaitsivat tutkimuksessaan korkokaton alentamisen pidentävän kulutusluottojen takaisinmaksuaikaa. Oletuksena on, että markkinoilta poistuu suuruudeltaan pienet ja maksuajaltaan lyhyet kulutusluotot (Kalmi, 2020). Kuluttaja,

joka olisi tällaisen tarpeessa, ei sellaista saa. Tämän seurauksena kuluttaja saattaa olla pakotettu ottamaan tarpeettoman suuria lainoja.

Kalmi (2020) ennakoi lakiesityksen kaventavan kulutusluottojen tarjontaa. Kuitenkin luotontarpeessa ei nähdä vähentymisen merkkejä ja päinvastoin koronaviruspandemian uskotaan kasvattavan lainantarvetta. Sen seurauksena luottoa saatetaan päätyä hakemaan virallisten lainamarkkinoiden ulkopuolelta.

Luotonen ja muut (2020, s. 20–22) havainnollistavat kuluttajien ulosjääntiä luotonannon piiristä korkokattosäätelyn seurauksena kuviossa 2. Kulutusluottojen tarjoajien ei ole liiketoiminnallisesti kannattavaa myöntää vakuudettomia luottoja alhaisella korolla, kun kyseessä on heikon maksukyvyn kuluttaja. Murto-osalle kuluttajista luotonmyöntäminen ei ole kannattavaa edes 20 prosentin vuosikorolla. Joillekin kuluttajista lainaaminen kannattaa 20 prosentin vuosikorolla. Tämä edellyttää kuitenkin suurempia lainasummia ja pidempiä takaisinmaksuaikoja. Jäljelle jää vakavaraiset kuluttajat, joille lainaaminen pysyy kannattavana 10 prosentin vuosikorolla. Tilapäisen korkokaton seurauksena luotto-markkinoilta tippuu ne kuluttajat, joille lainaaminen ei ole järkevää alle 10 prosentin vuosikorolla. Näiden kuluttajien osuutta lainamarkkinoilla ei tule väheksyä ja heidän luoton-saantimahdollisuutensa tulevat vähenemään.

Kuvio 2. Esimerkki siitä, miten korkokatto sulkee osan väestöstä ulos lainanannon piiristä (Luotonen ja muut, 2020, s. 21).

Kalmi (2023) lausui eduskunnan talousvaliokunnalle asiantuntijalausuntonsa koskien vuoden 2023 korkokattouudistusta. Ensinnäkin yleisellä korkotasolla on vaikutusta luottojen tarjontaan, koska luotonantajien ottolainauksen kustannukset riippuvat sen kehityksestä. Korkokaton vallitessa vakuudellisten luottojen korot nousevat yleisen korkokehityksen mukana, mutta vakuudettomien kulutusluottojen eivät, jolloin ensin mainituista tulee houkuttelevampi vaihtoehto luotonmyöntäjille. Lisäksi alati kohonnut inflaatio on nostanut korkotasoa, mikä myös laskee luottojen reaalisia tuottoja. Näin ollen korkokaton olemassaolo vähentää kulutusluottojen tarjontaa yleisen korkotason noustessa.

Kalmin (2023) mukaan olisi hyvä muistaa, että luoton kohtuullisen hinnan arviointi tulisi olla kokonaisvaltaista. Arviointiin vaikuttavat koron lisäksi myös luoton suuruus ja takaisinmaksuaika. Ongelmallisimpina koettujen pienien lyhyen laina-ajan ja korkean koron luottojen tarjoaminen ei ole kannattavaa lakiesityksen korkotasolla. Näiden niin kutsuttujen pikavippien tarjonta onkin pienentynyt käytännössä olemattomiin vuosien 2013 sekä 2019 korkokattojen seurauksena. Pikavipit toivat mukanaan paljon ongelmia, mutta niiden tilalle tulleet pidemmät, suuremmat ja lopulta kalliimmaksi muodostuvat luotot eivät ole nekään täysin ongelmattomia. Toisaalta korkokatto pakottaa luotonmyöntäjät

arvioimaan tarkemmin hakijan luottokelpoisuuden, jonka nähdään vähentävän velkaantuneisuutta.

Sääntelyn keskeisenä perusteluna on usein käytetty ylivelkaantumisen vähentämistä. Hieman yllättävästi hallituksen esityksessä on todisteita velkaongelmien vähentymisestä (Kalmi, 2023). Esimerkiksi Asiakastiedon tilastot maksuhäiriöiden määrien taitumisesta 2020 sekä käräjäoikeuksien riita-asioiden kehitys vuonna 2022 tukevat tätä näkemystä (HE 218/2022 vp, s. 15 ja 18). Kalmi (2023) jatkaa, että tämän tiedon valossa ei voida tehdä vielä varmoja johtopäätöksiä, mutta korkokatto ja muut velkaantumista ehkäisevät toimet näyttävät vähentäneen velkaongelmia. Lisäksi vuoden 2024 aikana käyttöön otettava positiivinen luottotietorekisteri parantaa luotonmyöntäjien kykyä hakijan luottokelpoisuuden arviointiin, mikä osaltaan myös vähentää velkaongelmia.

Kalmi (2023) kirjoittaa hallituksen esityksen sisältävän ehdotuksen sääntelyn ulottamisesta myös ennen syyskuuta 2019 myönnettyihin jatkuviin luottoihin, kun niistä tehdään uusia nostoja. Syynä tähän on näiden lainojen huomattavasti korkeampi korkotaso kuin 2019 korkokaton jälkeen myönnetyissä luotoissa. Tässä tapauksessa sääntelyn ulottaminen taannehtivasti koskemaan myös vanhoja lainoja on erikoista, sillä ongelma tulee poistumaan itsestään, koska myös näiden luottojen laina-aika tulee lopulta päätökseen. Vanhan sääntelyn paikkaaminen sekä taannehtivan luominen ovat myös merkki heikosta sääntelystä jo alkujaan (Takalo, 2019, s. 351).

Yleisesti korkokaton alentamisesta seuraa luoton tarjonnan vähentyminen markkinoilla sekä pidemmät takaisinmaksuajat ja suuremmat luotot (Kalmi, 2023). Suuruudeltaan pienet luotot käytännössä poistuvat markkinoilta. Erityisesti pikavippien tarjonta pysyy kannattamattomana edelleen myös 20 prosentin korkokatolla. Yhteenvetona Kalmi kannattaa korkokaton asettamista 15 prosenttiin esityksessä myös olleen 10 prosentin sijasta. Parhain ratkaisu olisi ollut korkokaton säilyttäminen aiemmassa 20 prosentissa.

Finanssiala ry:n (2023) lausunnossa koskien vuoden 2023 korkokattoa on paljon yhtymäkohtia Kalmin lausuntoon. Alhaiseksi asetetun korkokaton jälkeen pidetään todennäköisenä, että osan kuluttajista luotonsaantimahdollisuudet heikkenevät tai jopa estyy täysin. Luotonmyöntäjien on vaikeampi toteuttaa riskiperusteista arviointia, sillä kaikille hakijoille ei ole kannattavaa myöntää luottoa alentuneella korkokatolla. Korkokaton alentaminen haavoittaisi eniten heikossa taloudellisessa asemassa olevia kuluttajia, kun luotonmyöntö pysyisi kannattavana lähinnä vakaan talouden tilan kuluttajille. On myös huomionarvoista, että muihin Pohjoismaihin verrattuna suomalainen kulutusluottojen lakisääntely on jo itsessään poikkeuksellisen tiukka.

Yleisen markkinakoron ja korkolain 12 §:n viitekoron kehityksien epäsuhdasta esitetään myös huolia (Finanssiala ry, 2023). Kulutusluottojen yleisin viitekorko on eri pituiset euriborkorot, jotka ovat nousseet vauhdilla ja ylittäneet korkolain viitekoron. Tämän myötä luotonmyöntäjien kyky periä kuluttajalta tosiasiallista luottoriskiä ja rahoituksen kustannuksia kattavaa marginaalia heikkenevät. Esimerkiksi 2022 oli vuosi, jolloin markkinakorot nousivat jatkuvasti, mutta korkolain mukainen viitekorko pysytteli 0 prosentissa. Siispä markkinakorkojen noustessa suhteessa korkolain viitekorkoon tarkoittaa luotonmyöntäjien näkökulmasta matalampaa luotosta perittävää marginaalia. Näin ollen Finanssiala suosittelee korkokaton asettamista 15 prosenttiin ja vastustaa sen laskemista esityksessä olleeseen 10 prosenttiin, koska tämä nähdään liian jyrkkänä toimenpiteenä.

6 Kulutusluotoista seuranneiden ongelmien ehkäiseminen

Seuraavissa alaluvuissa esitellään muita vaihtoehtoisia keinoja kulutusluotoista seuranneen ylivelkaantumisen torjumiseksi, jotka nähdään tehokkaina ja toimivina.

6.1 Positiivinen luottotietorekisteri

Kulutusluotoista seuranneen ylivelkaantumisen hillitsemiseen on kehitelty myös muita työkaluja korkokattosäätelyn rinnalle. Yksi näistä on positiivinen luottotietorekisteri, joka otettiin Suomessa käyttöön 2024 (Vero, 2025). Positiiviseen luottotietorekisteriin ilmoitetaan yksityishenkilöiden ajantasaiset tiedot heidän luotoistaan, kuten asunto- tai opintolainasta sekä kulutusluotoista. Rekisterin avulla luotonmyöntäjien kyky arvioida hakijan luottokelpoisuutta paranee. Rekisterin käyttöönoton päätavoite on vähentää kuluttajien velkaongelmia.

Ruuskanen ja muut (2021, s. 7 ja 20–21) tarkastelevat raportissaan positiivisen luottotietorekisterin vaikutuksia luotonantoon ja ylivelkaantumiseen taloustieteen näkökulmasta. Luottomarkkinoilla esiintyvä epäsymmetrinen informaatio aiheuttaa tiedon epäsuhdan luotonantajien ja luotonmyöntäjien välille. Tästä syystä luottomarkkinat vaativat toimiakseen tietojen jakamista, jotta epäsymmetrisen informaation määrää saadaan vähennettyä. Positiivisella luottotietorekisterillä on todettu olevan positiivinen vaikutus talouskasvuun, luottomarkkinoiden kehitykseen sekä rahoitusmarkkinoiden laajuuteen. Vaikutus on voimakkain silloin, kun luottotietorekisteri perustetaan maahan, jossa sellaista ei vielä ollut.

Luotonmyöntäjien on helpompaa arvioida ja erotella korkean riskin ja matalan riskin luotonhakijat toisistaan positiivisen luottotietorekisterin avulla, mikä osaltaan laskee tarjontapuolen luottoriskiä (Ruuskanen ja muut, 2021, s. 23–25). Luottotietorekisterin käyttöönoton on todettu vähentävän rahoituslaitosten luottoriskin volatilitteettiä sekä pienentävän systeemistä riskiä. Toisaalta se auttaa matalan riskin kuluttajia kilpailuttamaan

luottoehtonsa, koska he voivat uskottavasti näyttää luotonmyöntäjälle velkojensa määrän suhteessa tuloihinsa. Lisäksi positiivisen luottotietorekisterin on havaittu kasvattavan jopa viidenneksen verran luotonantoa rahoitusmarkkinoilla.

Ruuskanen ja muut (2021, s. 27) kirjoittavat positiivisen luottotietorekisterin laskevan luottojen marginaaleja, koska kattavampi tieto luotonhakijoista pienentää luottotappioita. Kattavamman tiedon avulla hakijan luottokelpoisuus voidaan arvioida tarkemmin. Tämän seurauksena luottomarkkinoiden piirissä kasvavat ne luotonhakijat, joilta on aiemmin evätty luotonsaanti, mutta rekisterin myötä se on myös heille mahdollista. Erittäin edellä mainittujen luotonhakijoiden kohdalla luottomarkkinat laajenevat ja luotonsaanti helpottuu. Positiivinen luottotietorekisteri voi myös osaltaan edistää maksuhäiriömerkinnän saaneiden mahdollisuutta uuden lainan nostoon. Luotonmyöntäjät painottavat päätöksessään enemmän positiivista tietoa, joten myöntävän luottopäätöksen voi saada silloinkin, kun sitä ei olisi saanut pelkän maksuhäiriön perusteella.

Ruuskanen ja muut (2021, s. 28–29) toteavat positiivisen luottotietorekisterin yhden tehtävän olevan kotitalouksien velkaongelmien vähentäminen. Ydinperustelu kattavan positiivisen luottotietorekisterin käyttöönoton puolesta on se, että sen myötä luoton ottaminen samanaikaisesti useilta eri luotonmyöntäjiltä vaikeutuu, mikä osaltaan ehkäisee ylivelkaantumista. Toisaalta myös kaikilla luotonmyöntäjillä on yhtäläinen määrä informaatiota käytössään, joten luotonhakija ei voi saada parempaa luottotarjousta yksittäiseltä tarjoajalta, vaan tarjouksien tulisi olla samankaltaisia. Lisäksi kuluttajille ei myönnetä enää tiedon puutteen takia liian avokätisiä luottoja, koska luotonmyöntäjä pystyy tarkemmin arvioimaan hakijan luottokelpoisuuden. Majamaan ja Rantalan (2020, s. 106) mukaan ylivelkaantumiselle on tyypillistä velkaantuminen useista eri lähteistä. Tämän vuoksi joillakin kuluttajilla velkaongelma onkin pirstaloitunut ja pahentunut. Positiivisen luottotietorekisterin myötä niin kuluttaja kuin luotonmyöntäjä pystyvät näkemään kokonaiskuvan velkatilanteesta (Ruuskanen ja muut, 2021, s. 29–30). Lopuksi ylivelkaantumisen todetaan yleisimmin alkavan vakuudettomista kulutusluotoista. Rekisterin arvioidaan vaikuttavan merkittävimmin näistä luotoista seuranneisiin ongelmiin.

6.2 Enimmäisvelanhoitorasite

Kotitalouksien velkaantuneisuus on Suomessa kasvanut viimeisen yli 20 vuoden aikana historiallisen suureksi (Valtiovarainministeriö, 2023, s. 15 ja 69). Tarkoittaen sitä, että kotitalouksien velat kasvavat niiden käytettävissä olevia tuloja nopeammin. Asuntolainojen laina-ajat ovat pidentyneet ja summat suurentuneet. Samaan aikaan kulutusluottojen määrän kasvu on lisännyt huolia niiden taloudellisista vaikutuksista kotitalouksille. Myös yleinen korkojen nousu on vähentänyt kotitalouksien taloudellista liikkumavaraa. Kotitalouksien voimakas ja kasvava velkaantuneisuus muodostavat riskin kansantalouden vauhdelle. Tämä riski korostuu erityisesti tilanteissa, joissa suurella osalla kotitalouksista on tuloihinsa nähden paljon velkaa, mutta vain vähän likvidejä varoja. Yksittäiselle kotitaloudelle tuloihin nähden suureksi mitoitettu velka heikentää taloudellisten shokkien kestäkykyä, kuten työttömyyttä tai elinkustannusten nousua.

Asplundin (2022) mukaan kotitalouksien velkaantumista pyritään hillitsemään erilaisilla makrovälineillä. Nämä välineet voidaan jakaa kysyntäperusteisiin ja tulosidonnaisiin. Yleisin kysyntäperusteinen väline on enimmäisluototussuhde, jossa lainan määrää suhteessa ostettavan kohteen arvoon, kuten asuntoon tai sen vakuuksiin rajoitetaan. Tämä rajoite on käytössä Suomen asuntolainamarkkinoilla sekä monissa muissa EU-maissa. Tulosidonnaiset välineet huomioivat lainanottajan maksukyvyn. Näillä rajoitetaan myönnettävän lainan kokoa, kaikkien velkojen, lainanhoitokustannusten tai kaikkien velkojen hoitokustannusten suhdetta lainanottajan tuloihin. Edellä mainitut makrovälineet ovat yleistyneet viime vuosina Euroopan maissa. Yleisin tulosidonnainen väline on enimmäisvelanhoitorasite. Lisäksi muita välineitä on esimerkiksi enimmäislaina-aika tai lyhennysvelvoite. Suomessa otettiin käyttöön heinäkuussa 2023 lakiuudistus, joka asetti uusien asuntolainojen enimmäistakaisinmaksuajaksi 30 vuotta (Savio & Vaitomaa, 2024, s. 4–5). Nykyisellään Suomen asuntolainamarkkinoilla on siis käytössä kaksi juridista sääntelyvälinettä: enimmäisluototussuhde ja enimmäislaina-aika.

Valtiovarainministeriö (2023, s. 69–70) kirjoittaa raportissaan enimmäisvelanhoitorasitteen (eng. debt service to income, DSTI) olevan tulosidonnainen makrovakausväline, joka asettaisi ylärajan sille, kuinka suuri osa kotitalouden tuloista voi kulua velanhoitomenoihin. Velallisen kaikkien velkojen kuukausittaiset velanhoitomenot laskettaisiin yhteen. Laskennassa käytettäisiin ns. stressattua korkotasoa eli vallitsevaa korkotasoa korkeampaa korkoa sekä ennalta määriteltyä enimmäislaina-aikaa. Enimmäisvelanhoitorasite on suunniteltu kohdistettavan laaja-alaisesti erityyppisille kotitalouksille tarjottaville luotoille. Tällä tavoin sääntely muodostuisi kokonaisvaltaisemmaksi ja kohtelisi tasapuolisesti eri markkinaosapuolia. Välineen uskotaan pienentävän niiden kotitalouksien määrää, jotka ovat velkaantuneet voimakkaasti tuloihinsa nähden sekä parantavan kotitalouksien kykyä selviytyä velanhoitomenoista. Pitkällä aikavälillä kotitalouksien velkaantumisen kasvun uskotaan vähenevän sekä luottokannan laadun parantuvan.

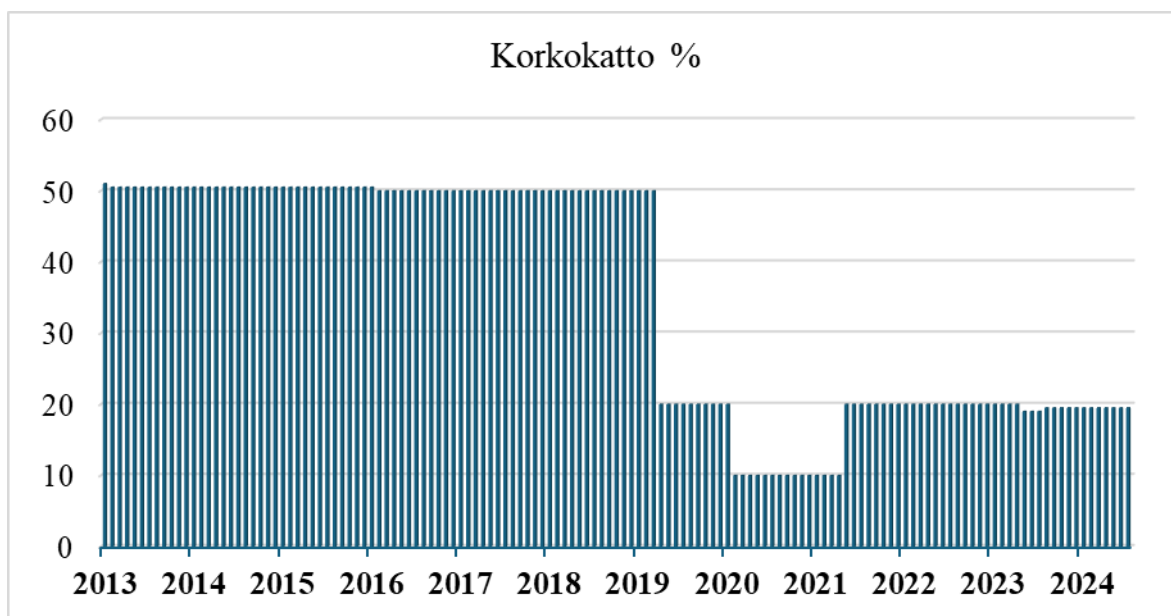
Savion ja Vaitomaan (2024, s. 4) mukaan Finanssivalvonnan johtokunta antoi suosituksensa asuntolainojen enimmäisvelanhoitorasitteesta tammikuussa 2023. Suosituksessa asuntolainoja myöntävien luotonantajien tulee käyttää laskelmissaan enimmäislaina-aikana 25 vuotta ja korkotasona 6 prosenttia. Suosituksessa huomioidaan kotitalouksien nettotulot ja juoksevat velanhoitomenot saavat olla enintään 60 % kotitalouden nettotuloista. Jos 60 % raja ylitettäisiin, tulisi luottopäätös tehdä korotetulla päätöksentekotasolla eli esimerkiksi pankin luottopäällikön toimesta. Lisäksi yksittäisen luotonantajan vuotuisesta asuntoluotonannosta enintään 15 % saisi olla sellaisia luottoja, joissa enimmäisvelanhoitorasite ylittää 60 % numeerisen ylärajan.

Valtiovarainministeriö (2023, s. 70–72) toteaa suositusta sovellettavan ainoastaan asuntolainojen myöntämiseen, eikä se myöskään muodosta juridista sitovuutta. Raportissa ehdotetaankin laillisesti sitovan enimmäisvelanhoitorasitteen sisällyttämistä lainsäädäntöön sekä sen laajennusta koskemaan kaikkia luotonantajia. Kyseistä makrovakausvälinettä olisi perusteltua soveltaa myös kulutusluottoihin, jotta kotitalouksien ylivelkaantumisista voidaan ehkäistä kokonaisvaltaisesti.

7 Empiirinen tutkimus

Verrattain tiuhaan muuttuneella ja alati kiristyneellä korkokattosäätelyllä on ollut merkittäviä vaikutuksia kulutusluottomarkkinoihin. Vaikutukset ovat kohdistuneet niin kysyntä- kuin tarjontapuoleen. Yhteiskunnan tasolla tarkasteltuna kulutusluotoista on seurannut velkaantumisongelmia kuluttajille sekä luotonarjoajat ovat joutuneet mukauttamaan liiketoimintaansa (Raijas, 2019, s. 633).

Seuraavissa alaluvuissa tutkitaan korkokaton sekä muiden makrotaloudellisten muuttujien vaikutusta Suomen kulutusluottomarkkinoiden kehitykseen. Tarkastelussa painotuu kulutusluottokannan, takaisinmaksuajan ja lainasumman kehitys. Tarkastelu ja tulosten arviointi tapahtuu sekä kuluttajien että luotonmyöntäjien näkökulmasta. Tutkimuksen toteuttamiseksi käytetään eri lähteistä hankittua määrällistä eli kvantitatiivista dataa, jonka avulla korkokaton sekä muiden makrotaloudellisten muuttujien yhteyttä kulutusluottomarkkinoiden kehitykseen pyritään mallintamaan. Alla olevassa kuviossa 3 havainnollistetaan korkokaton kehitystä 1.6.2013 alkaneesta säätelystä.

Kuvio 3. Korkokaton kehitys Suomessa 1.6.2013-31.12.2024.

7.1 Tutkimustapa ja -menetelmä

Tässä tutkielmassa käytetään kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Tarkemmin kvantitatiivisista tutkimusmenetelmistä tullaan hyödyntämään regressioanalyysia. Tämä lähestymistapa on yhteneväinen aiheesta aikaisemmin tehtyjen tutkimuksien perusteella (Dobbie & Skiba, 2013, s. 258; Gathergood ja muut, 2019, s. 496; Morse, 2011, s. 30). Lisäksi Suomessa kulutusluottojen tutkimuksessa on hyödynnetty harvoin tilastotieteen keinoja, ja artikkelit ovat keskittyneet tilastojen arviointiin ja tarkasteluun.

Empiirisessä osiossa käytetään usean muuttujan regressioanalyysia estimoimaan korkokaton sekä muiden makrotalousmuuttujien yhteyttä kulutusluottojen luottokannan, takaisinmaksun sekä lainasumman kehitykseen. Regressioanalyysia käytetään, kun halutaan tutkia yhden tai useamman selittävän muuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan (Anderson ja muut, 2014, s. 684). Regressioanalyysi kuvaa, miten selitettävä muuttuja liittyy selittäviin muuttujiin sekä virhetermiin. Virhetermi huomioi regressiossa kaikki muut vaikuttavat tekijät, jotka voivat vaikuttaa selitettävään muuttujaan. Regressiomalli on seuraavanlainen:

$$y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_n x_n + \varepsilon$$

Kaakisen ja Ellosen (2021) mukaan kaavassa y on selitettävä muuttuja, jonka haluamme selvittää. Selittäviä muuttujia ovat x_1 , x_2 ja x_n , joiden avulla pyrimme selittämään muuttujaa y . β_0 on vakiotekijä, joka kertoo regressiosuoran y -akselin leikkauskohdan, kun selittävien muuttujien arvo on nolla. β_1 , β_2 ja β_n ovat regressiokertoimia, jotka kertovat muuttujien välisestä lineaarisesta yhteydestä. Kreikkalainen kirjain epsilon on virhetermi, joka kuvaa selittämätöntä vaihtelua. Usean muuttujan regressiosta saatua tulosta tulkitaan siten, että regressiokerroin kertoo selitettävän muuttujan muutoksen, kun selittävä muuttuja muuttuu yhden yksikön verran muiden muuttujien pysyessä vakioina (Anderson ja muut, 2014, s. 688).

Mallin sopivuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota selitysasteeseen (R^2). Selitysaste kertoo sen, kuinka suuren osan selitettävän muuttujan vaihtelusta regressioyhtälömme kykenee selittämään (Anderson ja muut, 2014, s. 695–696). Esimerkiksi 0,61 selitysaste tarkoittaa, että mallimme selittää 61 prosenttisesti selitettävää muuttujaa. Selitysasteen arvot voivat vaihdella nollan ja yhden välillä. Korkea selitysaste kertoo mallimme hyvästä sopivuudesta selitettävän muuttujan estimointiin. Usean muuttujan regression yhteydessä suositellaan käytettäväksi korjattua selitysastetta (\bar{R}^2). Kun malliin lisätään selittäviä muuttujia, niin selitysaste kasvaa, vaikka lisätyt muuttujat eivät olisi tilastollisesti merkitseviä. Korjattu selitysaste huomioi mallin monimutkaisuuden ja oikeaa varsinaista selitysastetta mallin selittävien muuttujien määrällä. Tästä syystä korjattu selitysaste saa aina pienemmän arvon kuin varsinainen selitysaste. Näin ollen korjattu selitysaste antaa todenmukaisemman kuvan mallin sopivuudesta.

Andersonin ja muiden (2014, s. 699–703) mukaan regression tilastollista merkitsevyyttä voidaan selvittää F-testillä sekä t-testillä. F-testiä käytetään määrittämään, onko selitettävän muuttujan ja kaikkien selittävien muuttujien välillä tilastollisesti merkitsevä yhteys. Toisin sanoen F-testi mittaa kaikkien selittävien muuttujien yhteisvaikutuksen tilastollista merkitsevyyttä. F-testistä saadulla p-arvolla voimme tehdä tulkinnan tilastollisesta merkitsevyydestä. Yleisesti käytetty merkitsevyytaso on 0,05. Tätä pienempi p-arvo osoittaa tuloksen olevan tilastollisesti merkitsevä. Taas tätä suurempi p-arvo viittaa siihen, että tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Esimerkiksi F-testistä saadulla p-arvolla 0,02, voidaan päätellä mallillamme olevan tilastollista merkitsevyyttä. Yksittäisen selittävän muuttujan tilastollista merkitsevyyttä voidaan tutkia t-testillä. Eli sillä saadaan selville, onko yksittäinen selittävä muuttuja itsessään tilastollisesti merkitsevä regressiossa. Saadun tuloksen tulkinta on samanlainen F-testin kanssa. Molempia testejä tarvitaan ja käytetään tilastollisen merkitsevyyden selvittämiseksi.

Regressiomalleilla 1–4 selvitetään korkokaton sekä muiden makrotaloudellisten muuttujien yhteyttä Suomen kulutusluottojen luottokannan, takaisinmaksuajan ja lainasumman kehitykseen. Regressioyhtälö 1 on seuraavanlainen:

$$\begin{aligned}
 \text{Kulutusluotto – ja pienlainayhtiöt}_t &= \beta_0 + \beta_1 \text{Korkokatto}_t & (1) \\
 + \beta_2 \text{Euribor 3 kk}_{t-1} + \beta_3 \text{Työllisyysaste}_{t-1} + \beta_4 \text{BKT per asukas}_t + \\
 \beta_5 \text{Inflaatio}_{t-1} + \varepsilon_t,
 \end{aligned}$$

missä,

Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöt = Suomen kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden luottokanta ajanhetkellä t.

Korkokatto = Kulutusluottojen korkokatto ajanhetkellä t.

Euribor 3 kk = Kolmen kuukauden euriborkorko ajanhetkellä t.

Työllisyysaste = 20–64-vuotiaiden työllisyysaste Suomessa ajanhetkellä t.

BKT per asukas = Bruttokansantuote asukasta kohden Suomessa ajanhetkellä t.

Inflaatio = Inflaatio Suomessa ajanhetkellä t.

ε = Virhetermi ajanhetkellä t.

Regressioyhtälö 2 saa seuraavan muodon:

$$\begin{aligned}
 \text{Ulkomaiset digipankit}_t &= \beta_0 + \beta_1 \text{Korkokatto}_t + \beta_2 \text{Euribor 3 kk}_t & (2) \\
 + \beta_3 \text{Työllisyysaste}_t + \beta_4 \text{BKT per asukas}_t + \beta_5 \text{Inflaatio}_t + \varepsilon_t,
 \end{aligned}$$

missä,

Ulkomaiset digipankit = Suomeen rajan yli lainaavien digipankkien luottokanta ajanhetkellä t.

Regressioyhtälö 3 saa seuraavan muodon:

$$\begin{aligned}
 \text{Takaisinmaksuaika}_t &= \beta_0 + \beta_1 \text{Korkokatto}_t + \beta_2 \text{Euribor 3 kk}_t & (3) \\
 + \beta_3 \text{Työllisyysaste}_t + \beta_4 \text{BKT per asukas}_t + \beta_5 \text{Inflaatio}_t + \varepsilon_t,
 \end{aligned}$$

missä,

Takaisinmaksuaika = Kulutusluoton keskimääräinen takaisinmaksuaika ajanhetkellä t.

Regressioyhtälö 4 saa seuraavan muodon:

$$\begin{aligned} \text{Lainasumma}_t = & \beta_0 + \beta_1 \text{Korkokatto}_t + \beta_2 \text{Euribor 3 kk}_{t-1} \\ & + \beta_3 \text{Työllisyysaste}_{t-2} + \beta_4 \text{BKT per asukas}_t + \beta_5 \text{Inflaatio}_{t-1} + \varepsilon_t, \end{aligned} \quad (4)$$

missä,

Lainasumma = Kulutusluoton keskimääräinen lainasumma ajanhetkellä t.

Regressioanalyysien selittävinä muuttujina on käytetty korkokattoa sekä muita makrotaloudellisia muuttujia. Korkokatto on valittu malliin, koska Suomessa kulutusluottojen keskeisin sääntelykeino on ollut korkokatto. Lisäksi aiheesta tehdyissä tutkimuksissa on löydetty yhteys korkokaton ja kuluttajien luotonannon välillä (Bolen ja muut, 2023, s. 397). Yleistä korkotasoa kuvaamaan on valittu euriborkorko. Mooren ja Stockhammerin (2018, s. 553) mukaan yleisellä korkotasolla on vaikutusta kuluttajien luotonantoon. Euriborin eri maturiteeteista on valittu 3 kuukauden euribor, sillä suurin osa suomalaisten kulutusluotoista käyttää sitä viitekorkonaan (Sortter, 2025a). Työmarkkinoiden tilaa kuvaavaksi muuttujaksi on valittu työllisyysaste. Xia ja muut (2021, s. 12) kirjoittavat työllisyysasteen vaikuttavan kuluttajien luotonantoon. Talouden suhdannevaihtelujen huomiointiseksi on BKT per asukas sisällytetty muuttujaksi malleihin. Absoluuttisen BKT:n sijasta käytän BKT per asukasta, koska talouden suorituskyky suhteutetaan siinä maan asukaslukuun. BKT per asukkaalla ja kuluttajien luotonannolla on lisäksi todettu olevan aiemmissa tutkimuksissa yhteys (Xia ja muut, 2021, s. 12). Viimeinen selittävä muuttuja on inflaatio, mikä on yhteydessä kulutukseen taloudessa. Inflaatio on yksi yleisimmin käytettyjä makrotalouden indikaattoreita tutkimuksissa (Xia ja muut, 2021, s. 12).

Makrotaloudellisille muuttujille on ominaista ajallinen viive eli niiden vaikutukset saattavat näkyä viiveellä reaalityaloudessa. Tästä syystä viive on huomioitava myös taloudellisessa mallinnuksessa. Tham ja muut (2022, s. 1126) kirjoittavat viivemuuttujien käytön

olevan yleistä makrotaloudellisissa aikasarjoissa. Viivemuuttujilla saadaan parannettua mallin selitysvoimaa sekä tilastollista merkitsevyyttä. Osassa malleistani viivemuuttujien käyttö paransi mallia, jolloin käytin viivemuuttujia myös lopullisessa regressiossa. Jos viivemuuttujien käytöstä ei ollut hyötyä, jätin viiveen pois muuttujista. Viiveen käyttö osoitautui hyödylliseksi työllisyysasteen, euriborin ja inflaation kohdalla.

Taloudellinen suure BKT per asukas on vuosittain ilmoitettava arvo. Toteuttamissani regressioanalyysissä selitettävän muuttujan frekvenssi on neljännesvuosittain tai kuukausittain. Sisällyttääkseni BKT per asukas muuttujan malleihin, olen käyttänyt viimeisintä tiedossa olevaa arvoa muuttujalle malleissa. Tämän avulla olen saanut sovitettua suureen malleihin. Tämän lähestymistavan ei oleteta vaarantavan mallien laatua (Euroopan tilastojärjestelmä, 2018, s. 24). Lisäksi BKT per asukas ei muutu voimakkaasti yhden vuoden aikana, joten riski mallin vääristämiseksi on pieni. Näin ollen olen voinut hyödyntää kaikkia havaintoja ja samalla sisällyttää muuttujan regressioihin.

7.2 Tutkimuksen tavoite ja hypoteesit

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kulutusluotoille asetetun korkokaton sekä muiden makrotaloudellisten muuttujien yhteyttä kulutusluottokannan kehitykseen. Lisäksi tutkitaan edellä mainittujen muuttujien vaikutusta kulutusluottojen keskimääräiseen takaisinmaksuaikaan sekä lainasummaan. Tavoitteena on tutkia yhteyden suuntaa eli onko yhteys positiivinen vai negatiivinen sekä yhteyden tilastollista merkitsevyyttä. Korkokaton vaikutuksesta saaduilla tuloksilla pystymme arvioimaan myös sääntelyn toimivuutta. Tulosten analysoinnissa huomioidaan niin kuluttajat kuin kulutusluottojen tarjoajat.

Kaikki tutkimuksessa käytetyt hypoteesit ovat yksisuuntaisia eli muutoksen ennustetaan tapahtuvan vain joko positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan. Tutkimuksessa esitettyjen hypoteesien tilastollista merkitsevyyttä kuvaavan p-arvon merkitsevyytasona käytetään 0,1 %, 1 % ja viimeisenä rajana 5 %.

Ensimmäinen hypoteesi perustuu kahteen aiheesta julkaistuun artikkeliin, jossa todetaan suomalaisten kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden kulutusluottokannan pienentyneen kiristyneen korkokaton myötä (Aaltonen & Koskinen, 2022; Luotonen ja muut, 2020, s. 16–17). Näin ollen hypoteesi saa seuraavan muodon:

H1: Suomalaisten kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden luottokanta on pienentynyt kiristyneen korkokaton seurauksena.

Toinen hypoteesi pohjautuu samoihin artikkeleihin, joissa kirjoitetaan ulkomaisten digipankkien luottokannan kasvaneen huolimatta kiristyneestä korkosäätelystä (Aaltonen & Koskinen, 2022; Luotonen ja muut, 2020, s. 9–10). Näin ollen hypoteesi on:

H2: Ulkomaisten digipankkien luottokanta on kasvanut huolimatta kiristyneestä korkokattosta.

Kolmas hypoteesi liittyy kulutusluottojen takaisinmaksuajoihin. Artikkeleissa kirjoitetaan kulutusluottojen takaisinmaksuajojen alati kasvaneen (Aaltonen & Koskinen, 2022; Luukkonen Yli-Rahnasto & Tähtinen, 2025, s. 57–59). Hypoteesi on siis:

H3: Korkokaton asettaminen on pidentänyt kulutusluottojen keskimääräisiä takaisinmaksuajokoja.

Viimeinen hypoteesi on kulutusluottojen lainasummista. Julkaisuissa todetaan kulutusluottojen keskimääräisten lainasummien kasvaneen (Järvelä ja muut, 2019, s. 11; Kuluttajaliitto, 2024). Viimeinen hypoteesi on seuraavanlainen:

H4: Kulutusluottojen keskimääräiset lainasummat ovat kasvaneet korkokattosäätelyn seurauksena.

7.3 Aineisto

Kulutusluottojen aineistonkeruu on ollut melko pirstaloitunutta Suomessa aiemmin ja pitkän aikavälin tilastoja ei ole ollut saatavilla. Tilastokeskus keräsi tietoja kulutusluottojen luottokannasta vuosina 2008–2015, mutta lopetti tämän jälkeen tietojen keräämisen (Raijas, 2019, s. 622). Tämän jälkeen Suomen Pankki on seurannut ja tilastoinut Suomen kulutusluottokantaa. Nykypäivänä Suomen Pankki kerää monipuolisesti tietoa kulutusluottokannasta. Suomen Pankin aineistoa hyödynnetään laajasti tutkielman regressioanalyysissä. Suomen Pankin rinnalla myös lainavertailupalveluja tarjoava Sortter kerää ja julkaisee aineistoa kulutusluotoista, jotka perustuvat heille saapuneisiin lainahakemuksiin. Sortterin aineistoa käytetään myös osana tutkielman regressioanalyysissä. Makrotaloudellisten muuttujien aineisto on haettu Suomen Pankin sekä Tilastokeskuksen sivuilta. Kolmen kuukauden euribor on Suomen Pankilta ja työllisyysaste, BKT per asukas sekä inflaatio ovat Tilastokeskuksen ilmoittamia. Monipuolisella lähdeaineistolla on pyritty saamaan tutkimustuloksista mahdollisimman luotettavia. Toisaalta lähdeaineistojen frekvensseissä ja havaintojen lukumäärissä on eroja, jotka voivat vaikuttaa tulosten luotettavuuteen.

Ensimmäisessä ja toisessa regressioanalyysissä on käytetty Suomen Pankin (2025b) tilastoja kulutusluottojen tarjoajien luottokannan kehityksestä joulukuun 2016–2024 välillä. Aineiston frekvenssi on neljännes ja kulutusluottojen tarjoajat on jaoteltu viiteen eri kategoriaan: Luottolaitokset, muut rahoituslaitokset pl. kulutusluotto- ja pienlainayhtiöt, kulutusluotto- ja pienlainayhtiöt, ulkomaiset digipankit ja vertaislainaus. Kategorioista mielenkiintoisimmat ovat tämän tutkielman kannalta kulutusluotto- ja pienlainayhtiöt sekä ulkomaiset digipankit. Luottokanta on ilmoitettu miljoonissa euroissa. Selittävästä muuttujista kolmen kuukauden euribor on ilmoitettu prosentteina (Suomen Pankki, 2025c). Niin ikään 20–64-vuotiaiden työllisyysaste on prosentteissa (Tilastokeskus, 2025a). BKT per asukas on mittayksiköltään euroissa (Tilastokeskus, 2025b). Viimeinen selittävä muuttuja inflaatio on ilmoitettu prosentteissa (Tilastokeskus, 2025c). Alla olevassa taulukossa 1 on esitetty Suomen kulutusluottokanta joulukuun 2016–2024 välillä.

Taulukko 1. Kulutusluottokannan kehitys joulukuun 2016–2024 (Suomen Pankki, 2025b).

Periodi	Luottolaitokset	Muut rahoituslaitokset	pl. kulutusluotto- ja pienlainayhtiöt	Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöt	Ulkomaiset digipankit	Vertaislainaus	Yhteensä
2016Q4	14 535		2 488	431	881	70	18 405
2017Q1	14 656		2 134	431	1 080	70	18 371
2017Q2	14 904		2 252	431	1 239	70	18 896
2017Q3	15 106		2 386	431	1 399	100	19 422
2017Q4	15 219		2 467	643	1 564	100	19 994
2018Q1	15 234		2 723	697	1 767	100	20 521
2018Q2	15 555		2 886	697	1 830	100	21 068
2018Q3	15 720		3 025	697	2 004	150	21 597
2018Q4	15 774		3 091	697	2 050	150	21 762
2019Q1	15 712		3 307	531	2 195	147	21 892
2019Q2	16 111		3 452	531	2 371	147	22 612
2019Q3	16 253		3 593	531	2 535	147	23 059
2019Q4	16 447		3 727	531	2 616	147	23 469
2020Q1	16 604		3 834	322	2 834	83	23 677
2020Q2	16 564		3 892	322	2 573	83	23 434
2020Q3	16 618		3 986	322	2 612	83	23 622
2020Q4	16 674		3 969	322	2 442	83	23 490
2021Q1	16 514		4 873	296	2 456	113	24 252
2021Q2	16 618		4 960	285	2 513	113	24 489
2021Q3	16 584		5 360	218	2 488	113	24 764
2021Q4	16 794		5 474	209	2 554	113	25 144
2022Q1	16 746		5 573	177	2 658	34	25 188
2022Q2	17 001		5 746	163	2 928	34	25 872
2022Q3	17 003		5 893	146	3 190	34	26 265
2022Q4	17 056		5 984	145	3 479	34	26 697
2023Q1	16 902		5 979	134	3 738	0	26 753
2023Q2	17 051		6 017	138	3 989	0	27 195
2023Q3	17 087		6 086	139	4 084	0	27 397
2023Q4	17 262		6 064	90	4 250	0	27 666
2024Q1	17 826		5 442	79	4 414	0	27 761
2024Q2	17 896		5 424	79	4 326	0	27 725
2024Q3	17 855		5 420	82	4 407	0	27 763
2024Q4	17 836		5 279	81	4 513	0	27 708

Suomen kulutusluottokanta oli vuoden 2016 lopussa noin 18,4 miljardia euroa. Kulutusluottokannan kasvu hidastui hetkellisesti vuoden 2020 aikana koronapandemian seurauksena. Tämän jälkeen kulutusluottokanta on jatkanut tasaista nousua ja vuoden 2024 lopussa sen suuruus on noin 27,7 miljardia euroa. Taulukosta 1 voidaan myös havaita, miten kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden luottokanta on laskenut voimakkaasti vuodesta 2019 lähtien. Toisekseen ulkomaiset digipankit ovat vastavuoroisesti kasvattaneet omaa luottokantaansa voimakkaasti tarkasteluajana.

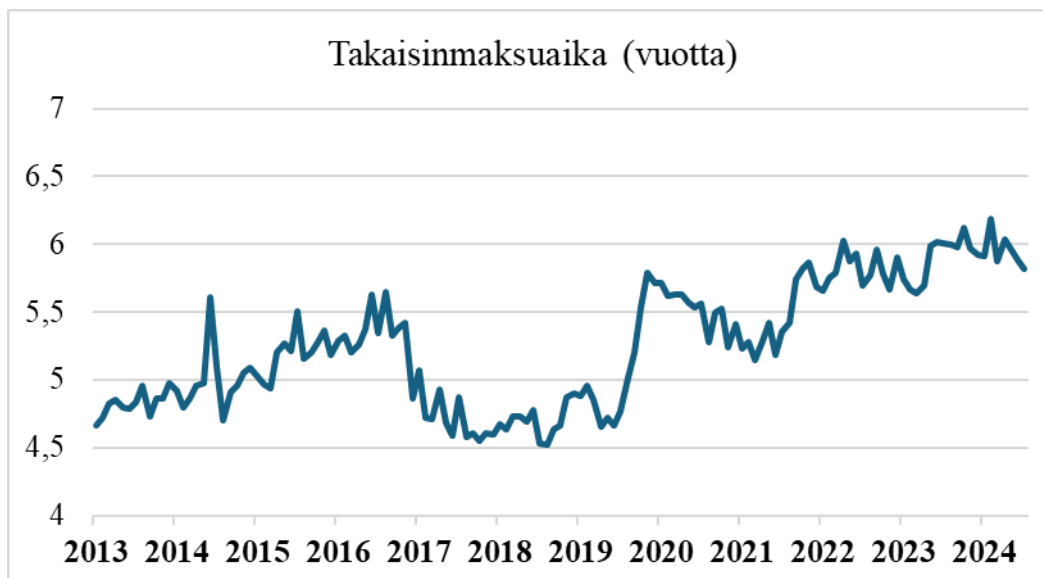
Alla olevassa taulukossa 2 on regressioissa 1 ja 2 käytetystä aineistosta tarkempaa muuttujakohtaista tietoa. Taulukossa on muuttujien keskiarvot, keskihajonnat, minimi- ja maksimi-arvot sekä havaintojen lukumäärät tarkasteluväliltä. Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden sekä ulkomaisten digipankkien luottokanta on ilmoitettu euroina, eikä miljoonina euroina, kuten taulukossa 1. Tämä on tehty regressioissa käytettyjen muuttujien mittayksiköiden yhdenmukaistamiseksi.

Taulukko 2. Regressioiden 1 ja 2 tilastotieto.

	Keskiarvo	Keskihajonta	Min	Max	Havaintojen lkm.
Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöt	3.34e+08	2.10e+08	7.93e+07	6.97e+08	33
Ulkomaiset digipankit	2.73e+09	1.03e+09	8.81e+08	4.51e+09	33
Korkokatto %	28.39394	15.88718	10	50	33
Euribor 3 kk	.6700839	1.721549	-.583	3.934895	33
Työllisyysaste	76.19394	1.909015	72.2	79.8	33
BKT per asukas	40870.21	499.5019	39233	41468	33
Inflaatio	2.472727	2.685525	0	9.1	33
Havaintojen lkm.	33				

Taulukkoa 2 tutkittaessa voimme nähdä, että tarkasteluajana kulutusluotto ja pienlainayhtiöiden luottokanta on ollut keskimäärin 334 miljoonan euron suuruinen. Ulkomaisille digipankeille vastaava luku on 2,73 miljardia euroa. Korkokatto on ollut keskimäärin 28,39 prosenttia ja se on vaihdellut 10–50 % välillä. Kolmen kuukauden euribor on ollut keskimäärin 0,67 % ja työllisyysaste 76,19 %. BKT per asukas on ollut 40 870,21 euroa ja inflaatio 2,47 prosenttia. Aineistossamme on havaintoja yhteensä 33 kappaletta.

Kolmannessa regressioanalyysissä on hyödynnetty Suomen pankin (2025b) aineistoa vakuudettomien kulutusluottojen keskimääräisistä takaisinmaksuajoista. Aineistoa on saatavilla pidemmältä ajanjaksolta ja valittu tarkasteluväli on kesäkuu 2013–2024. Rajaukseen päädyttiin, koska kulutusluottojen ensimmäinen korkokatto astui voimaan 1.6.2013. Aineiston frekvenssi on kuukausi ja takaisinmaksuaika ilmoitetaan vuosissa. Kyseisessä regressiossa tutkittava ajanjakso on melko pitkä sekä havaintojen lukumäärä on suurempi, joten tulosten voi olettaa antavan hyvän lähtökohdan korkokaton vaikutusten arvioinnille. Alla olevassa kuviossa 4 on havainnollistettu vakuudettomien kulutusluottojen takaisinmaksuaikaa vuoden 2013 kesäkuusta vuoteen 2024 saakka.

Kuvio 4. Vakuudettomat kulutusluotot ml. ajoneuvolainat: Keskimääräinen takaisinmaksuaika, vuotta (Suomen Pankki, 2025b).

Kuviosta 4 voimme nähdä takaisinmaksuaikojen vaihdelleen tarkastelujaksolla noin 4,5–6 vuoden välillä. Vuoden 2013 korkokaton jälkeen takaisinmaksuajat lähtivät nousuun, mutta vuoden 2014 aikana ne kääntyivät laskuun. Tämän jälkeen nousu-ura jatkui, kunnes 2017 takaisinmaksuajat kääntyivät jälleen laskuun. Vuoden 2019 korkokaton jälkeen takaisinmaksuajoissa on nähtävissä jyrkkää kasvua. Koronapandemian aikana on nähtävissä pieni notkahdus, mutta tämän jälkeen takaisinmaksuajat ovat olleet kasvu-uralla.

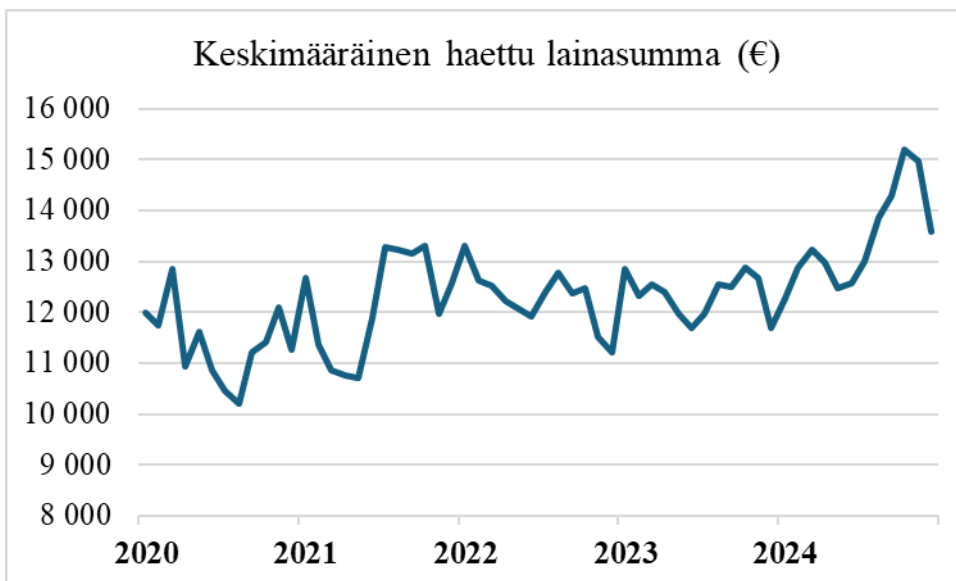
Alla olevassa taulukossa 3 on regressiossa 3 käytetystä aineistosta tarkempaa kuvailevaa tietoa. Taulukossa on muuttujien keskiarvot, keskihajonnat, minimi- ja maksimi-arvot sekä havaintojen lukumäärät tarkasteluväliltä. Vakuudettomien kulutusluottojen takaisinmaksuaika on ilmoitettu päivinä, eikä vuosina, kuten kuviossa 4. Tämä on tehty regressiossa käytettyjen muuttujien mittayksiköiden yhdenmukaistamiseksi.

Taulukko 3. Regression 3 tilastotieto.

	Keskiarvo	Keskihajonta	Min	Max	Havaintojen lkm.
Takaisinmaksuaika	1921.135	168.91	1651.761	2258.056	139
Korkokatto %	35.17986	16.62164	10	51	139
Euribor 3 kk	.4683362	1.456829	-.583	3.971636	139
Työllisyysaste	74.80504	2.554545	70	79.8	139
BKT per asukas	40213.24	1135.289	38300	41468	139
Inflaatio	1.928058	2.411387	-.6	9.1	139
Havaintojen lkm.	139				

Taulukkoa 3 tarkasteltaessa voi havaita keskimääräisen takaisinmaksuajan olleen 1921 päivää eli noin 5,26 vuotta. Korkokatto on ollut keskimäärin 35,18 % sen vaihteluvälin ollessa 10–51 %. Euriborkorko on ollut 0,47 % ja työllisyysaste 74,81 %. BKT per asukas on ollut 40 213,24 euroa ja inflaatio 1,93 %. Havaintoja on yhteensä 139 kappaletta. Taulukkoon 2 verrattaessa on esimerkiksi korkokatto ollut keskimäärin korkeammalla tasolla, koska tarkastelujaksomme on pidempi.

Neljännessä regressioanalyysissä on käytetty Sortterin (2025b) keräämää dataa kulutusluottojen keskimääräisistä lainasummista. Aineistoa on saatavilla vuoden 2020 alusta ja tarkasteluväli analyysissä on vuodet 2020–2024. Frekvenssinä aineistossa on kuukausi ja keskimääräinen lainasumma ilmoitetaan euroissa. Aineisto perustuu 1 014 736 luotto päätökseen tarkasteluajalta. Alla olevassa kuviossa 5 havainnollistetaan kulutusluottojen keskimääräisen lainasumman vaihtelua vuosina 2020–2024.

Kuvio 5. Keskimääräinen haettu lainasumma (€) (Sortter, 2025b).

Kuviosta 5 näemme keskimääräisen lainasumman vaihdelleen noin 10 000–15 000 euron välillä vuosina 2020–2024. Vuoden 2020 aikana lainasummat ovat laskeneet, mutta nousseet taas loppuvuodesta. Vuonna 2021 lainasummat ovat vaihdelleet noin 11 000–13 000 euron välillä. Vuosina 2022 ja 2023 vaihtelu on ollut tasaisempaa. Vuonna 2024 lainasummat ovat nousseet ja olleet korkeimmillaan noin 15 000 euroa. Kuitenkin kuvion perusteella yksinään on hankala tehdä johtopäätöksiä sääntelyn vaikutuksista.

Alla olevassa taulukossa 4 on regressiossa 4 käytetystä aineistosta tarkempaa kuvailevaa tietoa. Taulukossa on muuttujien keskiarvot, keskihajonnat, minimi- ja maksimi-arvot sekä havaintojen lukumäärät tarkasteluväliltä.

Taulukko 4. Regression 4 tilastotieto.

	Keskiarvo	Keskihajonta	Min	Max	Havaintojen lkm.
Lainasumma	12318.8	998.3352	10206.8	15185.99	60
Korkokatto %	17.35	4.287645	10	20	60
Euribor 3 kk	1.274305	1.930719	-.583	3.971636	60
Työllisyysaste	76.91167	1.471664	73.6	79.8	60
BKT per asukas	40942.4	418.6169	40271	41468	60
Inflaatio	3.493333	2.970925	-.3	9.1	60
Havaintojen lkm.	60				

Taulukosta 4 voi havaita keskimääräisen lainasumman olevan 12 318,80 euroa vuosina 2020–2024. Korkokatto on ollut keskimäärin 17,35 % eli melko alhainen. Euribor on ollut 1,27 % ja työllisyysaste 76,91 %. BKT per asukas on ollut 40 942,40 euroa ja inflaatio 3,49 %. Havaintoja aineistossa on yhteensä 60 kappaletta.

Empiirisessä tutkimuksessa on tärkeää huomioida valittujen muuttujien väliset korrelaatiokertoimet (Anderson ja muut, 2014, s. 140–142). Yleisesti korrelaatio mitataan Pearsonin korrelaatiokertoimella. Korrelaatio kertoo muuttujien välisestä tilastollisesta yhteydestä, mutta ei välttämättä kausaliteetista. Korrelaatiokerroin voi saada arvoja -1 ja 1 väliltä. Arvoja -1 ja 1 lähenevä korrelaatiokerroin kertoo vahvasta lineaarisesta yhteydestä, kun taas lähellä 0 oleva kerroin heikosta yhteydestä. Regressioiden selittävät muuttujat eivät saisi olla vakioita, eikä niiden välinen korrelaatiokerroin saisi olla korkea. Muuten vaarana on multikollineaarisuuden esiintyminen selittävissä muuttujissa, mikä heikentää mallin tilastollista merkitsevyyttä (Anderson ja muut, 2014, s. 703). Yleisesti multikollineaarisuutta ei pidetä ongelmana, jos korrelaatiokertoimet ovat alle 0,7 selittävien muuttujien välillä. Alla olevissa taulukoissa 5–8 on Pearsonin korrelaatiomatriisit regressioanalyyseistä 1–4.

Taulukko 5. Regression 1 korrelaatiomatriisi.

	Korkokatto %	L1.Euribor 3 kk	L1.Työllisyysaste	BKT per asukas	L1.Inflaatio
Korkokatto %	1.0000				
L1.Euribor 3 kk	-0.2806 (N=32)	1.0000			
L1.Työllisyysaste	-0.6004*** (N=32)	0.4304* (N=32)	1.0000		
BKT per asukas	-0.2876 (N=33)	-0.0839 (N=32)	0.4289* (N=32)	1.0000	
L1.Inflaatio	-0.2958 (N=32)	0.4244* (N=32)	0.6410*** (N=32)	0.4010* (N=32)	1.0000

Havaintojen lkm. sulkeissa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukko 6. Regression 2 korrelaatiomatriisi.

	Korkokatto %	Euribor 3 kk	Työllisyysaste	BKT per asukas	Inflaatio
Korkokatto %	1.0000				
Euribor 3 kk	-0.3159 (N=33)	1.0000			
Työllisyysaste	-0.5380** (N=33)	0.4131* (N=33)	1.0000		
BKT per asukas	-0.2876 (N=33)	0.0549 (N=33)	0.6555*** (N=33)	1.0000	
Inflaatio	-0.3230 (N=33)	0.3840* (N=33)	0.6395*** (N=33)	0.4990** (N=33)	1.0000

Havaintojen lkm. sulkeissa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$ **Taulukko 7.** Regression 3 korrelaatiomatriisi.

	Korkokatto %	Euribor 3 kk	Työllisyysaste	BKT per asukas	Inflaatio
Korkokatto %	1.0000				
Euribor 3 kk	-0.3691*** (N=139)	1.0000			
Työllisyysaste	-0.7168*** (N=139)	0.4129*** (N=139)	1.0000		
BKT per asukas	-0.6094*** (N=139)	0.1725* (N=139)	0.7995*** (N=139)	1.0000	
Inflaatio	-0.4698*** (N=139)	0.4419*** (N=139)	0.6681*** (N=139)	0.4911*** (N=139)	1.0000

Havaintojen lkm. sulkeissa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$ **Taulukko 8.** Regression 4 korrelaatiomatriisi.

	Korkokatto %	L1.Euribor 3 kk	L2.Työlli- syyaste	BKT per asukas	L1.In- flaatio
Korkokatto %	1.0000				
L1.Euribor 3 kk	0.4991*** (N=59)	1.0000			
L2.Työllisyys- aste	0.4935*** (N=58)	0.3809** (N=58)	1.0000		
BKT per asukas	0.1127 (N=60)	-0.1516 (N=59)	0.4356*** (N=58)	1.0000	
L1.Inflaatio	0.5210*** (N=59)	0.2538 (N=59)	0.7027*** (N=58)	0.5616*** (N=59)	1.0000

Havaintojen lkm. sulkeissa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukoita tarkastelemalla huomaamme, että taulukon 5 ja 6 selittävien muuttujien väliset korrelaatiokertoimet ovat alle 0,7. Näin ollen multikollinearisuus ei muodostu ongelmaksi niissä. Taulukossa 7 huomaamme, että työllisyysaste ja korkokatto sekä työllisyysaste ja BKT per asukas korreloivat vahvasti keskenään ja ylittävät 0,7 raja-arvon. Taulukossa 8 työllisyysasteen ja inflaation välillä on voimakas korrelaatio, joka myös ylittää arvon 0,7. Multikollinearisuuden esiintymisen arviointiin on kehitetty myös muita keinoja, jotka ovat Pearsonin korrelaatiokerrointa tarkempia. Yksi tällainen on VIF-kerroin (eng. variance inflation factor), joka mittaa selittävien muuttujien välistä multikollinearisuutta regressioyhtälössä (Kim, 2019, s. 558–559). Multikollinearisuus ei muodostu ongelmaksi, jos VIF-kerroin on alle 5. Alapuolella taulukoissa 9 ja 10 on laskettu VIF-kertoimet taulukon 7 ja 8 muuttujille.

Taulukko 9. Regression 3 VIF-kertoimet.

	VIF	1/VIF
Työllisyysaste	4.963	.201
BKT per asukas	3.073	.325
Korkokatto %	2.122	.471
Inflaatio	1.927	.519
Euribor 3 kk	1.42	.704
Keskimääräinen VIF	2.701	.

Taulukko 10. Regression 4 VIF-kertoimet.

	VIF	1/VIF
L1.Inflaatio	2.677	.374
L2.Työllisyysaste	2.303	.434
Korkokatto %	1.804	.554
BKT per asukas	1.799	.556
L1.Euribor 3 kk	1.706	.586
Keskimääräinen VIF	2.058	.

Kuten taulukoista 9 ja 10 näkee, niin molemmissa regressioissa 3 ja 4 selittävien muuttujien väliset VIF-kertoimet jäävät alle 5. Näin ollen käytetyssä aineistossa ei esiinny korkeaa multikollinearisuutta, mikä haittaisi tulosten tilastollista merkitsevyyttä.

7.4 Tulokset

Tässä luvussa esitetään neljän eri regressioanalyysin tulokset. Jokaisessa taulukossa on selittävien muuttujien regressiokertoimet ja niiden tilastollisen merkitsevyyden ilmoittama p-arvo. Lisäksi taulukoiden alaosassa on regression F-testin, R^2 -luvun ja \bar{R}^2 -luvun arvot. Viivemuuttujia on käytetty osassa regressioita ja esimerkiksi merkintä ”L1.Inflaatio” tarkoittaa yhden periodin viivettä kyseisessä muuttujassa. Havaintojen määrät regressioissa ovat verrattain alhaiset ja ääriarvot on läpikäyty jokaisesta regressiosta. Poikkeavia ääriarvoja ei havaittu yhdenkään regression kohdalla ja pienen havaintomäärän vuoksi ääriarvojen poistaminen ei ole tarpeellista.

Ensimmäisessä regressioanalyysissä on tutkittu korkokaton sekä muiden makrotaloudellisten muuttujien vaikutusta kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden luottokantaan joulukuun 2016–2024 välillä. Alla olevassa taulukossa 11 on nähtävissä regressiotulokset.

Taulukko 11. Regression 1 tulokset kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden luottokannasta.

Korkokatto %	8.60e+06*** (0.000)
L1.Euribor 3 kk	-4.65e+07*** (0.000)
L1.Työllisyysaste	1.49e+07 (0.294)
BKT per asukas	11657.609 (0.804)
L1.Inflaatio	-2.52e+07* (0.011)
Vakio	-1.43e+09 (0.516)
Havaintojen lkm.	32
R^2	0.809
Korjattu R^2	0.773
Prob > F	0.000

p-arvot sulkeissa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukosta 11 huomaamme F-testin p-arvon olevan 0,000. Näin ollen mallilla voidaan todeta olevan tilastollista selitysvoimaa. Myös selitysasteemme on korkea, sen ollessa 80,9 prosenttia ja korjattu selitysaste on 77,3 %. Malli siis selittää 77,3 % kulutusluotto-

ja pienlainayhtiöiden luottokannan vaihtelusta korjatun selitysasteen perusteella. Yksittäisten muuttujien kohdalla korkokatto ja 3 kuukauden euribor on tilastollisesti merkitseviä 0,1 % tasollakin. Korkokaton regressiokerroin on positiivinen eli korkokaton laskeessa yhden prosentin, kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden luottokanta pienenee mallin mukaan 8,6 miljoonalla eurolla. Saatu tulos on linjassa ensimmäisen hypoteesin kanssa. Inflaatio on myös tilastollisesti merkitsevä ja sen regressiokerroin on negatiivinen yhdessä 3 kuukauden euriborin kanssa. Euriborin noustessa yhden prosentin, pienenee luottokanta 46,5 miljoonan euron verran. Inflaation kasvaessa yhden prosentin, pienenee luottokanta 25,2 miljoonalla eurolla. BKT per asukas ja työllisyysaste eivät ole tilastollisesti merkitseviä mallissa.

Toisessa regressioanalyysissä on analysoitu korkokaton sekä muiden makrotaloudellisten muuttujien vaikutusta ulkomaisten digipankkien luottokantaan joulukuun 2016-2024 välisenä aikana. Regressiotulokset ovat esitelty taulukossa 12.

Taulukko 12. Regression 2 tulokset ulkomaisten digipankkien luottokannasta.

Korkokatto %	-2.19e+07*** (0.000)
Euribor 3 kk	4.40e+08*** (0.000)
Työllisyysaste	9.29e+07* (0.046)
BKT per asukas	3.21e+05* (0.014)
Inflaatio	-6.45e+07** (0.003)
Vakio	-1.70e+10*** (0.000)
Havaintojen lkm.	33
R ²	0.944
Korjattu R ²	0.934
Prob > F	0.000

p-arvot sulkeissa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukosta 12 näemme ensinnäkin mallin saaneen erittäin korkean selitysasteen. Selitysaste on 94,4 % ja korjattu selitysaste 93,4 %. Tulokinnan mukaan mallimme selittää siis

erittäin hyvin ulkomaisten digipankkien luottokannan vaihtelua. Toisaalta korkeaan selitystasasteeseen tulee suhtautua varauksella, sillä havaintomäärä on maltillinen, eikä pelkän selitystasasteen perusteella voida vielä tehdä varmoja johtopäätöksiä mallista. Myös F-testin p-arvo on 0,000 eli selittävät muuttujat ovat yhdessä tilastollisesti merkitseviä. Lisäksi kaikki selittävät muuttujat ovat myös yksinään tilastollisesti merkitseviä. Korkokaton regressiokerroin on negatiivinen eli korkokaton laskiessa yhden prosentin, ulkomaisten digipankkien luottokannan ennustetaan kasvavan 21,9 miljoonalla eurolla. Korkokaton vaikutus on siis päinvastainen verrattuna taulukkoon 11. Saatu tulos on toisen hypoteesin suuntainen. Kolmen kuukauden euriborin muutoksella on suurin vaikutus luottokannan kehitykseen. Euriborin noustessa yhdellä prosentilla, mallimme ennustaa luottokannan kasvavan 440 miljoonan euron edestä. Inflaation noustessa yhden prosentin, luottokannan ennustetaan laskevan 64,5 miljoonalla eurolla. Työllisyysasteen ja BKT per asukkaan regressiokertoimet saavat positiiviset arvot mallissa.

Kolmannessa regressioanalyysissä on tutkittu korkokaton sekä muiden makrotaloudellisten muuttujien yhteyttä vakuudettomien kulutusluottojen keskimääräiseen takaisinmaksuaikaan alkaen kesäkuusta 2013 ja päättyen vuoteen 2024. Tulosten tulkinnan selkeyttämiseksi takaisinmaksuaika on päivissä. Regressiotulokset ovat alla taulukossa 13.

Taulukko 13. Regression 3 tulokset kulutusluottojen keskimääräisistä takaisinmaksuajoista.

Korkokatto %	-6.830*** (0.000)
Euribor 3 kk	47.386*** (0.000)
Työllisyysaste	-18.481* (0.012)
BKT per asukas	-0.010 (0.446)
Inflaatio	15.463** (0.002)
Vakio	3886.170*** (0.000)
Havaintojen lkm.	139
R ²	0.678
Korjattu R ²	0.666
Prob > F	0.000

p-arvot sulkeissa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Huomaamme taulukosta 13 selitysasteiden olevan aiempaa kahta regressiota alhaisemat. Nyt selitysaste on 67,8 % ja korjattu selitysaste on 66,6 %. Kuitenkin selitysasteet ovat vielä melko hyvät ja mallillamme on selityskykyä keskimääräisistä takaisinmaksuajoista. Myös F-testin p-arvo osoittaa valittujen muuttujien selittävän tilastollisesti merkitsevällä tavalla selitettävää muuttujaa. Kaikki muuttujat paitsi BKT per asukas ovat tilastollisesti merkitseviä mallissa. Korkokaton laskiessa yhden prosentin, mallimme ennustaa takaisinmaksuajan kasvavan noin 7 päivällä. Näin ollen korkokaton muutoksella ei ole kovin suurta vaikutusta takaisinmaksu-aikaan. Merkittävin vaikutus takaisinmaksu-aikaan on mallimme mukaan 3 kuukauden euriborilla. Euriborin noustessa yhden prosentin, takaisinmaksuajan ennustetaan kasvavan noin 47 päivällä. Työllisyysasteen noustessa yhden prosentin, ennustetaan takaisinmaksuajan laskevan noin 18 päivällä. Myös prosentin nousu inflaatiossa kasvattaa takaisinmaksuaikaa noin 15 päivällä.

Neljännessä regressioanalyysissä on tutkittu korkokaton sekä muiden makrotaloudellisten muuttujien vaikutusta kulutusluottojen keskimääräiseen lainasummaan vuosien 2020–2024 aikana. Tulokset on esitetty alla olevassa taulukossa 14.

Taulukko 14. Regression 4 tulokset kulutusluottojen keskimääräisistä lainasummista.

Korkokatto %	79.112** (0.009)
L1.Euribor3kk	158.153* (0.016)
L2.Työllisyysaste	393.996*** (0.000)
BKT per asukas	0.929** (0.004)
L1.Inflaatio	-283.309*** (0.000)
Vakio	-5.66e+04*** (0.000)
Havaintojen lkm.	58
R ²	0.545
Korjattu R ²	0.501
Prob > F	0.000

p-arvot sulkeissa

* *p* < 0.05, ** *p* < 0.01, *** *p* < 0.001

Tarkastellessa taulukkoa 14 huomaamme selityksasteiden olevan kaikista alhaisimmat verrattuna aiempiin regressioihin. Mallin selityksaste on 54,5 % ja korjattu selityksaste on 50,1 %. Kuitenkin malli kykenee selittämään noin puolet keskimääräisen lainasumman vaihtelusta korjatun selityksasteen perusteella. Selittävien muuttujien voidaan todeta olevan yhdessä tilastollisesti merkitseviä, koska F-testin p-arvo on 0,000. Myös muuttuja-kohtainen tarkastelu osoittaa, että kaikki muuttujat ovat myös yksinään tilastollisesti merkitseviä. Korkokaton noustessa prosentilla, mallimme ennustaa lainasumman kasvavan 79 eurolla. Suurin vaikutus lainasummaan on työllisyysasteella. Työllisyysasteen noustessa yhden prosentin, keskimääräisen lainasumman odotetaan kasvavan 394 eurolla. Inflaation regressiokerroin on negatiivinen ja prosentin nousu inflaatiossa ennustaa lainasumman pienenevän 283 eurolla. Prosentin nousu 3 kuukauden euriborissa tarkoittaa mallimme mukaan lainasumman kasvua 158 eurolla. Vaikka BKT per asukas on tilastollisesti merkitsevä mallissa, niin sen vaikutus keskimääräiseen lainasummaan on minimaalinen.

Kaikissa toteutetuissa regressioanalyysissä korkokatto oli tilastollisesti merkitsevä muuttuja. Ensimmäisen regressioanalyysin tulokset korkokaton vaikutuksesta saavat tukea aiheesta julkaistusta artikkelista (Aaltonen & Koskinen, 2022). Korkokaton laskemisen on todettu vaikeuttavan suomalaisten kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden liiketoimintaa. Toisen regressioanalyysin tulokset tukevat aiheesta aiemmin tehtyjä havaintoja (Aaltonen & Koskinen, 2022). Korkokaton laskemisen ei ole havaittu vaikuttavan ulkomaisten digipankkien liiketoimintaan ja ne ovat kyenneet sopeuttamaan toimintansa vastaamaan kiristyneitä korkokattoja. Analyysien perusteella makrotaloudellisten muuttujien sisällyttäminen malleihin osoittautui kannattavaksi ja selityksastetta saatiin tällä tavoin parannettua. Erityisesti 3 kuukauden euribor ja inflaatio olivat kaikissa regressioissa tilastollisesti merkitseviä. Lisäksi niiden regressiokertoimien arvot olivat suhteellisen suuria. Lopuksi myös muuttujat BKT per asukas ja työllisyysaste olivat osassa regressioista tilastollisesti merkitseviä ja osoittautuivat hyödyllisiksi.

8 Johtopäätökset

Kulutusluottomarkkinoiden sääntelyn vapauttaminen vuonna 2005 houkutteli markkinoille useita uusia toimijoita toimialaa aiemmin hallinneiden pankkien rinnalle. Valtaosa uusista toimijoista oli erikoistunut lyhytaikaisten vakuudettomien kulutusluottojen myöntämiseen. Tyypillisesti luottojen suuruudet olivat pieniä ja laina-ajat lyhyitä. Sääntelyn puuttuessa luotoista perittävät korot olivat erittäin korkeita ja vuosikorot ylsivät satoihin prosentteihin. Vuoden 2013 korkokatto muutti kulutusluottomarkkinoiden toimintaympäristöä pysyvästi ja summaltaan pienien sekä laina-ajaltaan lyhyiden kulutusluottojen tarjonta väheni merkittävästi. Vastauksena sääntelyyn kulutusluottojen tarjoajat muuttivat tuotetarjontaansa ja myönnettyjen luottojen summat kasvoivat ja takaisinmaksuajat pitenivät. Kokonaiskuvassa kulutusluottojen luottokanta myös kasvoi. Kuluttajien velkaongelmien vähentämiseksi ja kulutusluottokannan kasvun taittamiseksi säädettiin vuonna 2019 entistä tiukempi korkokatto. Tämän seurauksena pienten ja lyhytaikaisten luottojen myöntäminen muodostui käytännössä kannattamattomaksi.

2020-luvulla kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden toiminta on vaikeutunut ja niiden luottokanta on jatkanut laskuaan. Sen sijaan ulkomaiset digipankit myöntävät kasvavissa määrin kulutusluottoja suomalaisille kuluttajille. Nykyajan vakuudettomien kulutusluottojen summat ovat tuhansissa euroissa ja takaisinmaksuajat mitataan vuosissa. Tiukentunut korkokatto on pakottanut tarjoajat nostamaan lainasummiaan ja pidentämään laina-aikoja, jotta toiminta pysyisi kannattavana. Korona-ajan aikainen tilapäinen lakisääntely sekä 2023 korkokattouudistus vaikeutti kulutusluottojen tarjoajien toimintaa entisestään. Kaikesta huolimatta kulutusluotoille riittää kysyntää ja kulutusluottokannan kehityksen trendi on ollut nouseva. Vuoden 2024 lopussa kokonaiskulutusluottokanta oli suuruudeltaan 27,7 miljardia euroa.

Suomessa kulutusluottojen sääntelyn keskeisin keino on ollut korkokaton asettaminen. Samaan aikaan sääntelyn tavoitteena on ollut kuluttajien velkaantumisen vähentäminen. Korkokatosta huolimatta kulutusluottokanta on kasvanut. Asiantuntijoiden mielestä korkokaton ongelma onkin se, että luotoista tehdään sen avulla edullisempia kuluttajille.

Luottojen ollessa edullisempia, niiden kysynnän oletetaan kasvavan. Tämä on ristiriidassa sääntelyn tavoitteiden kanssa. Sen sijaan vaihtoehtoisia ja hyväksi todettuja keinoja ovat esimerkiksi positiivinen luottotietorekisteri ja enimmäisvelanhoitorasite. Näistä positiivinen luottotietorekisteri otettiin Suomessa käyttöön 2024. Enimmäisvelanhoitorasitteen käyttöönoton aikataulusta ei ole vielä tarkkaa tietoa.

Ensimmäisessä regressioanalyysissä selitettävä muuttuja oli kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden luottokanta. Saaduissa tuloksissa korkokaton regressiokerroin sai positiivisen arvon sekä oli tilastollisesti merkitsevä. Näin ollen korkokaton laskeminen yhdellä prosentilla pienentää myös luottokantaa. Tämän mukaan tiukentuneella korkokatolla on siis ollut luottokantaa pienentävä vaikutus. Voimme siis hyväksyä ensimmäisen hypoteesin. Toisessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja oli ulkomaisten digipankkien luottokanta. Tuloksia tarkastellessa korkokaton regressiokerroin sai negatiivisen arvon ja oli tilastollisesti merkitsevä. Siispä korkokaton laskeminen yhdellä prosentilla kasvattaa luottokantaa. Tulos on johdonmukainen sen kanssa, että ulkomaiset digipankit ovat onnistuneet sopeuttamaan toimintaansa kiristyneestä korkokatosta huolimatta ja kasvattamaan luottokantaansa. Lopuksi voimme hyväksyä toisen hypoteesin.

Kolmannessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja oli kulutusluottojen keskimääräinen takaisinmaksuaika. Tulostaulukossa korkokaton regressiokerroin oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä. Tämän mukaan korkokaton laskeminen yhdellä prosentilla kasvattaa takaisinmaksuaikaa. Saatu tulos on linjassa asiantuntijoiden näkemyksien kanssa, jotka sanovat korkokaton alentamisen pidentävän kulutusluottojen laina-aikoja. Voimme siis hyväksyä kolmannen hypoteesin. Viimeisessä regressioanalyysissä selitettävä muuttuja oli kulutusluottojen keskimääräinen lainasumma. Korkokaton regressiokerroin oli positiivinen sekä tilastollisesti merkitsevä. Siispä korkokaton alentamisen tulisi laskea keskimääräistä lainasummaa. Saatu tulos on ristiriidassa hypoteesimme ja asiantuntijoiden näkemysten kanssa. Heidän mukaansa lainasumman tulisi kasvaa, kun korkokatto alenee. Näin ollen emme voi hyväksyä neljättä hypoteesia ja tuloksen tulkinnassa on hyvä noudattaa varovaisuutta.

Lähteet

- Aaltonen, M. & Koskinen, K. (2019). Uudet keinot tarpeen kulutusluottojen hillitsemiseksi. *Euro & Talous*. Noudettu 26.5.2025 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/2019/2/uudet-keinot-tarpeen-kulutusluottojen-hillitsemiseksi/>
- Aaltonen, M. & Koskinen, K. (2022). Pandemia ja sääntelyuudistukset muokkaavat kulutusluottomarkkinaa. *Euro & Talous*. Noudettu 28.5.2025 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/artikkelit/pandemia-ja-saantelyuudistukset-muokkaavat-kulutusluottomarkkinaa/>
- Adams, W., Einav, L., & Levin, J. (2009). Liquidity Constraints and Imperfect Information in Subprime Lending. *The American economic review*, 99(1), 49–84. <https://doi.org/10.1257/aer.99.1.49>
- Ahonen, A. (2011). *Kilpailukatsaus: 2, Viisas sääntely - toimivat markkinat*. Kilpailuvirasto.
- Allcott, H., Kim, J., Taubinsky, D., & Zinman, J. (2022). Are High-Interest Loans Predatory? Theory and Evidence from Payday Lending. *The Review of economic studies*, 89(3), 1041-1084. <https://doi.org/10.1093/restud/rdab066>
- Anderson, D. R., Sweeney, D. J., Williams, T.A., Camm, J.D., & Cochran, J.J. (2014). *Statistics For Business And Economics 12e (12. Ed)*. South-Western, Cengage Learning.
- Anderson, M. H., & Jackson, R. (2018). Evaluating Options For The Regulation Of Payday Loans. *Journal of applied business research*, 34(1), 131–142. <https://doi.org/10.19030/jabr.v34i1.10100>
- Asiakastieto. (2024). Maksuhäiriöisiä kuluttajia yli 360 000 ensimmäistä kertaa vuoden 2022 jälkeen. Tiedote. Noudettu 14.11.2024 osoitteesta <https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/uutiset/maksuhairioisia-kuluttajia-yli-360-000-ensimmaista-kertaa-vuoden-2022-jalkeen.html>
- Aspelund, S., Asplund, T., Backman, M., Hannula, P., Kummoinen, K., Kurri, S., Kuusinen, M., Laanti, T., Mattila, V-M., Mörttinen, L., Puumalainen, M., Raijas, A. & Topi, J. (2019). Selvitys keinoista ehkäistä kotitalouksien liiallista velkaantumista. *Valtiovarainministeriö*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-038-9>

- Asplund, T. (2022). Velkaantumisen riskejä ehkäisevät välineet yleistyvät Euroopassa. *Euro & Talous*. Noudettu 15.6.2025 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/1/velkaantumisen-riskeja-ehkaisevat-valineet-yleistyvat-euroopassa/>
- Autio, M., Wilska, T., Kaartinen, R., & Lähteenmaa, J. (2009). use of small instant loans among young adults - a gateway to a consumer insolvency. *International journal of consumer studies*, 33(4), 407–415. <https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2009.00789.x>
- BHUTTA, N., SKIBA, P. M., & TOBACMAN, J. (2015). Payday Loan Choices and Consequences. *Journal of money, credit and banking*, 47(2-3), 223-260. <https://doi.org/10.1111/jmcb.12175>
- Bolen, J. B., Elliehausen, G., & Miller, T. W. (2023). Credit for me but not for thee: The effects of the Illinois rate cap. *Public choice*, 197(3-4), 397-420. <https://doi.org/10.1007/s11127-023-01087-4>
- Bos, M., Le Coq, C., & van Santen, P. (2022). Scarcity and consumers' credit choices. *Theory and decision*, 92(1), 105–139. <https://doi.org/10.1007/s11238-021-09815-2>
- Dam, L., & Koetter, M. (2012). Bank Bailouts and Moral Hazard: Evidence from Germany. *The Review of financial studies*, 25(8), 2343-2380. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhs056>
- Dobbie, W., & Skiba, P. M. (2013). Information Asymmetries in Consumer Credit Markets: Evidence from Payday Lending. *American economic journal. Applied economics*, 5(4), 256–282. <https://doi.org/10.1257/app.5.4.256>
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto. (2023). Luotonantaja- ja vertaislainavälittäjärekisteri. Noudettu 16.11.2024 osoitteesta https://avi.fi/documents/25266232/55294374/LA-VLV_rekisteri_07112022_saavutettava.pdf/98d0971c-9c4d-45c9-36a9-c6441d312ff9/LA-VLV_rekisteri_07112022_saavutettava.pdf?t=1667903309519
- Euroopan tilastojärjestelmä. (2018). Euroopan tilastojärjestelmän (ESS) ohjeet ajallisesta jaottelusta, vertailuanalyysista ja täsmäytyksestä. Noudettu 29.6.2025

osoitteesta <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9441376/KS-06-18-355-EN.pdf>

Finanssiala ry. (2023). Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain, kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 13 §: n ja oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n muuttamisesta. Lausunto. Noudettu 13.6.2025 osoitteesta <https://www.finanssiala.fi/lausunnot/hallituksen-esitys-eduskunnalle-laeiksi-kuluttajansuojalain-kuluttajansuojaviranomaisten-eraista-toimivaltuuksista-annetun-lain-13-%C2%A7-n-ja-oikeudenkaymiskaaren-5-luvun-3-%C2%A7n-muuttamisesta-2/>

Finanssivalvonta. (2023). Kuluttajaluottoja myöntävät yritykset siirtyvät Finanssivalvonnan valvottaviksi 1.7.2023. Lehdistötiedote. Noudettu 16.6.2025 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/lehdistotiedotteet/2023/kuluttajaluottoja-myontavat-yritykset-siirtyvat-finanssivalvonnan-valvottaviksi-1.7.2023/>

Finanssivalvonta. (2025). Rekisterit. Valvottavaluettelo. Kuluttajaluottojen myöntäjät ja vertaislainvälittäjät. Noudettu 3.7.2025 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/rekisterit/valvottavaluettelo/>

Francis, K. E. (2010). Rollover, Rollover: A Behavioral Law and Economics Analysis of the Payday-Loan Industry. *Texas law review*, 88(3), 611–638.

Gathergood, J., Guttman-Kenney, B., & Hunt, S. (2019). How Do Payday Loans Affect Borrowers? Evidence from the U.K. Market. *The Review of financial studies*, 32(2), 496-523. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhy090>

Glaeser, E. L., & Scheinkman, J. (1998). Neither a borrower nor a lender be: An economic analysis of interest restrictions and usury laws. *The Journal of Law and Economics*, 41(1), 1–36.

Harmon-Kizer, T. R. (2019). Let the Borrower Beware: Towards a Framework for Debiasing Rollover Behavior in the Payday Loan Industry. *Journal of consumer policy*, 42(2), 245–266. <https://doi.org/10.1007/s10603-018-9403-2>

- HE 78/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, eräiden luotonantajien rekisteröinnistä annetun lain sekä korkolain 2 §:n muuttamisesta.
- HE 230/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta.
- HE 53/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta.
- HE 234/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta.
- HE 109/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luottotietolain, maksupalvelulain 86 §:n ja rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta.
- HE 218/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain, kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 13 §:n ja oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n muuttamisesta.
- Hemphill, T. A. (2020). The small-dollar loan industry: A new era of regulatory reform—and emerging competition? *Business economics (Cleveland, Ohio)*, 55(3), 150–160. <https://doi.org/10.1057/s11369-020-00175-3>
- Hiilamo, E. (2023). Asuntovelallisen iso veroetu loppui juuri, mutta nyt sitä havitellaan jo takaisin. *Yle uutiset*. Noudettu 11.6.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20012322>
- Holmström, B. (2015). Understanding the role of debt in the financial system. BIS Working Papers no.479. Noudettu 2.12.2024 osoitteesta <https://www.bis.org/publ/work479.pdf>
- Horowitz, A. (2017). PAYDAY LOANS HARM CONSUMERS, BUT REFORM IS POSSIBLE. *Journal of policy analysis and management*, 36(1), 248-255. <https://doi.org/10.1002/pam.21955>
- Järvelä, K., Raijas, A. & Saastamoinen, M. (2019). Pikavippiongelmiä laatu ja laajuus. *Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 3/2019*. Noudettu 11.11.2024 osoitteesta <https://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/selvitykset/2019/kkv-selvityksia-3-2019-pikavippiongelmiä-laatu-ja-laajuus.pdf>

- Kaakinen, M. & Ellonen, N. (2021). Regressioanalyysi. Teoksessa kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. *Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto*. Noudettu 26.6.2025 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/regressio/analyysi/>
- Kalmi, P. (2020). Lausunto eduskunnan talousvaliokunnalle. *Taloudesta ilman kyyneliä -blogi*. Noudettu 18.11.2024 osoitteesta <https://blogs.uwasa.fi/taloudesta/2020/06/01/lausunto-eduskunnan-talousvaliokunnalle/>
- Kalmi, P. (2023). Lausunto talousvaliokunnalle hallituksen esityksestä HE 218/2022 vp kuluttajaluottojen sääntelystä. Noudettu 13.6.2025 osoitteesta <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2023-AK-6688.pdf>
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto. (2021a). Luottosopimuksen tekeminen. Noudettu 9.11.2024 osoitteesta <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/luottosopimuksen-tekeminen/>
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto. (2021b). Luoton hinta. Noudettu 10.11.2024 osoitteesta <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/luoton-hinta/>
- Kim, J. H. (2019). Multicollinearity and misleading statistical results. *Korean journal of anesthesiology*, 72(6), 558–569. <https://doi.org/10.4097/kja.19087>
- Kirabaeva, K. (2010). Adverse Selection and Financial Crises. *Bank of Canada Review*, 11–19.
- Koskinen, K. & Tuomikoski, O. (2017). Kokonaiskuva velkaantumisesta hämärtyy, kun kulutusluottojen tarjonta monipuolistuu. *Euro & Talous*. Noudettu 19.5.2025 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/2017/2/kokonaiskuva-velkaantumisesta-hamartyy--kun-kulutusluottojen-tarjonta-monipuolistuu/>
- Kotakorpi, K. (2017). Käyttäytymistaloustiede ja julkisen sektorin rooli. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* – 113. vsk. -4/2017, 550–556. Noudettu 4.12.2024 osoitteesta https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2017/12/LOW3_30616645_KAK_sisus_4_2017_176x245-1-94-100.pdf

- Kuluttajaliitto. (2021). Kuluttajaluotot. Noudettu 12.11.2024 osoitteesta <https://www.kuluttajaliitto.fi/materiaalit/kuluttajaluotot/>
- Kuluttajaliitto. (2024). Yhteistiedote: Suuret kulutusluotot ja pitkät laina-ajat ajavat kotitalouksia syvälle velkakurimukseen. Noudettu 30.6.2025 osoitteesta <https://www.kuluttajaliitto.fi/2024/06/26/yhteistiedote-suuret-kulutusluotot-ja-pitkat-laina-ajat-ajavat-kotalouksia-syvalle-velkakurimukseen/>
- Li, M., Mumford, K. J., & Tobias, J. L. (2012). A Bayesian analysis of payday loans and their regulation. *Journal of econometrics*, 171(2), 205–216. <https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2012.06.010>
- Li, S., Yang, Y., & Zongfang, Z. (2014). *Research on Impact of Moral Hazard on Individual Credit Risk*. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2014.05.304>
- Luotonen, N., Puttonen, V. & Rantapuska, E. (2020). Korona-ajan korkokatto ei tuo helpotusta kuluttajalle. *Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu*. Noudettu 11.11.2024 osoitteesta <https://www.aalto.fi/sites/g/files/flghsv161/files/2020-05/KorkokattoLuotonenPuttonenRantapuska5-5-2020.pdf>
- Luotonen, N., Puttonen, V. & Rantapuska, E. (2021). Maksuhäiriöt Suomessa 2015–2020. *Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu*. Noudettu 31.5.2025 osoitteesta https://www.aalto.fi/sites/default/files/2021-05/Luotonen%20Puttonen%20Rantapuska%20Maksuh%20C3%A4iri%20C3%B6t%20Suomessa_1.pdf
- Luukkonen Yli-Rahnasto, M., & Tähtinen, T. (2025). Kuluttajaluottodirektiivin ja kuluttajaoikeusdirektiivin muutosdirektiivin (rahoituspalvelujen etämyyntisäännökset) täytäntöönpano: Työryhmän mietintö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-190-8>
- Majamaa, K. & Rantala, K. (2020). Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. *Valtioneuvoston selvityksiä 2020:5*. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20201221101608>
- Makkonen, A. (2014). Instant Loans: Problems and Regulations in Finland. *Juridica international*, 22, 96. <https://doi.org/10.12697/JI.2014.22.09>
- Mankiw, N. G. (2020). *Principles of economics*. Cengage Learning.
- Moore, G. L., & Stockhammer, E. (2018). The drivers of household indebtedness reconsidered: An empirical evaluation of competing arguments on the macroeconomic

- determinants of household indebtedness in OECD countries. *Journal of post Keynesian economics*, 41(4), 547–577. <https://doi.org/10.1080/01603477.2018.1486207>
- Morse, A. (2011). Payday lenders: Heroes or villains? *Journal of financial economics*, 102(1), 28–44. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2011.03.022>
- Mäki-Fränti, P. (2021). Voimakkaasti velkaantuneiden taloudellinen tilanne vaihtelee Suomessa. *Euro & Talous*. Noudettu 4.4.2025 osoitteesta <https://www.eurojalous.fi/fi/2021/artikkelit/voimakkaasti-velkaantuneiden-taloudellinen-tilanne-vaihtelee-suomessa/>
- Oikeusministeriö. (2017). Arviomuistio pikaluottosäätelyn kehittämisvaihtoehdoista. Noudettu 28.5.2025 osoitteesta https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/d31aeb71-63a2-4003-9876-b0c0591699b9/65db22e5-fe65-477e-84c6-c226b451def0/MUISTIO_20170515224500.pdf
- Parsons, C. A., & Van Wesep, E. D. (2013). The timing of pay. *Journal of financial economics*, 109(2), 373–397. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2013.03.005>
- Pohjola, M. (2019). *Taloustieteen oppikirja* (14., uudistettu painos.). Sanoma Pro Oy.
- Raijas, A. (2019). Pikavippimarkkinoiden kehitys ja sääntely Suomessa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* – 115. vsk. –4/2019, 620–637. Noudettu 7.11.2024 osoitteesta https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2019/11/KAK_4_2019_WEB-42-59.pdf
- Rantala, K. & Tarkkala, H. (2010). Luotosta luottoon: velkaongelmien dynamiikka ja uudet riskiryhmät yhteiskunnan markkinalogiikan peilinä. *Yhteiskuntapolitiikka* 1/2010, 19–33. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117689>
- Rantala, K. (2012). Vippikierteen muotokuva. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. *OPTL:n verkkokatsauksia* 24/2012. <http://hdl.handle.net/10138/152578>
- Ruuskanen, O., Godenhjelm, M., Vaahtoniemi, S., & Kalmi, P. (2021). Positiivisen luottotietorekisterin vaikutukset luotonantoon ja ylivelkaantumiseen. *Valtioneuvoston kanslia*. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021041610748>
- Savio, L. & Vaitomaa, W. (2024). Kotitalouksien velkaantumista hillitään uusilla välineillä. *Finanssivalvonta*. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024091170585>

- Saada, A. (2019). Pikaluotottajien saamiset voimakkaassa kasvussa. *Euro & Talous*. Noudettu 21.5.2025 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2019/pikaluo-tottajien-saamiset-voimakkaassa-kasvussa/>
- Scott, J. (2000). Rational choice theory. Teoksessa Browning, G., Halcli, A. & Webster, F. (toim). *Understanding contemporary society: Theories of the present*, 129, 126–138.
- Servon, L. (2017). ARE PAYDAY LOANS HARMFUL TO CONSUMERS? *Journal of policy analysis and management*, 36(1), 240-248. <https://doi.org/10.1002/pam.21956>
- Skiba, P. M. (2012). Regulation of Payday Loans: Misguided? *Washington and Lee law review*, 69(2), 1023-1049.
- Sortter. (2025a). Ilouutisia velallisille – korot saattavat jatkaa laskuaan vuonna 2025. Noudettu 29.6.2025 osoitteesta <https://sortter.fi/blogi/artikkeli/euriborin-vaikutus-kulutusluottoihin/>
- Sortter. (2025b). Tilasto vakuudettomien lainojen hakemisesta, luottopäätöksistä sekä lainojen koroista, lainasummista ja laina-ajoista. Noudettu 23.6.2025 osoitteesta <https://sortter.fi/tilastot/>
- Stiglitz, J. E., & Weiss, A. (1981). Credit Rationing in Markets with Imperfect Information. *The American economic review*, 71(3), 393–410.
- Suomen Pankki. (2020). Vakuudettomia kulutusluottoja nostettiin heinäkuussa enemmän kuin vuotta aiemmin. Tilastotiedote. Noudettu 25.5.2025 osoitteesta <https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/tilastotiedotteet/rahalaitosten-tase/2020/vakuudettomia-kulutusluottoja-nostettiin-heinakuussa-enemman-kuin-vuotta-aiemmin/>
- Suomen Pankki. (2022). Toukokuussa vakuudettomia kulutusluottoja nostettiin huomattavasti aiempaa enemmän. Tilastotiedote. Noudettu 27.5.2025 osoitteesta <https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/tilastotiedotteet/rahalaitosten-tase/2022/toukokuussa-vakuudettomia-kulutusluottoja-nostettiin-huomattavasti-aiempaa-enemman/>
- Suomen Pankki. (2025a). Korkolain mukainen viitekorko ja viivästyskorot 1.7.-31.12.2025. Tiedote. Noudettu 1.7.2025 osoitteesta

<https://www.suomenpankki.fi/fi/ajankohtaista/lehdistotiedotteet-ja-uutiset/tiedotteet/2025/korkolain-mukainen-viitekorko-ja-viivastyskorot-1.7.31.12.2025>

Suomen Pankki. (2025b). Kotitalouksien kulutusluottokanta ja keskimääräinen takaisinmaksuaika. Suomen Pankin tietokanta. [rajattu pääsy].

Suomen Pankki. (2025c). Euriborkorot kuukausittain. Tilastot. Noudettu 18.6.2025 osoitteesta https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/taulukot-ja-kuviot/korot/kuviot/korot_kuviot/euriborkorot_kk_chrt_fi/

Takalo, T. (2017). Lyhytaikaisten kuluttajaluottojen sääntely. *Kansantaloudellinen aikakausikirja* – 113. vsk. – 3/2017, 382–392. Noudettu 8.12.2024 osoitteesta https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2017/09/KAK_3_2017_176x245_WEB-124-134.pdf

Takalo, T. (2019). Regulation of short-term consumer credits. *Journal of banking regulation*, 20(4), 348–354. <https://doi.org/10.1057/s41261-019-00098-w>

Takuusäätiö. (2022). Maksuhäiriömerkinnän kesto. Noudettu 25.4.2025 osoitteesta <https://www.takuusaatio.fi/selviydy-veloistasi/maksuhairiomerkinna/maksuhairiomerkinna-kesto/>

Tham, K., Said, R., & Mohd Adnan, Y. (2022). Dynamic implications of GDP, interest rates, taxes, income, foreign direct investments, housing prices on property NPLs. *International journal of housing markets and analysis*, 15(5), 1122-1144. <https://doi.org/10.1108/IJHMA-07-2021-0078>

The Pew Charitable Trusts. (2015). Auto title loans: Market practices and borrowers' experiences. Noudettu 6.12.2024 osoitteesta <https://www.pewtrusts.org/-/media/assets/2015/03/autotitleloansreport.pdf>

Tilastokeskus. (2025a). Työllisyysaste 20–64-vuotiaat. Noudettu 17.6.2025 osoitteesta <https://stat.fi/indikaattori/tyollisyysaste>

Tilastokeskus. (2025b). Bruttokansantuote asukasta kohti 1975–2024. Noudettu 16.6.2025 osoitteesta <https://stat.fi/tilasto/vtp>

Tilastokeskus. (2025c). Inflaatio 1980–2025. Noudettu 17.6.2025 osoitteesta <https://stat.fi/indikaattori/inflaatio>

- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2020). Koronatilannekuva 17.4.2020. Noudettu 4.4.2025 osoitteesta <https://tem.fi/documents/1410877/16402203/TEM+tilannekuva+17.4.2020/6859051c-9261-74d3-e1dd-682462241076/TEM+tilannekuva+17.4.2020.pdf?t=1587102469000>
- Uusitalo, K. (2019). Pikavippimarkkinat muuttuvat nyt, ja tässä ovat seuraukset: lainansaanti vaikeutuu, maksuhäiriöt lisääntyvät – monen velkakierre voi myös katketa. *Yle uutiset*. Noudettu 12.6.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/3-10943120>
- Valtiovarainministeriö. (2023). Kotitalouksien velkaantuminen ja korkojen nousu: Työryhmän raportti. *Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:34*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-250-5>
- Vero. (2025). Positiivinen luottotietorekisteri. Noudettu 11.6.2025 osoitteesta <https://www.vero.fi/positiivinenluottotietorekisteri/yksityishenkil%C3%B6ille/usein-kysyttya/>
- Väänänen, K. (2019). Ratkaiseeko uusi pikaluottojen 20 %:n korkokatto velkaantumisongelmat? *Kuluttaja-asiamiehen blogi*. Noudettu 6.4.2025 osoitteesta <https://kuluttaja-asiamies.fi/2019/04/03/ratkaiseeko-uusi-pikaluottojen-20-n-korkokatto-velkaantumisongelmat/>
- Xia, Y., Li, Y., He, L., Xu, Y., & Meng, Y. (2021). Incorporating multilevel macroeconomic variables into credit scoring for online consumer lending. *Electronic commerce research and applications*, 49, 101095. <https://doi.org/10.1016/j.eierap.2021.101095>